

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

KAMU PERSONEL REJİMİ AÇISINDAN
KÖY KORUCULUĞU

Veysel ERAT

Danışman
Prof. Dr. Yeşim EDİS ŞAHİN

İZMİR - 2013

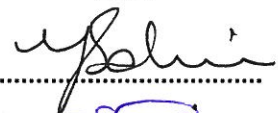
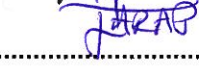
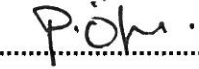
YÜKSEK LİSANS
TEZ/ PROJE ONAY SAYFASI

2011801506

Üniversite : Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Adı ve Soyadı : Veysel ERAT
Tez Başlığı : Kamu Personel Rejimi Açısından Köy Koruculuğu

Savunma Tarihi : 11.02.2013
Danışmanı : Prof.Dr.Yeşim EDİS ŞAHİN

JÜRİ ÜYELERİ

<u>Ünvanı, Adı, Soyadı</u>	<u>Üniversitesi</u>	<u>İmza</u>
Prof.Dr.Yeşim EDİS ŞAHİN	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	
Yrd.Doç.Dr.İbrahim ARAP	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	
Doç.Dr.Pınar SÜRAL ÖZER	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	

Oybirliği ☒

Oy Çokluğu ☐

Veysel ERAT tarafından hazırlanmış ve sunulmuş "**Kamu Personel Rejimi Açısından Köy Koruculuğu**" başlıklı Tezi ☒ / Projesi ☐ kabul edilmiştir.

Prof.Dr. Utku UTKULU
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Kamu Personel Rejimi Açısından Köy Koruculuğu” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

..../..../.....

Veysel ERAT

İmza

ÖZET
Yüksek Lisans Tezi
Kamu Personel Rejimi Açısından Köy Koruculuğu
Veysel ERAT

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Kamu Yönetimi Programı

Kamusal bir hizmeti yerine getiren her kişi geniş anlamda kamu görevlisi sayılmaktadır. Köy korucuları, özlük hakları açısından kamu görevlileri arasında en düşük haklara sahip olanlardandır. Bu araştırmanın amacı köy korucularını kamu personel rejimi açısından değerlendirmektir.

Çalışmanın birinci bölümünde kamu personel rejimi kavramı, kamu yönetiminin kamu hizmeti ve kolluk görevleri ve Türkiye’de kamu görevlileri incelenmiştir. İkinci bölümde, köy koruculuğu sistemi tarihsel olarak ele alınmıştır. İlk olarak, Hamidiye Alayları incelenmiştir. İkinci olarak, 1914’te uygulanan kır bekçiliği daha sonra 1924 yılında Köy Kanunu ile uygulanmaya başlanan köy koruculuğu değerlendirilmiştir. Bu bölümde köy koruculuğunu zaman içinde değiştiren dengeler, köy korucularının statüleri ile elde ettikleri haklar, köy koruculuğu sisteminin sonuçları incelenmiş ve tarihsel olarak karşılaştırmaları yapılmıştır. Üçüncü bölümde 1982 Anayasası’na göre geçici köy korucuları kamu görevlisi kavramı ekseninde incelenmiştir. Ayrıca geçici köy korucularının bu konudaki düşünceleri geçici köy korucularıyla yapılan görüşmeler ile değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak bu çalışma geçici köy koruculuğu sistemini neden ve sonuçları açısından değerlendirmekte, personel rejimi bağlamında incelemektedir.

Anahtar Kelimeler: Geçici Köy Koruculuğu, Personel Rejimi, Kamu Görevlisi.

ABSTRACT
Master's Thesis
The Village Guardship in Terms of The Public Personel Regime
Veysel ERAT

Dokuz Eylöl University
Graduate School of Social Sciences
Department of Public Administration
Public Administration Program

Each person carrying out public service is accepted as public official in a broad sense. Village guard is a person who has the lowest rights among the public officials in terms of personal rights. The aim of this study is to evaluate village guards in terms of public personal regime.

In the first part of the study, concept of public personnel regime, public service of public administration, police duties and public officials in Turkey were analyzed. In the second part, the system of village guardship was analyzed in historical perspective. Here, “Hamidiye Alayları” was firstly analyzed. Secondly, rural area wardership that was applied in 1914 and village guardship that emerged in 1924 by the Village Law were analyzed. In this part, the balances changing village guardship in time, the rights and status of village guards and the results of system of village guardship were analyzed and they were compared with each other historically. In the third part, temporary village guards were analyzed in the framework of public official concept according to 1982 Law. Apart from that, the ideas of temporary village guards were evaluated as a result the interviews with them.

Finally, this study observes temporary village guardship in terms of its reasons and results and analyzes it in the context of personnel regime.

Keywords: Temporary Village Guardship, Personnel Regime, Public Official.

KAMU PERSONEL REJİMİ AÇISINDAN KÖY KORUCULUĞU

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	x
ŞEKİL LİSTESİ	xi
EKLER LİSTESİ	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAMU PERSONEL YÖNETİMİ

1.1. KAMU PERSONEL YÖNETİMİ: TANIMI VE İÇERİĞİ	4
1.2. KAMU YÖNETİMİNİN HİZMET VE GÖREVLERİ	6
1.2.1. Kamu Hizmeti	6
1.2.1.1. Kamu Hizmeti Tanımı	6
1.2.1.2. Kamu Hizmetinin Koşulları	7
1.2.1.2.1. Kamu Yararı Koşulu	7
1.2.1.2.2. Özel Kesim Tarafından Gereği Gibi Sunulmama Koşulu	7
1.2.1.2.3. Özel Hukuksal Rejim Koşulu	7
1.2.1.3. Kamu Hizmetinin Özellikleri	8
1.2.1.4. Kamu Hizmet Türleri	8
1.2.1.5. Kamu Hizmetine Egemen Olan İlkeler	9
1.2.2. Kamu Yönetiminin Kolluk Görevi	10
1.2.2.1. Kolluk Kavramı	10
1.2.2.2. Kolluk Türleri	10
1.2.2.3. Kamu Kolluk Güçleri	11

1.2.2.3.1. Köy Koruculuğu	12
1.2.2.4. Gönüllü Kolluk	12
1.2.2.5. Özel Kolluk	12
1.3.KAMU GÖREVLİLERİ VE İSTİHDAM BİÇİMLERİ	13
1.3.1. Kamu Görevlisi Kavramı	13
1.3.1.1. Geniş Anlamda Kamu Görevlisi	14
1.3.1.2. Dar Anlamda Kamu Görevlisi	14
1.3.2. Kamu Görevlilerinin İstihdam Biçimleri	14
1.3.2.1. Memurlar	15
1.3.2.1.1. Memurların Sınıflandırılması	16
1.3.2.2.Sözleşmeli Personel	18
1.3.2.3. Geçici Personel	19
1.3.2.4. İşçiler	20
1.4. 1982 ANAYASASI'NA GÖRE KAMU GÖREVLİSİ	20
1.4.1. Genel İdare Esası Koşulu	21
1.4.2. Asli ve Sürekli Görevler Koşulu	21
1.4.3. Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Statüsünün Yasal Düzenlemeye Yapılma Zorunluluğu	22
1.5.PERSONEL YÖNETİMİNE EGEMEN OLAN İLKELER	23
1.5.1. Liyakat İlkesi	24
1.5.2. Kariyer İlkesi	25
1.5.3. Sınıflandırma İlkesi	26
1.5.4. Tarafsızlık (Yansızlık) İlkesi	26
1.5.5. Adil ve Yeterli Ücret İlkesi	27
1.5.6. Eşitlik İlkesi	28

İKİNCİ BÖLÜM

KÖY KORUCULUĞUNUN TARİHSEL GELİŞİMİ VE KÖY KORUCULARININ PERSONEL KONULARI

2.1. HAMİDİYE ALAYLARI	29
2.1.1. Hamidiye Alaylarının Kuruluş Sebepleri	29

2.1.2. Hamidiye Alaylarının Kuruluşu	33
2.1.3. Hamidiye Alaylarına İlişkin Hukuksal Düzenlemeler	34
2.1.3.1. 1891 Yılındaki İlk Düzenleme	35
2.1.3.2. 1896 Yılındaki İkinci Düzenleme	36
2.1.3.3. İkinci Meşrutiyet Sonrası Düzenlemeler	38
2.1.4. Hamidiye Alaylarının Eğitimi	40
2.1.5. Hamidiye Alaylarının Oluşturulması	40
2.1.6. Hamidiye Alaylarının Faaliyetleri	42
2.1.7. Hamidiye Alaylarının Kalkması	45
2.2.KIR BEKÇİLİĞİ (1914–1924)	46
2.3. KÖY KORUCULUĞU	47
2.3.1.1924-1985 Arası Köy Koruculuğu	49
2.3.1.1.Köy Korucusunda Aranacak Şartlar	51
2.3.1.2. Köy Korucularının Sorumlu Oldukları Makam	52
2.3.1.3. Köy Korucularının İşe Alınması ve Görev Alanı	53
2.3.1.4. Köy Korucularının Görevleri	53
2.3.1.5. Köy Korucularının Zor ve Silah Kullanma Yetkileri	54
2.3.1.6. Köy Korucularının Özlük Hakları	54
2.3.1.7. Köy Korucularının Yapmasının Yasak Olduğu İşler	56
2.3.1.8. Köy Korucularının Görevine Son Verilmesi	56
2.3.2. 1985 Sonrası Geçici Köy Koruculuğu (GKK)	56
2.3.2.1. GKK'nin Kuruluş Sebebi	57
2.3.2.2. GKK'nin Oluşturulması	59
2.3.2.4.GKK'da Aranacak Şartlar	63
2.3.2.5. GKK'nin İdari Olarak Sorumlu Oldukları Makam	64
2.3.2.6. GKK'nin İşe Alınması ve Görev Alanı	65
2.3.2.7. GKK'nin Görevleri	66
2.3.2.8. GKK'nin Zor ve Silah Kullanma Yetkileri	67
2.3.2.9. GKK'nin Özlük Hakları	67
2.3.2.10. GKK'nin Cezalandırılması	69
2.3.2.11. GKK'nin Sicil İşlemleri	69
2.3.2.12. GKK'nin Eğitimi	70

2.3.2.13. GKK'nin Sağlık Güvencesi	71
2.3.2.14. GKK'nin Görevlerinin Sonlandırılması	71
2.4. GKK'NİN FAALİYETLERİ VE SON DURUMU	73
2.5. KÖY KORUCULUĞU VE GKK ARASINDAKİ FARKLAR	78
2.6. HAMİDİYE ALAYLARI VE GKK'NİN KARŞILAŞTIRILMASI	78
2.6.1. Oluşturuldukları Dönemlerin Koşulları Açısından	79
2.6.2. Oluşturulma Yöntemleri Açısından	80
2.6.3. Oluşturulma Amaçları Bakımından	82
2.6.4. Faaliyetleri ve Sonuçları Açısından	83

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAMU PERSONEL REJİMİ AÇISINDAN KÖY KORUCULUĞU VE GEÇİCİ KÖY KORUCULARININ SİSTEME DAİR ALGILARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. KAMU PERSONEL REJİMİ AÇISINDAN KÖY KORUCULUĞU	87
3.1.1. GKK'nin Statüsü Hakkındaki Yargı Kararları	88
3.1.1.1. Temyiz Mahkemesi Ceza Heyeti Umumiyesi (1940)	89
3.1.1.2. Anayasa Mahkemesi Kararı(1985)	89
3.1.1.3. Uyuşmazlık Mahkemesi Kararları (1988,1989,1991,1994)	90
3.1.1.4. Danıştay Kararları (1996)	93
3.1.2. 'Kamu Görevlisi', 'Diğer Kamu Görevlileri Kavramları' ve GKK	94
3.2. GKK'NİN UYGULANDIĞI BÖLGEDE GKK'LERİN KAMU GÖREVLİSİ OLUP/OLMAMA EKSENİNDE SİSTEME DAİR ALGILARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	104
3.2.1. Yöntem	104
3.2.3. Köylülerin GKK Olma/Olmama Sebepleri	108
3.2.4. Kamu Görevliliği Algısı	110
3.2.5. GKK'nin Sonuçları Üzerine	112
SONUÇ	114
KAYNAKÇA	118

KISALTMALAR

Bkz.	Bakınız
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
DMK	Devlet Memurlar Kanunu
DYP	Doğru Yol Partisi
Ed.	Editör
GKK	Geçici Köy Koruculuğu
Haz	Hazırlayan
İHD	İnsan Hakları Derneği
md.	Madde
PKK	Kürdistan İşçi Partisi
s.	Sayfa
ss.	Sayfa Aralığı
SHP	Sosyaldemokrat Halkçı Parti
TCK	Türk Ceza Kanunu
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Türkiye’de Kamu Görevlilerinin Soyağacı

s. 103

EKLER LİSTESİ

EK 1 Geçici Köy Korucularına Yönelik Araştırmada Kullanılan Sorular	ek s. 1
EK 2 Korucu Olmayanlara Yönelik Araştırmada Kullanılan Sorular	ek s. 2

GİRİŞ

1924 yılında (18.03.1924 tarih ve 442 sayılı) Köy Kanunu ile uygulanılmaya başlayan köy koruculuğu, korucuların idari olarak muhtara bağlı olduğu ve aylıkları köylüler tarafından ödenen bir sistemdi. Bu korucuların aylıkları köy parasından ödenmekte ve bunun dışında özlük hakları bulunmamaktaydı. Köy korucuları 1985 yılına kadar mevcut durumlarında çok az bir değişme ile görevlerine devam etmişlerdir.

1984 yılında Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde ilk eylemini gerçekleştiren silahlı muhalif Kürt örgütü PKK(Partîya Karkerên Kurdîstan- Kürdistan İşçi Partisi) köy koruculuğu sisteminde bir kimlik değişimine neden olmuş ve bir yıl sonra köy koruculuğu 'geçici köy koruculuğu' ismi ile yeniden örgütlenmiştir.

Ordunun siyaset üzerinde etkin olduğu ülkelerde devlet, mevcut düzenin tehlikeye girdiği noktada, düzenin korunması adına sivil yurttaşları silahlandırma yöntemine başvurur. Bu sadece Türkiye için geçerli bir yapılanma değildir. Türkiye'de geçici köy koruculuğu adı ile anılan sistem, örneğin Peru'da *rondas campesinas*,¹ Guatemala'da *patrullas de autodefensa civil*² olarak isimlendirilmektedir.³ Nitekim ordunun siyaset üzerinde egemen olduğu Guatemala'da 1982-1983 yıllarında ordu halkı silahlı birlikler oluşturmaya zorlamıştır. Böylece sivil birlikler bir oto- baskı sistemi olarak görev yapıyorlardı.⁴ Türkiye'de darbeden birkaç yıl sonra askeri vesayetin etkisi altında işleyen devlete karşı başkaldıran bir örgüt karşısında böylesi silahlı sivil birlikler kurma yoluna gitmiştir.

Bu yeni yapıyı mevcut köy koruculuğundan ayıran birçok yön vardır. Yeni sistemde görev alan geçici köy korucularına aylık, kısmi sağlık güvencesi, görev esnasında yaşanan mağduriyetlerin giderilmesi, görev sonrası aylık bağlanması gibi yeni özlük hakları tanınmıştır. Geçici köy korucularını önceki koruculardan ayıran

¹ Köy Devriyeleri.

² Sivil Savunma Devriyeleri(Birlikleri).

³ Zeynep Gambetti, "Linç Girişimleri, Neoliberalizm ve Güvenlik Devleti", **Toplum ve Bilim**, No:109, Yaz 2007, ss. 8-9.

⁴ Samir Amin, Andre Gunder Frank, Chomsky, **Düşük Yoğunluklu Demokrasi: Yeni Dünya düzeni ve Yeni Politik Güçler**, çev. Ahmet Fethi, 2. Baskı, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1995, s. 161.

farklı bir yönetmelik ve bu yönetmeliklere dayanan farklı görev koşulları ve özlük hakları bulunmaktadır. Bunun yanı sıra köy korucuları olasılığı çok düşük beklenmeyen durumlar için önleyici bir kolluk hizmetini yerine getirirken yeni oluşturulan geçici köy korucuları var olan bir tehlike durumuna karşı sürekli çatışma psikolojisi taşımaktadırlar.

Geçici olarak istihdam edilmeleri öngörülen ancak koşulların izin vermemesi nedeni ile hala devam eden bu sistem uygulandığı bölgede meydana getirdiği sonuçlar açısından sıklıkla gündeme gelmiş ve tartışılmıştır. Bu sistemin kaldırılması gerektiğini savunan çoğunluk görüşünün yanında sistemin iyileştirilmesini talep eden ve bunu gündeme getiren görüşler az da olsa mevcuttur.

Geçici köy koruculuğu üzerine yapılan çalışmalar sınırlıdır. Bu çalışmaların konuları sistemin beraberinde getirmiş olduğu olumsuzluklar üzerine yoğunlaşmaktadır. Bunun yanı sıra köy koruculuğunu tarihsel olarak Hamidiye Alayları ile ilişkilendiren ve sosyolojik olarak inceleyen çalışmalar da bulunmaktadır. Ancak geçici köy korucularının personel rejimi bağlamında statüleri ile ilgili doğrudan yapılmış bir çalışma mevcut değildir.

Bu çalışmanın amacı geçici köy korucularının kamu personel rejimi açısından incelemek ve korucuların özlük hakları ve kamu görevliliği konusundaki algılarını değerlendirmektir. Bu sisteminin diğer boyutları olan siyasal ve sosyal yansımalarına, geçici köy korucularının yaptıkları işi nasıl algıladıklarını değerlendirebilmek amacıyla değinilmiştir.

Çalışmada veri toplama tekniği olarak, literatür taraması, belge analizi ve yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi kullanılmıştır. Konu ile ilgili yerli ve yabancı bilimsel nitelikteki kitaplar ve diğer eserlerden, gazete haberlerinden, meclis tutanaklarından ve yargı kararlarından yararlanılmıştır. Geçici köy korucularının yapmış oldukları görevle ilgili algılarını değerlendirmek için yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır. Mülakatların yöntemi ile ilgili ayrıntılar ilgili bölümün başında verilmiştir.

Çalışma süresince ortaya çıkan bazı sınırlılıklar vardır. Geçici köy korucuları ile mülakat yapmak, yapmış oldukları görev nedeni ile zordur. Bu nedenle görüşülen geçici köy korucusu sayısı amaçlanan sayıdan azdır. Mülakat yapılan geçici köy korucuları yaptıkları görevle ilgili bilgileri paylaşmada isteksizlikleri olmuştur.

Çalışmada karşılaşılan diğer bir sınırlılık geçici köy koruculuğuna ilişkin personel konularını düzenleyen yönetmelik ve yönergeye gizliliği nedeni ile ulaşamamasıdır.

Çalışmanın birinci bölümünde kamu personel yönetiminin ne olduğu, kamu yönetiminin kamu hizmeti ve kolluk görevleri ile personel yönetimine egemen olan ilkelerle ilgili temel kavramlar anlatılacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, koruculuk tarihsel bağlamda ele alınacaktır. Öncelikle geçici köy koruculuğunun dayandırıldığı Hamidiye Alayları ardından alaylar ile köy koruculuğu arasında bir geçiş dönemi olan kır bekçiliği incelenecektir. İkinci olarak köy koruculuğunun ilk uygulanmaya başladığı yıldan 1985'e kadar personel konuları bağlamında değişimleri değerlendirilecektir. Üçüncü olarak 1985 yılından sonra uygulanan yeni sistemin personel rejimi açısından, göreve getirilme, görev süresince tabi oldukları kurallar ve görev sonrası durumları ele alınacaktır. Son olarak bu sistemin uygulandığı bölgede ne gibi sonuçlar doğurduğu ve tarihsel olarak alaylarla ilişkisel düzeyi incelenecektir.

Çalışmanın son bölümü iki ana kısımdan oluşmaktadır. Birinci bölümde, geçici köy korucularının kamu personel rejimi açısından yerlerini belirlemek, ikinci bölümde geçici köy korucularının koruculuk sistemi üzerine algılarını, yapılan yarı yapılandırılmış mülakatlarla değerlendirmek amaçlanmıştır. Mülakatlar yapılmadan önce bu sistemle ilgili iki temel varsayım belirlenmiştir ve mülakatlarda bunlar sınanmıştır. Bu varsayımlar;

- Geçici köy korucuları kendilerini kamu görevlisi olarak görmemektedirler ve kamu görevlisi olarak tanınmamaktadırlar.
- Geçici köy korucuları yaptıkları işin zorluğu ve bölge halkı tarafından hoş karşılanmamasına rağmen maddi yaşam kaygısı nedeni ile görevlerine devam etmektedirler.

Sonuç olarak bu çalışma ile köy korucularının kamu personel rejimi açısından incelenip, köy koruculuğu görevine dair algıların nasıl olduğu konusu hem bu görevi yapanlar hem de görevin yapıldığı bölge insanı açısından değerlendirilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAMU PERSONEL YÖNETİMİ

Kamu yönetimi ve kamu personel yönetimi kavramları kamu kesimi yanında özel kesimin de mevcut olduğu liberal kapitalist ülkelerde mevcuttur. Özel kesimin olmadığı sosyalist ülkelerde sadece kamu kesimi mevcuttur.⁵ Bu durum personel rejiminin biçimlenmesini sağlayan ve kamu personel yönetimine yön veren dinamiklerin iktisadi ve siyasi dinamikler olduğunu göstermektedir.⁶ Bu nedenle devletin teknik boyutunu oluşturan kamu personel sistemi toplum ve devlet yapısına göre şekillenir.⁷

1.1.KAMU PERSONEL YÖNETİMİ: TANIMI VE İÇERİĞİ

Bir insanın yalnız başına tüm gereksinimlerini karşılama imkânı bulunmadığından örgütlenme bir gereksinim haline gelmektedir ve bu örgütlenme neticesinde yönetilme olanağı doğmaktadır.⁸ Kamu yönetimi sisteminin birinci elemanı olan insandan(halktan) sonra halk için mal ve hizmet üretilmesi ve bunların halka sunulmasında temel araç olan örgütler yönetimin en temel unsurudur.⁹

Herhangi bir örgütün amaçlarını gerçekleştirmesi, örgüt çalışanlarının yeteneklerini etkin bir şekilde kullanmalarıyla ilgilidir.¹⁰ Personel yönetimi, örgütsel amaçların yerine getirilmesinde gerekli olan uygunlukta bireylerin bulunması ve bu bireylerden en etkin şekilde yararlanılması için gerekli örgütsel etkinliklerin tümünü içerir.¹¹ Diğer bir deyişle, personelin kurumuna yararlı olacak şekilde, yasalara aykırı davranmadan etkin yönetilmesini sağlayan işlev ve çalışmaların bütünüdür.¹²

⁵ Nuri Tortop, **Kamu Personel Yönetimi**, 7. Baskı, Yargı Yayınevi, Ankara, 2005, s. 3.

⁶ O. Ender Aslan, **Devlet Bürokrasi ve Kamu Personel Rejimi**, İmge Kitabevi, Ankara, 2012, s. 48.

⁷ B. Ayman Güler, **Kamu Personeli: Sistem ve Yönetim**, 2. Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2005, s. 46.

⁸ Nuri Tortop ve diğerleri, **Kamu Yönetimi**, 3. Baskı, Yargı Yayınevi, Ankara, s.71.

⁹ Bekir Parlak, Zahid Sobacı, **Kuram ve Uygulamalarda Kamu Yönetimi Ulusal ve Global Perspektifler**, Aktüel Yayınları, Bursa, 2005, s.9.

¹⁰ Gencay Şaylan, **Kamu Personel Yönetiminden İnsan Kaynakları Yönetimine Geçiş**, İstanbul, 2000, s.15.

¹¹ Nihat Kayar, **Kamu Personel Yönetimi**, 3. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2011, s.2.

¹² Abdullah Yılmaz, Mustafa Ökmen, **Kamu Yönetimi**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004, s. 7.

Devletin istihdam ettiği personelin çalıştırılma rejimi olarak tanımlanan¹³ kamu personel yönetimi bir yönetsel makam tarafından atanarak görevlendirilen ve görevini bir meslek olarak yürüten çalışanların örgütlenme ve yönetilme sistemini inceleyen kamu yönetiminin bir alt dalıdır.¹⁴ Bu nedenle ülkemizde de olduğu gibi uygulanan kamu yönetimi anlayışları personel yönetimi anlayışı üzerinde belirleyici olmuştur.¹⁵ Yönetim sistemine bağlı olarak şekillenen personel yönetimi toplumun geçirdiği değişimlerden etkilenmektedir.¹⁶

Kamu personel yönetimi, kamu hizmetini yürütecek olan kamu personelinin işe alınması ve bu personelden kamu hizmetinin gereklerine uygun bir biçimde faydalanılması için gerekli olan düzenlemeleri içerir.¹⁷ Bu düzenlemeler özel kesimin personel yönetimine nazaran kamu yönetiminde yasa-yoğun bir alanken özel kesim de yasalar daha ayrıntısız ve azdır.¹⁸ Yönetimin beşeri yönünü oluşturan personel yönetimi, yönetimce hazırlanan plan, bütçe ve diğer büro işlerini yürütmekle görevli personelle ilgilenir. Bu nedenle örgütün başarısı personel ve iyi bir personel yönetimi ile ilgilidir.¹⁹ Sosyal düzenin istenilen şekilde sürdürülmesi ve ülkenin ekonomik gelişmesi için başarılı bir personel yönetimi önemlidir.

Kamu personel yönetiminin geleneksel ilgi alanı:

- Devletin tüm kurumlarında,
- Yasama, yürütme ve yargı organlarında,
- Yönetimin merkezi- mülki-mahalli tüm kademelerinde,²⁰

görev yapacak personelin atanma, sınıflandırma, maaş dereceleri, gözetimleri, terfileri ve disiplin konusunun²¹ yanında eğitim, beşeri ilişkiler ve emeklilik gibi konulardır.²² Personel yönetiminde amaçlanan, personelin hukuki durumunu belirlemek, statüsünün düzenlenmesinde hizmetin gerekliliklerinin yanı sıra

¹³ Onur Ender Aslan, **Kamu Personel Rejimi: Statü Hukukundan Esnekliğe**, TODAİE Yayınları, Ankara, 2005, (Kamu Personel), s.1.

¹⁴ Güler, s. 45.

¹⁵ Mehmet Yılmazöz, “Türkiye’de Kamu Personel Yönetimi Sorunu”, **Maliye Dergisi**, Sayı: 157, 2009, s. 294.

¹⁶ Yakup Altan, “Kalkınma Planlarında Türk Kamu Personel Rejimi”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakülte Dergisi**, Cilt: 15, Sayı: 1, 2010, s.424.

¹⁷ Kayar, s. 3.

¹⁸ Parlak, Sobacı, s.11.

¹⁹ Tortop, s. 2.

²⁰ Güler, s.51.

²¹ Kayar, s. 4.

²² Tortop, s. 2.

personelin çıkarlarını da göz önünde tutarak hizmet gereği ile kamu personelinin faydasını birleştirmeye çalışmaktır.²³

1.2. KAMU YÖNETİMİNİN HİZMET VE GÖREVLERİ

1.2.1. Kamu Hizmeti

1.2.1.1. Kamu Hizmeti Tanımı

İdare hukuku içerisinde hayati bir öneme sahip olan kamu hizmeti,²⁴ sahip oldukları dışsal faydalar ve ortak tüketime konu olmaları nedeniyle kamu tarafından sunulması gereken hizmetlere denir.²⁵ Geniş anlamda; özel faaliyet olarak gereği gibi sunulmasının mümkün olmaması nedeniyle, özel faaliyetler açısından söz konusu olmayacak özel hukuksal rejime tabi tutulan ve faaliyet alanı kamu otoritesi tarafından üstlenilen faaliyetlere kamu hizmeti denir.²⁶

Toplumların iktisadi örgütlenmelerine bakıldığında, bütün ihtiyaçların piyasadaki alışverişler ya da bireylerin kendi ihtiyaçlarını kendi üretimleri aracılığı ile karşılaması olanaksızdır. Bazı hizmetlerin piyasa dışı bir örgüt tarafından alışverişe konu edilmeden üretilip topluma sunulması gerekmektedir. Buradaki piyasa dışı örgütle kastedilen devlettir.²⁷ En genel anlamda kamu kurumları tarafından ya da bunların gözetimi altındaki özel girişimler tarafından sağlanan hizmetler olarak tanımlanabilir.²⁸

²³ Vakur Versan, **Kamu Yönetimi- Siyasi ve İdari Teşkilat**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1984, s. 305.

²⁴ Cüneyt Ozonsoy, “Türkiye’de Kamu Hizmeti Tartışmaları: Bir Hamaset ve Habaset Alanı”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:46, Sayı: 1-4,1997, s. 85

²⁵ Meliha Ener, Esra Demircan, “Küreselleşme Sürecinde Değişen Devlet Anlayışından Kamu hizmetlerinin Dönüşümüne: Sağlık Hizmetlerinde Piyasa Mekanizmaları” **Süleyman Demirel Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt: 13, Sayı: 1, s.61.

²⁶ Ali Ulusoy, **Kamu Hizmeti İncelemeleri**, Ülke Kitapları, Ankara, 2004, s.13.

²⁷ Mircan Yıldız Tokatlıoğlu, **Küreselleşme ve Kamu Hizmetleri**, Aktüel Yayınları, Bursa, 2005, s.3.

²⁸ Özcan Sezer, “Kamu Hizmetlerinde Müşteri(Vatandaş) Odaklılık: Türkiye’de Kamu Hizmeti Açısından Bir Değerlendirme”, **ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 8, 2008, s. 149.

1.2.1.2. Kamu Hizmetinin Koşulları

Bir hizmetin kamu hizmeti sayılabilmesinin belli koşulları vardır. Bunlar, yapılacak hizmette kamu yararının amaçlanması, bu hizmetin özel kesim tarafından yapılmaması ve yapılacak hizmetin özel hukuksal rejim tarafından desteklenmesi gerekmektedir.

1.2.1.2.1. Kamu Yararı Koşulu

Bir faaliyetin kamu hizmeti sayılabilmesi için o faaliyetin gerçekleştirilmesinde yönetimin önemli derecede toplumsal yarar görmesi gerekir.²⁹ Bir hizmetin kamu yararına dönük olup olmadığını tespit eden ölçütler, o hizmetten elde edilen kazancın tekrar o hizmet için kullanılıp kullanılmadığı ve yapılacak işlem ve eylemlerden toplumun zarar görmemesi veya en az zarar görecektir biçimde yapılmasıdır.³⁰

1.2.1.2.2.Özel Kesim Tarafından Gereği Gibi Sunulmama Koşulu

Bir özel teşebbüs tarafından özel faaliyet olarak yeterli ve düzenli bir şekilde sunuluyorsa o faaliyeti kamu hizmeti olarak görmeye gerek yoktur.³¹ Kamu yönetimi ve özel sektör yönetimi arasındaki en önemli farklardan biri, kamu yönetiminin amacı kamu yararı iken, özel yönetim kâr amacı gütmektedir.³² Buradan hareketle, topluma faydası olacak bir faaliyeti, özel kesimin istediği kârı elde edememesi durumunda bu faaliyeti devlet kendi eliyle yürütmek zorunda kalacaktır.

1.2.1.2.3.Özel Hukuksal Rejim Koşulu

Burada vurgulanan hukuksal rejim özel kesim için söz konusu değildir. Özel hukuksal rejimin uygulandığı faaliyet, kamu hizmetini özel kesimin vermiş olduğu

²⁹ Ulusoy, s.14.

³⁰ Mehmet Göküş, **Kamu Hizmeti: Kuram, Politika, Uygulama**, Çizgi Kitabevi, Konya, 2011, s.30-31.

³¹ Ulusoy, s. 14.

³² Parlak, Sobacı, s.11.

hizmetten ayıran temel ölçütlerden biridir.³³ Kamu yönetimi amacını gerçekleştirmek için karşı tarafın isteğine rağmen kamu gücünden yararlanarak tek taraflı kararlar alıp bunu uygulayabilmektedir.³⁴

1.2.1.3. Kamu Hizmetinin Özellikleri

Kamu hizmetinin önemli özellikleri:³⁵

- Hizmetin sunulmasında eşitlik ilkesi gözetilir.
- Kamu yararınadır.
- Faaliyetin kamu hizmeti sayılıp sayılmaması siyasi kararlarla belirlenir.
- Yerel, ülkesel ve bölgesel olabilir.
- Kamu kuruluşu veya kamunun denetiminde özel girişimciler tarafından sunulur.
- Tekelleşmesi gerekmez.
- Genelde parasız sunulur.
- Sürekli.

Bu özelliklere ek olarak kamu hizmetinin kamu kurum ve kuruluşlarınca yürütülebilmesi ancak kanunla olur. Toplum yaşamında bir takım değişiklikler meydana getirecek olan kamu hizmetinin ortaya konmasında yasama organının iradesi şarttır. Bu hizmetlerin yalnızca idare hukuku kurallarına göre yürütüleceği anlamına gelmez, özellikle ekonomik nitelikteki kamu hizmetleri ağırlıklı olarak özel hukuk kurallarına göre yürütülür.³⁶

1.2.1.4. Kamu Hizmet Türleri

Devletin varlık nedeni olarak kabul edilen kamu hizmetleri³⁷ genel olarak dört grupta toplanabilir:

³³ Uluşoy, s.14.

³⁴ Parlak, Sobacı, s.11.

³⁵ A. Şeref Gözübüyük, **Türkiye'nin Yönetim Yapısı**, 7. Baskı, Turhan Kitabevi, 2001,(Türkiye), ss. 27-44

³⁶ Doğan Canman ve diğerleri, **Kamu Görevlileri El Kitabı**, TODAİE Yayınları, Ankara, 2002, s. 82.

³⁷ Sezer, 149.

- 1- İdari(Yönetmel) Kamu Hizmetleri: Bunlar eğitim, sağlık, bayındırlık gibi geleneksel kamu hizmetleridir.³⁸ Eğitim ve sağlık hizmetleri ‘sosyal kamu hizmetlerinin’ arasında da sayılabilmektedir.³⁹
- 2- Ekonomik Kamu Hizmetleri: Bunlar sınaî ve ticari hizmetlerdir.⁴⁰
- 3- Sosyal Kamu Hizmetleri: Emeklilik, sosyal güvenlik, sosyal yardım hizmetleri, toplu konut, toplu taşımacılık gibi birçok kişinin refahını arttırmaya yöneliktir.⁴¹
- 4- Bilimsel, Teknik ve Kültürel Kamu Hizmetleri: Bu hizmetler bilimsel, teknik, tiyatro, müzik ve sinema gibi alanlarda verilen kültürel faaliyetleri içerir.⁴² Yönetim açısından bu gibi hizmetleri yürütenlere özerklik tanınmıştır.⁴³

1.2.1.5. Kamu Hizmetine Egemen Olan İlkeler

Kamu hizmetlerinin dört temel ilkesi vardır. Bunlar:

- 1- Süreklilik İlkesi: Kamu hizmetinin sürekli yapılması gerekir aksi halde kamu ihtiyaçları karşılanma ve kamu yararı gerçekleşmemiş olur.⁴⁴ Bu nedenle bu hizmetlerin kesintisiz olması gerekir.
- 2- Değişkenlik ve Uyum İlkesi: Kamu hizmeti değişen koşullara ve kamunun ihtiyaçlarına uyumlu biçimde görülmelidir.⁴⁵
- 3- Eşitlik İlkesi: Hizmetten yararlanılmaya başlamada eşitlik ve hizmetin işleyişi sırasında eşitlik söz konusu olmalıdır.⁴⁶
- 4- Tarafsızlık İlkesi: Kamu hizmetlerinin görülmesi esnasında kişiler arasında herhangi bir nedenden dolayı ayırım yapılmamasını ifade eder.⁴⁷

³⁸ Ahmet Hamdi Ayhan, **Türk Kamu Yönetimi**, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2011, s.29; Canman ve diğerleri, s.83.

³⁹ Bkz. Tokatlıoğlu, s.7.

⁴⁰ Canman ve diğerleri, s.83.

⁴¹ Tokatlıoğlu, s. 7.

⁴² Aydın, s. 29.

⁴³ Canman ve diğerleri, s.83.

⁴⁴ Göküş, s.25.

⁴⁵ Aydın, s.29; Göküş, s.26.

⁴⁶ Ulusoy, s.102.

⁴⁷ Aydın, s.29; Göküş, s.28.

1.2.2. Kamu Yönetiminin Kolluk Görevi

1.2.2.1.Kolluk Kavramı

Kolluk kavramı, eskiden beri toplumsal düzeni sağlamak ve bunu muhafaza etmek için idarenin sahip olduğu gücü ifade eder.⁴⁸ Genel olarak kamu düzenini sağlama suç ve suçluları tespit etme, yakalama ve bu amaçla ilgili kuruluşlara yardımcı olma görevlerine kolluk görevleri denir.⁴⁹ Doğal bir sonuç olarak bu görevleri yerine getirenlerde kolluk kuvvetleridir. Diğer bir ifadeyle kolluk faaliyetini icra eden organa kolluk kuvveti denir.⁵⁰

1.2.2.2.Kolluk Türleri

Kolluk görevini yerine getiren kişilerin sınıflandırılmasında literatürde farklılıklar vardır. Bazıları genel ve özel kolluk diye ikili bir ayrıma giderken bazıları buna yardımcı kolluğu da ekleyerek üçlü bir ayrıma gitmektedirler. Son olarak özel güvenliği de bu sınıflardan ayrı görüp dörtlü bir ayrıma gidenler de vardır.⁵¹

3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu kolluğu iki gruba ayırmaktadır. Genel kolluk(umumi zabıta), silahlı bir kuvvet olan polis ve jandarmadan meydana gelirken, özel kolluk(hususi zabıta) genel kolluğun dışında ki özel kanunlarla kurulan ve belli görevleri yapan güvenlik kuvvetleridir.⁵² Bunun yanı sıra görev ve yetkilerine göre kolluklar üçe ayrılır. Bunlar:

1. Kamu kolluk güçleri: Genel kolluk, kamu özel kolluk ve yardımcı kolluktan oluşmaktadır.

⁴⁸ Tayfun Akgüner, “Kolluk Kavramına Genel Bir Bakış”, **Polis Dergisi**, 2003, Ankara, 2003, Sayı:36, s.195.

⁴⁹ A. Nihat Dünder, **Açıklamalı-İçtihatlı- Örnek Uygulamalı Emniyet Teşkilatı ve Hizmetleri**, Yiğit Ofset, Ankara, 1988, s.1.

⁵⁰ Turgut Tan, **İdari Hizmetler Ders Notları**, Ankara, 1980, s.33’den aktaran Fatih Doğan, **Polis ve Jandarma Teşkilatları Açısından İç Güvenlik Yönetimi, Sorunları ve Değişimi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2010, s.18.

⁵¹ Aydın, s. 31.

⁵² 3201 Sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu, madde 3.

2. Özel kolluk: Özel kolluk ile ticari özel kolluk ve 2495 sayılı Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkında Kanun⁵³ ile oluşturulan kolluk kastedilmektedir.

3. Gönüllü kolluktur.⁵⁴

Gördükleri hizmetin türüne göre kolluklar da üçe ayrılır. Bunlar: İdari(önleyici), adli(kovuşturucu) ve son olarak terörle mücadele, toplumsal olaylarla mücadele ve trafik gibi uzmanlık gerektiren kolluk hizmetleridir.⁵⁵

1.2.2.3.Kamu Kolluk Güçleri

Kamu kolluk güçleri, genel, kamu özel ve yardımcı kolluktan oluşur.

Genel kolluk ile kastedilen, görevleri itibariyle aynı ancak coğrafi olarak farklı olan polis, jandarma ve sahil güvenlidir.⁵⁶ Silahlı icra ve inzibat kuvveti olan polis, kamu düzeninin korunmasını sağlayan, bozulması halinde tekrar düzenin sağlanması için gerekli önlemleri alan silahlı bir kuvvettir.⁵⁷ Kamu asayişini, şahıs, tasarruf emniyetini ve mesken masuniyetini korumakla görevli olan polis, halkın ırz, can ve malını muhafaza ve kamunun huzurunu temin eder ve yardıma ihtiyacı olanlara yardım eder.⁵⁸ Jandarma, emniyet ve asayiş ile kamu düzeninin korunmasını sağlayan ve diğer kanun ve düzenlemelerin verdiği görevleri yerine getiren, silahlı, askeri bir güvenlik ve kolluk kuvvetidir.⁵⁹ İçişleri Bakanlığı'na bağlı olmasının yanında askeri birim olan sahil güvenlik komutanlığı, sahil ve karasularını korumak, denizlerde can ve mal emniyetini sağlamak gibi görevlere sahiptir.

Kamu özel kolluk güçleri belediye zabıtası, orman muhafaza ve gümrük muhafaza gibi kolluklardır. Bunlar kendi görev kapsamına giren alanlarda yetki

⁵³ Bu kanun 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine dair Kanun'un 27. maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır.

⁵⁴ Aydın, s.31.

⁵⁵ Aydın, s.31.

⁵⁶ Nuri Ahmet Aktaş, Mevlüt Polat, **Genel Kolluk-Özel Kolluk İlişkisi**, Divan Kitap, Ankara, 2009, ss. 18-30.

⁵⁷ Ahmet Karagöz, **Kolluğun İdari Görevleri, Ceza Hukuku El Kitabı**, İstanbul, Beta Yayınlar, 1985, s.359.

⁵⁸ 2559 Sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu, Madde- 1.

⁵⁹ 2803 sayılı Jandarma Teşkilatı Kanunu Madde-3.

kullanabilirler ancak genel asayişî ilgilendiren konularda ilgili genel kolluğa haber vermek durumundadırlar.⁶⁰

Yardımcı kolluk, yukarıda belirtilen genel kolluk ve kamu özel kolluğun bulunmadığı zaman kolluk görevin yerine getiren kişilerdir. Genel kolluğa yardımcı nitelikteki bu kişilere örnek olarak gemi kaptanları, köy korucuları, köy muhtarları Devlet Demir Yolu tren şefleri verilebilir.⁶¹

1.2.2.3.1.Köy Koruculuğu

Araştırmanın ana konusunu oluşturan ve yardımcı kolluk sınıfına dâhil olunan köy koruculuğu, köy sınırı içinde herkesin ırzını, canını, malını korumakla görevlidir. Köy muhtarlarının emri altında bulunan ve silah taşımaya yetkili koruculara karşı gelenler jandarmaya karşı gelmiş gibi ceza görürler.⁶² Bu da korucuların, yardımcı kolluk olmasına rağmen köy içinde jandarmanın bulunmadığı zamanlarda genel kolluk vazifesi gördüklerini göstermektedir.

1.2.2.4.Gönüllü Kolluk

Gönüllü olarak kolluk görevi yapan veya kolluk güçlerine yardımcı olan kişi veya kuruluşlardır. Gönüllü trafik müfettişliği bu gruba girmektedir. Bu kişiler hiçbir karşılık almaksızın trafik kurallarını ihlal eden kişileri kolluk güçlerine ihbar ederek kolluk güçlerine yardımcı olurlar.⁶³

1.2.2.5. Özel Kolluk

Özel kolluk örgütlerinin genel güvenliği ve kamu esenliğini sağlama görevleri yoktur.⁶⁴ 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun kapsamındaki kolluk güçleri bu gruba girmektedir. Türkiye’de uygulanmayan dedektiflik ticari özel

⁶⁰ Aydın, s.39.

⁶¹ M. Faruk Üzel, **Türkiye’de İç Güvenlik Teşkilatlarının Yeniden Yapılandırılması**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin, 2008, s.77.

⁶² 442 Sayılı Köy Kanunu, Madde 68-73.

⁶³ Aydın, s. 45.

⁶⁴ Aktaş, Polat, s. 31.

kolluktur. Bunun yanı sıra kamu güvenliğini tamamlayıcı özellikte bulunan 5188 sayılı yasada belirtilen kolluk görevlileri, kişi ve kuruluşların talebi üzerine toplantı, konser, spor müsabakası, sahne gösterileri gibi etkinliklerde görev yaparlar.⁶⁵

1.3.KAMU GÖREVLİLERİ VE İSTİHDAM BİÇİMLERİ

1.3.1. Kamu Görevlisi Kavramı

Kamu görevlileri kavramı kamu idaresinin insan unsurunu oluşturmaktadır.⁶⁶ Kamu görevlilerine, kamu personeli ya da kamu hizmeti görevlileri de denmektedir.⁶⁷ 1982 Anayasası'nın 121. maddesinde kamu hizmeti görevlileri kavramı kullanılmıştır. Bir kişinin kamu görevlisi sayılabilmesinin şartı, bir kamu kurumunda çalışmasıdır.⁶⁸

Kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi ve topluma arz edilmesinde en önemli sorumluluğu kamu personeli üstlenmiştir.⁶⁹ Kamu görevlisi kavramı, doğrudan bir kamu kurumunda personel olarak çalışanlarla, kamu otoritesini kullanarak faaliyet yürüten kişileri kapsayan geniş bir içerikte kullanılmaktadır.⁷⁰

Avrupa Birliği uyum süreci çerçevesinde yapılan reformlardan biri olan ve 2005 yılında yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda(TCK) 'memur' kavramı terk edilerek yerine 'kamu görevlisi' kavramı kullanılmıştır. Kamu görevlisi deyimini TCK'da; "*kamusal faaliyetlerin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişi*"⁷¹ olarak ifade edilmiştir.⁷²

Kamu görevlisi kavramının biri "geniş" biri "dar" olmak üzere iki anlamı vardır.⁷³

⁶⁵ 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun, madde 1, 3, 7.

⁶⁶ Hayrettin Eren, "1982 Anayasası ve Kamu Görevlileri Kavramı", **Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 1, s.55.

⁶⁷ Zehra Aygün, **Kamu Yönetimi, Kum Saati Yayınları**, İstanbul, 2008, s.64.

⁶⁸ Bilal Eryılmaz, **Kamu Yönetimi**, 2. Baskı, Okutman Yayıncılık, Ankara, 2009, s.273.

⁶⁹ Tayfun Akgüner, **Kamu Personel Yönetimi**, Der Yayınevi, İstanbul, 2001, s. 32.

⁷⁰ Güler, s. 63.

⁷¹ 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu, madde 6/C

⁷² Burcu Demren Dönmez, " Türk Ceza Kanununda Kamu Görevlisi Kavramı", **TBB Dergisi**, 2011(94), ss. 96-98.

⁷³ Kamu Görevlisi kavramının "en geniş, geniş, dar ve en dar" anlamlarda açıklanmaktadır. Bu konu üçüncü bölümde daha geniş bir şekilde incelenecektir.

1.3.1.1. Geniş Anlamda Kamu Görevlisi

Hukuksal statüleri ve hiyerarşik durumları fark etmeksizin kamu kesiminde çalışan tüm görevliler geniş anlamda kamu görevlisidir.⁷⁴ Yaptığı iş bir kamu hizmeti olsa dahi bir kamu kurumunda çalışmayan kişi kamu görevlisi olarak sayılmamaktadır.⁷⁵ Bu tanımlamalara göre devletin, yasama, yürütme ve yargı organlarında çalışan herkes kamu görevlisi sayılır.⁷⁶

Daha geniş bir tanımlamayla kamu görevlisi, devlet ve diğer kamu tüzel kişilerinde hem kamu hukuku hem de özel hukuka tabi olarak çalıştırılan kişileri anlatan genel bir kavramdır.⁷⁷

1.3.1.2. Dar Anlamda Kamu Görevlisi

Dar anlamda devletin siyasal yapısını oluşturan görevlilerin dışındaki sivil asker tüm görevlileri kapsamaktadır.⁷⁸ Anayasanın 128. maddesinde devletin kamu iktisadi teşebbüsleri ve diğer kamu tüzel kişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekte yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevleri yürüten personel olarak ifade edilmiştir. Bunlar “memurlar” ve “diğer kamu görevlileridir”.⁷⁹

Daha açık bir ifade ile memurlar ve sözleşmeli personel, devlet ve diğer kamu tüzel kişilerinde mesleki sıfatlarıyla, kamu hukuku kurallarına bağlı olarak çalışan kişilerdir.⁸⁰

1.3.2. Kamu Görevlilerinin İstihdam Biçimleri

Türkiye’de personel rejimi 1926 tarihli 788 sayılı Memurin Kanunu ile hayata geçmiş ve 1939 tarihli 3656 sayılı Devlet Memurları Aylıklarının Tevhid ve

⁷⁴ Akgüner, Kamu. s.33; Canman ve diğerleri, s.87.

⁷⁵ Aygün, s. 64.

⁷⁶ Eryılmaz, s.274.

⁷⁷ Kayar, s.41.

⁷⁸ Canman ve diğerleri, s.87.

⁷⁹ Eryılmaz, s.274; Aygün, s.65.

⁸⁰ Kayar, s. 42.

Taadülüne Dair Kanun izlemiştir.⁸¹ Yürürlükte bulunan ve 1965’den sonra çeşitli değişikliklere uğrayan⁸² 657 sayılı Devlet Memurlar Kanunu (DMK)’ya göre kamu hizmetleri memur, sözleşmeli personel, geçici personel ve işçiler eliyle yürütülür, genel ve katma bütçeli kurumlar, il özel idareleri, belediyeler ve bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşlar belirtilen istihdam biçimleri dışında personel çalıştıramazlar.⁸³ DMK’ da bu dört istihdam biçiminin her birinin ayrı ayrı tanımı yapılmıştır.

1.3.2.1. Memurlar

Kökeni Arapçadan gelen “me’mur”, “emr” kökünden türetilmiş olup emir almış, görevli yükümlü anlamına gelmektedir.⁸⁴ Memur sınıfının ortaya çıkışı devletin gelişmesiyle paralellik göstermektedir.⁸⁵ 1982 Anayasası’nın 128. maddesinin gerekçesinde ve maddenin görüşülmesi esnasında memur tanımının yapılmasından kaçınılmıştır.⁸⁶ Kaçınılma gerekçesi şöyle açıklanmıştır:

“ Zira, böyle bir tanımın unsurlarını açık ve kesin biçimde Anayasada vermek mümkün görülmemiştir. Getirilen düzenleme ile kamu hizmeti görevlilerinin çalıştırılma biçimlerine göre kendi içinde ayrılması kanun koyucuya bırakılmıştır.”⁸⁷

Yüksek düzeyde iş güvencesi bulunan⁸⁸ ve kamu görevlilerinin ağırlık noktasını oluşturan⁸⁹ memurlar, kamu kurumlarının asli ve sürekli görevlerini yerine getiren kimselerdir.⁹⁰ Daha geniş bir tanımla, bir kişinin memur sayılabilmesi için öncelikli olarak bir kamu hizmeti yerine getirmelidir, ikinci olarak idari bir kadroda bulunmalı ve hiyerarşinin kuralları ile sık sıkıya bağlı olmalıdır.⁹¹ Kamu hizmeti yerine getiren memurlara kamu yararı için yetkilendirilmiş/görevlendirilmiş şahıslar

⁸¹ İpek Özkal Sayan, “Türkiye’de Kamu Personel Sistemi: İdari, Askeri, Akademik, Adli Personel Ayrımı”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi**, 64-1, s.208.

⁸² Tortop, s.17

⁸³ Eryılmaz, s. 274.

⁸⁴ Kayar, s.49.

⁸⁵ Bilal Eryılmaz, **Bürokrasi ve Siyaset: Bürokratik Devletten Etkin Yönetime**, 3. Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul, İstanbul, 2008, (Bürokrasi), s.73.

⁸⁶ Onur Ender Aslan, **Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında 1982 Anayasasına Göre Kamu Personel Rejimi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2007,(Anayasa Mahkemesi), s. 47.

⁸⁷ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası- Komisyon Raporları ve Madde Gerekçeleri,(yazar, yayın yeri, yılı yok), s 192. Madde 128 ve gerekçesinden aktaran Güler, s. 79-80.

⁸⁸ Selim Çapar, “Almanya’da Kamu Personel Sistemi”, **Türk İdare Dergisi**, Sayı 466, Mart 2010, s. 61.

⁸⁹ Eryılmaz, Kamu Yönetimi, s. 274.

⁹⁰ Canman ve diğerleri, s. 87.

⁹¹ Akgüner, Kamu. s. 44.

da denir.⁹² Kişi tarafından yürütülen faaliyet devlete ait bir faaliyet olsa bile, nitelik olarak kamu hizmeti özelliklerini taşımıyorsa bu faaliyeti yürüten kişi memur sayılmaz.⁹³ İstihdam türleri açısından memurluk, kamu hizmetlerinin gereksinimlere uygun yapılmasını garanti altına alan istihdam türüdür.⁹⁴

1982 Anayasası'nda memurlar ve diğer kamu görevlileri birlikte anılmıştır. Anayasa'ya göre memurlar ve diğer kamu görevlileri devlet, kamu iktisadi teşebbüsleri ve diğer kamu tüzel kişilerinde çalıştırılırlar⁹⁵ ve genel veyahut özel bütçeden maaş alırlar.⁹⁶ Anayasanın 128. maddesi memur ve diğer kamu görevlilerini başka istihdam türlerinden ayırt etmenin ölçütlerini şu şekilde sıralamaktadır.⁹⁷

- Çalışılan yer merkezi ve yerinden yönetim kurumlarının tümüdür.
- Genel idare esaslarına göre yürütülen kamu hizmetlerinde asli ve sürekli görevleri yapanlar ile sınırlandırılmıştır.
- Memurların atama, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işlerinin kanunla düzenleneceğini⁹⁸ belirtmiş, böylece memurların çalışma rejimi yalnızca yasama organı tarafından verilecek karara dayanılarak düzenlenebilir.

1.3.2.1.1. Memurların Sınıflandırılması

Sınıflandırma, memurların görevin gerektirdiği niteliklere ve mesleklere göre gruplandırılmasını ifade etmektedir ve DMK'nin temel ilkelerinden biridir.⁹⁹ Sınıflandırma, devletin yerine getirdiği kamu hizmetlerini ifa eden çalışanları

⁹² Doğan Soyaslan, "Ceza Hukukunda Memur Kavramı(Kamu Menfaati İçin Görevlendirilmiş Şahıslar)", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 45, Sayı: 1-4, 1996, s. 41.

⁹³ A. Şeref Gözübüyük, **Yönetmelik Yargı**, 23. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2005, s.73.

⁹⁴ Birgül Ayman Güler, Türkiye'de Kamu Personel Rejimi Esasları, **Türkiye'de Kamu Personel Rejiminin Yeniden Yapılandırılması Sempozyumu**, Başbakanlık ve Devlet Personel Başkanlığı ve TUHİS, Ankara, 22-23 Şubat 2003,(Kamu Personel), <http://www.birgulaymanguler.net/files/pdf/dpb-turkiye.pdf>(30.07.2012), s.3.

⁹⁵ Aygün, s. 68.

⁹⁶ Kayar, s. 52.

⁹⁷ Güler, Sistem ve Yönetim, s. 81

⁹⁸ 1982 Anayasası, madde 128.

⁹⁹ Eryılmaz, Kamu Yönetimi, s.277.

niteliklere ve mesleklere göre gruplara ayırmadır.¹⁰⁰ DMK madde 36 da 10 hizmet sınıfı kabul edilmiştir.

- 1- Genel İdare Hizmetleri Sınıfı: DMK'nin uygulandığı kurumlarda yönetim, icra, büro ve benzeri kamu hizmetleri gören ve DMK'de belirtilen öbür sınıflara girmeyen memurları kapsar.
- 2- Teknik Hizmetler Sınıfı: Bu sınıfa girebilmenin iki koşulu vardır, birincisi DMK kapsamına giren kurumlarda meslekleriyle ilgili görevleri fiilen yerine getirmek ve ikincisi, teknik eleman olmaktır.¹⁰¹ Bunlar, yüksek mühendis, mühendis, yüksek mimar, mimar, Mimarlık ve Mühendislik Fakültesi veya bölümlerinden mezun Şehir Plancısı, Yüksek Şehir Plancısı, Yüksek Bölge Plancısı, jeolog, hidrojeolog, hidrolog, jeofizikçi, fizikçi, kimyager, matematikçi, istatistikçi, yöneylemci (Hareket araştırmacısı), matematiksel iktisatçı, ekonomici ve benzeri ile teknik öğretmen okullarından mezun olup da, öğretmenlik mesleği dışında teknik hizmetlerde çalışanlar, 3437 ve 9.5.1969 tarih ve 1177 sayılı Kanunlara göre tütün eksperleri yetiştirilenler ile müskirat ve çay eksperleri, fen memuru, yüksek tekniker, tekniker, teknisyen ve emsali teknik unvanlara sahip olup, en az orta derecede mesleki tahsil görmüş bulunanlar, teknik hizmetler sınıfını teşkil eder.
- 3- Sağlık Hizmetleri ve Yardımcı Sağlık Hizmetleri Sınıfı: Bu sınıf, hayvan sağlığı dahil, sağlık hizmetlerinde mesleki eğitim görerek yetişmiş olan tabip, diş tabibi, eczacı, veteriner hekim gibi memurlar ile bu hizmet sahasında çalışan yüksek öğrenim görmüş fizikoterapist, tıp teknolojü, ebe, hemşire, sağlık memuru, sosyal hizmetler mütehassısı, biyolog, psikolog, diyetçi, sağlık mühendisi, sağlık fizikçisi, sağlık idarecisi ile ebe ve hemşire, hemşire yardımcısı, sağlık savaş memuru, hayvan sağlık memuru ve benzeri sağlık personelinin kapsar.
- 4- Eğitim ve Öğretim Hizmetleri Sınıfı: DMK kapsamına giren kurumlarda eğitim ve öğretim vazifesiyle görevli öğretmenleri kapsar.
- 5- Avukatlık Hizmetleri Sınıfı: Faaliyet yürüttükleri kurumları yargı önünde temsil etmeye yetkili baroya kayıtlı avukatları kapsar.

¹⁰⁰ Akgüner, Kamu. s. 28.

¹⁰¹ Akgüner, Kamu. s. 51.

- 6- Din Hizmetleri Sınıfı: Özel kanunlara göre çeşitli derecelerde dini eğitim görmüş ve dinsel görev yapan memurları kapsar.
- 7- Emniyet Hizmetleri Sınıfı: Özel kanunlara göre çarşı ve mahalle bekçisi, polis, komiser yardımcısı, komiser, baş komiser, emniyet müfettişi, emniyet amiri, emniyet müdürü gibi, emniyet mensubu memurlar bu guruba girmektedir.
- 8- Yardımcı Hizmetler Sınıfı: Kurumlarda her türlü yazı ve dosya dağıtmak, toplamak, müracaat sahiplerini karşılamak, onlara yol göstermek gibi ana hizmetlere yardımcı nitelikte olan görevleri ifa eden çalışanları kapsar.
- 9- Mülki İdare Amirliği Hizmetleri sınıfı: Valiler, kaymakamlar ve bu sıfatı taşıyan İçişleri Bakanlığı merkez ve il kuruluşlarında çalışanlar ile maiyet memurlarını kapsar.
- 10-Milli İstihbarat Hizmetleri Sınıfı: Milli İstihbarat Teşkilatı kadrolarında veya bu teşkilat emrinde çalıştırılanlardan, özel kanunlarda gösterilen veya başbakanlıkça tespit edilen görevleri yürütenleri kapsar.

1.3.2.2. Sözleşmeli Personel

1982 Anayasası'nda açıkça sözleşmeli personele ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Anayasa memur ve diğer kamu görevlileri derken, diğer kamu görevlilerinin kimlerden oluştuğu konusunda açıklama getirmemiştir.¹⁰²

Sözleşmeli personelin tanımı 657 sayılı yasada yapılmıştır:

*“Kalkınma planı, yıllık program ve iş programlarında yer alan önemli projelerin hazırlanması, gerçekleştirilmesi, işletilmesi ve işlerliği için şart olan, zaruri ve istisnai hallere münhasır olmak üzere özel bir meslek bilgisine ve ihtisasına ihtiyaç gösteren geçici işlerde, kurumun teklifi üzerine Devlet Personel Başkanlığı ve Maliye Bakanlığının görüşleri alınarak Bakanlar Kurulunca geçici olarak sözleşme ile çalıştırılmasına karar verilen ve işçi sayılmayan kamu hizmeti görevlileridir.”*¹⁰³

Kısaca sözleşmeli personel, özel bir meslek bilgisine sahip olan ve uzmanlığa gereksinim duyulan zorunlu işler için geçici olarak ve sözleşmelerde belirtilen ücretle çalıştırılan görevlilerdir.¹⁰⁴ DMK'de sözleşmeli personel tanımına göre sözleşmeli çalışma istisnai bir çalışma şeklidir. Ancak 2007 yılında yapılan

¹⁰² Kayar, s.55.

¹⁰³ 657 sayılı Devlet Memurlar Kanunu, madde 4/B, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2012, s. 25.

¹⁰⁴ Akgüner, Kamu. 41.

değişiklik ile Sağlık çalışanları için memurluk gibi asli çalışma şekli haline getirilmek istenmektedir.¹⁰⁵ Bu da güvenli ve ömür boyu olan memurluğun yerini sözleşme yoluyla istihdam olunan kamu görevliliğine bıraktığının göstergesidir ve sözleşmeli personel istihdamı DMK'nin aksine istisnai olmaktan çıkmaktadır.¹⁰⁶

Sözleşmeli personelin genel özellikleri şunlardır:¹⁰⁷

- Sözleşmeli personel memur veya işçi değildir.
- Sözleşme süresi bir yıldır, Bakanlar Kurulu kararı ile iki yıla çıkarılabilir.
- Sözleşme bitiminden bir ay önce, taraflarca gerekçesiz feshedilebilir, idare gerekçe göstererek sözleşmeyi her zaman feshedebilir.
- Sözleşmeli personel sözleşmede belirtilen görevde çalıştırılır.
- Sözleşmeli personel başka bir işte çalışamaz.
- Ücretli yıllık izin, doğum, evlilik ve ölüm hallerinde ki izinler memurlar ile aynıdır.
- Ödemeler her ayın başında yapılır.
- Memurlar için geçerli çalışma saatleri geçerlidir. Ancak tam gün çalışmayı gerektirmeyen durumlarda farklı düzenlemeler yapılabilir.

1.3.2.3. Geçici Personel

Kamu ve özel kesimde, belirli alanlarda kısıtlanabilir istihdam biçimleri her zaman tercih edilmiştir.¹⁰⁸ Bu istihdam türlerinden olan geçici personelin tanımı 657 sayılı DMK'de şu şekilde geçmektedir:

Bir yıldan az süreli veya mevsimlik hizmet olduğuna Devlet Personel Başkanlığının ve Maliye Bakanlığının görüşlerine dayanılarak Bakanlar Kurulunca karar verilen görevlerde ve belirtilen ücret ve adet sınırları içinde sözleşme ile çalıştırılan ve işçi sayılmayan kimseler bu guruba girmektedir.

Bedensel çalışmaların ön plana çıktığı kısa süreli işlerde çalışan bu personel türü, 1974 yılında çıkarılan bir Kanun Hükmünde Kararname ile hukuk düzenine

¹⁰⁵ İpek Özkal Sayan, Aziz Küçük, "Türkiye'de Kamu Personel İstihdamında Dönüşüm", **Ankara Üniversitesi, SBF Dergisi**, Cilt: 67, No: 1, 2012, s.181.

¹⁰⁶ Hasan Canpolat, Mehmet Cangir, "Değişen Dünyada Kam Yönetiminin Geleceği ve Türkiye'nin Reform Gündemi: Devletin Daha Fazla Demokratikleşmesi", **Türk İdare Dergisi**, Sayı: 466, Mart 2010, s. 30.

¹⁰⁷ Güler, Sistem ve Yönetim, ss. 120-121

¹⁰⁸ Kayar, s. 55.

girmiştir. Geçici personelin ifa edeceği hizmetlerin hangilerinin geçici hangilerinin mevsimlik olduğuna Bakanlar Kurulu karar vermektedir.¹⁰⁹ Bu nedenle sınırlı kurumlarda geçici personel istihdam edilmektedir.¹¹⁰

1.3.2.4. İşçiler

İşçiler, memur, sözleşmeli personel ve geçici personel dışında kalan kendilerine 4857 sayılı İş Kanunu hükümleri uygulanan görevlilerdir.¹¹¹ İşçiler hakkında DMK hükümleri uygulanmaz.¹¹² İşin niteliğine göre sınıflandırma getiren iş hukukuna göre en çok otuz işgünü süren işlere süreksiz iş, bundan fazla süren işlere ise sürekli iş denir.¹¹³

1.4. 1982 ANAYASASI'NA GÖRE KAMU GÖREVLİSİ

1982 Anayasasının Kamu Hizmeti Görevlileriyle İlgili Hükümler başlığı altında kamu görevlileri için üç temel anayasal ilke belirlemiştir. Bunlar;

- “Devletin, kamu iktisadî teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişilerinin
- Genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği aslî ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülür.
 - Memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir. (Ek cümle: 7/5/2010-5982/12 md.) Ancak, malî ve sosyal haklara ilişkin toplu sözleşme hükümleri saklıdır.
 - Üst kademe yöneticilerinin yetiştirilme usul ve esasları, kanunla özel olarak düzenlenir.”¹¹⁴

Anayasa'nın bu maddesine göre asli ve sürekli olan kamu hizmetlerini genel idare esaslarına uygun olarak yürütecek kişiler, personel konularının kanunla düzenlendiği memur ve diğer kamu görevlileridir. Burada genel idare esası, asli ve süreklilik, personel konularının kanun ile düzenlenmesinin her biri kamu görevliliği için birer koşuldur.

¹⁰⁹ Akgüner, Kamu. ss.42-43

¹¹⁰ Güler, Sistem ve Yönetim, s. 122

¹¹¹ Eryılmaz, Kamu Yönetimi, s.275; Kayar, s.72

¹¹² Aygün, s.74

¹¹³ Güler, Sistem ve Yönetim, s. 123.

¹¹⁴ 1982 Anayasası, madde 128.

1.4.1. Genel İdare Esası Koşulu

Genel idare esasları ile kastedilen kamusal yönetim usulleridir.¹¹⁵ Kamusal yönetim usulünden anlaşılması gereken, kamu gücü kullanılarak tek yanlı idari işlemler tesis etmek ve kararlar almaktır.¹¹⁶ Buna göre genel idare esaslarına tabi olan bir kamu hizmeti özel kişilerce ifa edilemez.¹¹⁷

Asli ve sürekli görevlerin ön koşulu olan genel idare esasları kamu hizmetlerinin niteliğini de belirtmektedir. 1961 Anayasası ile ortaya çıkan bu kavram 1982 Anayasası'nda da kullanılmıştır. 1961 Anayasası özel idare usulleri ile kamu iktisadi teşebbüslerini kastetmektedir. Bu durum genel idare esası ve özel idare usulü ayrımının anlamını yitirmesine neden olmuştur.¹¹⁸ Kamu iktisadi teşebbüsleri ve bazı kamu kurumlarının yapmış olduğu faaliyetler özellikleri gereği özel hukuka göre faaliyette bulunmaktadırlar. Bu nedenle kamu hukuku- özel hukuk karışımı bir hukuka tabi olmuşlardır.¹¹⁹

1.4.2. Asli ve Sürekli Görevler Koşulu

Kamu görevlileri hizmet süreleri yönünden 'sürekli' ve 'geçici' olmak üzere ikiye ayrılır. Sürekliliğin iki yönü vardır. Bunlar zaman bakımından süreklilik ve "içerik ve yoğunluğu"ndaki istikrardır.¹²⁰ Kamu görevlilerinin bir kısmı sürekli göreve alınırken, bir kısmı da seçimle yapılan hizmetlerde çalışanlar¹²¹ ile mevsimlik işçi gibi bir süreliğine çalışan kişilerdir.¹²² Kamu hizmetlerinin özelliklerinden biri düzenli ve sürekli olmasıdır. Bu nedenle sürekli olan hizmetler için hizmeti yapanın da sürekliliği bir zorunluluk olmaktadır.¹²³ Ancak hangi hizmetin görevde süreklilik

¹¹⁵ Onur Ender Aslan, **Kamu Personel Hukuku**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2012, s. 11.

¹¹⁶ Metin Günday, **İdare Hukuku**, İmaj Yayınevi, 10. Baskı, Ankara, 2011, s. 582.

¹¹⁷ Oğuz Sancaktar, **İdare Hukuku Teorik Çalışma Kitabı**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2011, s. 325.

¹¹⁸ Aslan, Anayasa Mahkemesi, ss. 22-23.

¹¹⁹ Gözübüyük, Tan, s. 925.

¹²⁰ Sancaktar, s. 326.

¹²¹ Gözübüyük, Tan, s. 928.

¹²² Cengiz Derdiman, **İdare Hukuku**, 2. Baskı, Alfa- Aktüel, Bursa, 2007, s. 408.

¹²³ Sancaktar, s. 326.

istediği 1982 Anayasası’ndan bu yana ne sosyal bilimlerde ne de kamu hukuku yazınında netleştirilememiştir.¹²⁴

Süreklilik için geçerli tartışmalar aslilik için de geçerlidir. Kamu görevlileri yapmış oldukları hizmetin ya asli ya da yardımcı elemanı olarak görülürler.¹²⁵ Yapılan kamu hizmetinin çekirdeği hükmünde olan görevler aslidir. Örneğin adliye binasında bulunan icra memurunun yapmış olduğu görev asli bir görev iken adliyeyi temizleyen temizlikçinin görevi asli sayılmayacaktır.¹²⁶ DMK’nin 36. maddesinde sınıflara ayrılan memurlardan bir tanesi de çalıştığı kurumda, kurumla doğrudan ilişkili asli bir görev yapmayan, yazı ve dosya dağıtmak, temizlik, yol gösterme gibi hizmetleri yerine getiren, yardımcı hizmetler sınıfı vardır ve bunlar kamu görevlisi sayılmaktadırlar.

Yukarıdaki açıklamalar ışığında, bir idari faaliyet veya kamu hizmetinin yerine getirilmesi gerekli olan görevlerin sadece asli ve sürekli nitelikte olanlar kamu görevlileri tarafından ifa edilir.¹²⁷

1.4.3. Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Statüsünün Yasal Düzenlemeyle Yapılma Zorunluluğu

Anayasa’nın 128. maddesinin ikinci fıkrası “*memurların ve diğer kamu görevlerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir*” demektedir. Burada geçen *diğer özlük işleri* tabiri ile anayasa metninde yer almayan disiplin, meslek içi eğitim, yer ve görev değiştirme, emeklilik ve “*mesleki ilişkilerden doğan diğer öğeleri*” kastedilmektedir.¹²⁸ Anayasanın bu hükmü birinin kamu görevlisi sayılması için bu kişinin yukarıda sayılanların kanun ile düzenlendiği bir görevde çalışıyor olması gerekmektedir. Diğer bir ifade ile yasama dışında hiçbir organ memurlar ve diğer kamu görevlilerinin statülerini düzenleyemez.¹²⁹ ASLAN’a göre Anayasa da böyle bir hüküm olmasa dahi hukuk devleti ilkesi gereğince memur ve diğer kamu

¹²⁴ Aslan, Anayasa Mahkemesi, s. 28.

¹²⁵ Bahtiyar Akyılmaz, Murat Sezginer, Cemil Kaya, **Türk İdare Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2009, s. 549.

¹²⁶ Sancaktar, s. 327.

¹²⁷ Günday, s. 583.

¹²⁸ Güran, s. 66.

¹²⁹ Aslan, Kamu Personel, s. 13.

görevlilerinin rejimlerinin kanun ile düzenlenmesi gerekir. Nitekim Anayasa Mahkemesinin bir kararında sicil işlemlerinde alt sınırın Yüksek Askeri Şura kararı ile belirlenmesi sebebiyle yükseltemeyen davacı binbaşının açmış olduğu davada sicil notunu saptama yetkisinin bir idari makama bırakılmasının Anayasa madde 128/2'ye aykırı olduğuna karar verilmiştir. Mahkeme yasayla düzenlenmesi gereken sicil notunun alt limitinin yönetsel idari takdire bırakılmasını hukuk devleti ilkesi ile bağdaştırmamış ve Anayasa'nın 2. maddesine aykırı olduğuna karar vermiştir.¹³⁰

1980'den sonra artan esnekliğe paralel olarak yasa ile düzenleme kuralı kanun hükmünde kararnamelerle(KHK) aşınmaya başlamıştır. KHK'lerin uygulandığı temel alan personel rejimidir. Anayasal yargı bu yetki yasalarını iptal etse de KHK'ler esneklik rejiminde bir araç olarak kullanılmaya devam etmiştir. Ancak memurluğun tasfiye edildiği alanlarda KHK ve yasa ile düzenleme ortadan kalkmış ve yeni rejim bütünüyle sözleşmelilik üzerine kurulmuştur. 2001'den 2011 yılına kadara personel konusu ile ilgili KHK çıkarılmamıştır. Bunun nedeni tek parti iktidarının esnekliğin hâkim olduğu alanlar açılmasının yasa ile yapılmasının daha kolay ve uygun olmasıdır.¹³¹ Personel rejimi konusunda düzenleme yapan KHK sayısı azalmış olsa da tamamen kalkmamıştır. 2011 yılında DMK'nin bazı bölümleri KHK ile düzenlenmiştir.¹³²

1.5. PERSONEL YÖNETİMİNE EGEMEN OLAN İLKELER

Etkili bir personel yönetimi için uzun deneyimler sonucu elde edilen ve hizmete girişten emekliliğe kadar personel yönetiminin her aşamasında yol gösterici ilkeler geliştirilmiştir.¹³³ DMK'de geçen üç temel ilke olan liyakat, kariyer, sınıflandırma¹³⁴ ilkelerinin yanı sıra adil ücret, hizmet içi eğitim, uzman kişilere başvurma,¹³⁵ kamu personeli olma bakımından eşitlik, serbestlik¹³⁶ gibi ilkeler bu üç temel ilkeyi desteklemektedir.

¹³⁰ Anayasa Mahkemesi, Karar Tarihi 31.12.1992, Esas Sayısı: 1992/40, Karar Sayısı: 1992/55, <http://www.anayasa.gov.tr/Kararlar/Bilgi/Bankasi>. (11.10.2012.)

¹³¹ Aslan, s. 87-97.

¹³² DMK, 4 sayılı Makam Tazminatı Cetveli, b/7, b/8-a, b/8-b bentleri.

¹³³ Cahit Tutum, **Personel Yönetimi**, Doğan Basımevi, Ankara, 1979, s. 18.

¹³⁴ DMK Madde3/A-B-C.

¹³⁵ Akgüner, Kamu. ss. 30-32.

¹³⁶ Kayar, ss. 175-176.

1.5.1. Liyakat İlkesi

Arapça kökenli olan ve Osmanlıcadan gelen liyakat kelimesi insanların görevini başarılı bir biçimde yapma gücüdür.¹³⁷ Yeterlilik ilkesi olarak da bilinen ve memurluk mesleğine girişte önemli bir ilke olan¹³⁸ liyakat ilkesine göre kadrolara, görevin gerektirmiş olduğu niteliklere sahip en yeterli kişi atanır.¹³⁹ Geniş anlamda liyakat ilkesinden kastedilen, etkili ve verimli bir personel sistemi kurulmasına olanak sağlayan kural ve uygulamaların tümüdür.¹⁴⁰ Dar anlamda ise, işe en uygun adamın seçilmesi olarak tanımlanabilir.¹⁴¹

Liyakat ilkesi, kim hizmet için gerekli yeterliliğe sahip değer ve bilgiye sahipse o kişinin siyasal partiler veya kamu görevlilerine yakınlığına bakılmadan işe alınmasıdır.¹⁴² Bu tanımlama ile liyakat sistemi, kayırma sisteminin önüne geçmek içindir. Liyakat sisteminde amaçlanan bir işe en uygun adamı getirme iken kayırma sisteminde adama iş bulma söz konusudur.¹⁴³ Kayırma sisteminde memurluk kadroları, yeterlilik yerine, iktidar partisinin siyasi programını gerçekleştirme aracı olmaktadır.¹⁴⁴ Bu nedenle kayırmanın bir bozulma ve çürüme olduğu varsayılır¹⁴⁵ çünkü liyakat ilkesinin çökmesi yolsuzluğu meydana getirir.¹⁴⁶

Yeterlilik ilkesinin bir takım unsurları vardır. Bunlar:¹⁴⁷

- Açık memurlukların ilgililere duyurulması,
- Aranılan niteliklerin makul ve yapılacak görevle ilgili olması,
- Nitelikleri taşıyan herkese başvuru hakkı tanınması,
- Başvuranların yeterliliklerine göre sınıflandırılması,
- Sonuçların duyurulması ve itiraz hakkının tanınmasıdır.

DMK Temel İlkeler başlığı altında Madde 3-C de geçtiği şekliyle:

¹³⁷ Kayar, s. 162.

¹³⁸ Veysel Eren, "Personel Rejiminde Bürokratik Modelden İşletmecilik Anlayışına Geçiş", **SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Sayı: 11, Nisan 2006, s. 133.

¹³⁹ Tortop, s. 31.

¹⁴⁰ Halil Can, Tayfun Akgüner, Şahin Kavuncubaşı, **Kamu ve Özel Kesimde İnsan Kaynakları Yönetimi**, 4. Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2001, s.16.

¹⁴¹ Tutum, s.18.

¹⁴² Akgüner, Kamu. s. 25.

¹⁴³ Güler, Sistem ve Yönetim, s. 143.

¹⁴⁴ Kayar, s. 164.

¹⁴⁵ Güler, Sistem ve Yönetim, s.143.

¹⁴⁶ Yılmazöz, s. 300.

¹⁴⁷ Tortop, s. 32.

“Devlet kamu hizmetleri görevlerine girmeyi, sınıflar içinde ilerleme ve yükselmeyi, görevin sona erdirilmesini liyakat sistemine dayandırmak ve bu sistemin eşit imkânlarla uygulanmasında Devlet memurlarını güvenliğe sahip kılmaktır.”¹⁴⁸

1.5.2. Kariyer İlkesi

Kariyer, kelime olarak Latince “carraria” sözcüğünden türetilmiş olup, kişinin yaşam boyu izleyeceği, ilerleme ve yükselme olanağını sağlayan meslek anlamına gelmektedir.¹⁴⁹ Bu ilke, personele yerine getirdikleri kamu hizmeti için gerekli bilgilere ve yetiştirme koşullarına uygun bir biçimde, sınıfları içinde en yüksek dereceye kadar ilerleme imkânı sunmaktadır.¹⁵⁰ Kariyer imkânının bulunamaması, personelin bilgi ve becerilerini daha etkin bir şekilde kullanarak kamu hizmetini daha başarılı bir şekilde yerine getirmeye teşvik eder.¹⁵¹ Böylece memurluk mesleğine giren kişi, koşulların uygun olması halinde emekli oluncaya kadar mesleğinde ilerleme olanağına sahiptir.¹⁵²

Yukarıdaki açıklamalardan hareketle kariyer ilkesinin temel özellikleri şu şekildedir:¹⁵³

- Personelin işinde uzmanlaşması göz önünde tutulur,
- Yaptığı iş kolunda personelin ilerlemesi temel ilkedir,
- Uzmanlaşmayı sağlamak için hizmet öncesi ve hizmet içi eğitime önem verilir,
- Kıdeme ve çalışma süresine önem verilir,
- Kariyer ilkesi açısından personelin yeterliliği göz önünde tutulur,
- Devamlı ilerlemeye paralel ücret sistemi uygulanır.

¹⁴⁸ 657 Sayılı DMK, madde 3/C

¹⁴⁹ Kayar, s. 161.

¹⁵⁰ 657 Sayılı DMK, Madde 3/B.

¹⁵¹ Filiz Ekinci, “Kamu Personel Yönetiminden İnsan Kaynakları Yönetimine Geçişin Çalışanların Verimliliğine Etkisi”, **Maliye Dergisi**, Sayı:155, Temmuz- Aralık, 2008, s. 181.

¹⁵² Akgüner, Kamu. s. 22.

¹⁵³ Tortop, s.68.

1.5.3. Sınıflandırma İlkesi

Sınıflandırma, ortak özellikleri olan memurları bir araya toplayarak düzenleme ve farklı özellikteki memurları da gruplara ayırarak tanımlama işlemidir.¹⁵⁴ Personel yönetiminde büyük önem taşıyan bu ilkeye dayanılarak, personelin işe alınması, ücret, yükselme ve eğitim gibi işlemler yapılır.¹⁵⁵ Sınıflandırma ilkesinde amaçlanan, devletin ekonomik ve sosyal görevini yerine getirebilmesini, kamu hizmetlerinin daha etkin ve başarılı yürütülmesini, kariyer ilkesinin gerçekleştirilmesini ve personel için yeterli ve sürekli bir ücret politikasını sağlamaktır.¹⁵⁶

Personel yönetiminde iki tür sınıflandırma söz konusudur. Kadro sınıflandırması; kişilerden bağımsız, eşit işe eşit ücretin verildiği sistemdir.¹⁵⁷ Personel sınıflandırması; personelin kendisine ve onun niteliklerine ağırlık verilen sistemdir.¹⁵⁸

1.5.4. Tarafsızlık (Yansızlık) İlkesi

Liyakat ilkesi ile yakından ilişkisi olan bu ilke ile amaçlanan, siyasal amaçlı atamaların önlenmesi ve kamu personelinin siyasal davranış ve eylemleri üzerine kısıtlama getirmektir.¹⁵⁹ Burada iki türlü bir tarafsızlık söz konusudur. Bunlardan birincisi memurun göreve alınmasında siyasal eğilimi göz önünde tutulmadan liyakat ilkesinin gerektirmiş olduğu şekilde alınması, ikincisi de kamu personeli olduktan sonra kamu personelinin, hizmeti alacak yurttaşlar arasında kendi düşüncesi ve yaşam biçimine uymama gerekçesi ile siyasal bir ayırım yapmaması ve kamu hizmetinin yansız bir şekilde yerine getirilmesi kastedilmektedir.¹⁶⁰ Kamu

¹⁵⁴ Kayar, s. 156

¹⁵⁵ Tortop, s.70.

¹⁵⁶ Akgüner, Kamu. s. 29.

¹⁵⁷ A. Şeref Gözübüyük, Turgut Tan, **İdare Hukuku- Genel Esaslar**, Cilt: 1, Turhan Kitabevi, Ankara, 1998, s. 602.

¹⁵⁸ Tortop, s. 70.

¹⁵⁹ Can ve diğerleri, s.19

¹⁶⁰ Akgüner, Kamu. s. 22.

görevlisinin tarafsızlık ilkesi gibi kimi etik değerleri içselleştirmesi ve görevini bu çerçevede yerine getirmesi gerekir.¹⁶¹

Bu ilke DMK'nın Ödev ve Sorumluluklar başlığı altında şu şekilde düzenlenmiştir:

*“Devlet memurları siyasi partiye üye olamazlar, herhangi bir siyasi parti, kişi veya zümrenin yararını veya zararını hedef tutan bir davranışta bulunamazlar; görevlerini yerine getirirken dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep gibi ayırım yapamazlar; hiçbir şekilde siyasi ve ideolojik amaçlı beyanda ve eylemde bulunamazlar ve bu eylemlere katılamazlar...”*¹⁶²

1.5.5. Adil ve Yeterli Ücret İlkesi

Ücret herhangi bir üretim sürecine katılan fiziksel veya düşünsel çalışma yeteneği olarak işgücüne yapılan ödemelere denir.¹⁶³ Diğer bir ifade ile kamu personeline yapmış olduğu hizmet karşılığı ödenen paraya aylık denir.¹⁶⁴ Bu ücret iş yerinin kârına veya zararına bakılmadan ve malın satışı beklenmeden elde edilen geliri ifade eder.¹⁶⁵ 1982 Anayasası madde 55’de “Devlet çalışanların yaptıkları işe uygun adaletli bir ücret elde etmeleri ve diğer sosyal yardımlardan yararlanmaları için gerekli tedbirleri alır.” demektedir.

Kamu hizmetlerinin gereği gibi yerine getirilmesi için ücret sisteminin dengeli, yeterli ve adil olması gerekmektedir.¹⁶⁶ Kamu personel yönetiminde ahlaki olmayan davranışların, rüşvet gibi nedenlerinin başında iş görenlerin yeterli ve adil ücret almamaları gelmektedir.¹⁶⁷

Adil ve yeterli ücret ilkesinde hâkim olan düşünce, kamu personelinin aylıkları veya ücretleri, sınıflandırma ile belirlenmeli ve kişilerin satın alma gücündeki değişiklikler yakından izlenmelidir.¹⁶⁸ İyi bir ücret sistemi, miktarca yeterli olma, ücretler arasında dengeli olma, personelin aile durumunu göz önünde

¹⁶¹ Murat Özdemir, “Kamu Yönetiminde Etik”, **ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 7, 2008, s.183

¹⁶² 657 Sayılı DMK, Madde 7.

¹⁶³ Güler, Sistem ve Yönetim, s. 311.

¹⁶⁴ Tortop, s. 81.

¹⁶⁵ Sebahattin Zaim, **Çalışma Ekonomisi**, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayını, İstanbul, 1972, s. 169.

¹⁶⁶ Tortop, s. 82.

¹⁶⁷ Özdemir, s. 188.

¹⁶⁸ Akgüner, Kamu. s. 30.

bulundurma, kamu aylığı ile özel girişimlerde ödenen ücretlerle dengeli olma özelliklerini taşımaktadır.¹⁶⁹

1.5.6. Eşitlik İlkesi

Kamu görevliliği bir hak olduğuna göre temel ilke yasa önünde eşitlik ilkesidir.¹⁷⁰ 1982 Anayasasının 70. maddesinde de “Her Türk, kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir. Hizmete alınmada, görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gösterilemez.” hükmü ile yukarda anlatmış olduğumuz liyakat ve tarafsızlık ilkesi ile ilişkili kamu hizmetine girişte herkesin eşit olduğunu vurgulamıştır. 1789 Fransız İnsan ve Vatandaş Hakları Beyannamesinin 6. maddesinde bütün vatandaşların yeterlilik ve maharetlerinden başka bir ayırım yapılmaksızın kamu hizmetlerine eşit olarak kabul edileceğini söylemektedir.

Eşitlik ilkesi, memurluğa giriş olanaklarının bütün vatandaşlara eşit koşulların tanınmasını ifade etmektedir.¹⁷¹ Fakat sosyal devletin bir gereği olarak, kimi sosyal guruplara öncelik tanınmaktadır. Bunlar, gaziler, yetimler, özürlüler, şehit yakınları gibi korunması gereken ve bu yüzden pozitif ayrımcılık olarak nitelendirilebilecek uygulamaya tabi tutulan ve söz konusu olduklarında eşitlik ilkesinin göz ardı edildiği guruplardır.¹⁷²

Birinci bölümde genel olarak kamu personel rejiminin ne olduğu, kamu yönetiminin hizmet ve görevlerinin neler olduğu ve bu hizmet ve görevleri yerine getiren kamu görevlilerinin kimler olduğu nasıl sınıflandırıldıkları ve bu görevlilerin yönetilme rejiminde egemen olan ilkeler işlenmiştir.

İkinci bölümde köy koruculuğu tarihsel açıdan ele alınacaktır. Köy koruculuğu sisteminin başlangıcı olduğu savunulan Hamidiye Alayları, Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşu ile oluşturulan kır bekçiliği ve 1924’te oluşturulan köy koruculuğu ve bu sistemin zaman içindeki değişimi ele alınacaktır.

¹⁶⁹ Tortop, s.82.

¹⁷⁰ Tutum, s.31.

¹⁷¹ Tortop, s. 28.

¹⁷² İsmet Giritli, Pertev Bilgen, Tayfun Akgüner, **İdare Hukuku**, Der Yayını, İstanbul, 2001, s. 423.

İKİNCİ BÖLÜM

KÖY KORUCULUĞUNUN TARİHSEL GELİŞİMİ VE KÖY KORUCULARININ PERSONEL KONULARI

Bu bölümde tarihi nedenleri, amaçları ve dayanmış olduğu unsurlar açısından koruculuk benzeri bir yapılanma olduğu tezi savunulan¹⁷³ Rus Kazaklarının model alındığı II. Abdülhamid tarafından kurulan Hamidiye Alayları¹⁷⁴ ile Geçici Köy Koruculuğu Sisteminin ortaya çıkış nedenleri, örgütlenmeleri ve sonuçları açısından karşılaştırılması yapılacaktır. Ayrıca Köy Korucularının ve Geçici Köy Korucularının¹⁷⁵ kamu personel rejimi bağlamında istihdam edilmeleri, görev süresince hakları, görev sonrası durumları incelenecektir.

2.1. HAMİDİYE ALAYLARI

2.1.1. Hamidiye Alaylarının Kuruluş Sebepleri

Hamidiye Alayları'nın kuruluş sebeplerinin daha iyi anlaşılması için bölgenin Osmanlı yönetiminde hangi koşullarda olduğunu bilmek konuyu daha anlaşılır kılacaktır. Yavuz Sultan Selim 1514 yılında gerçekleştirdiği Çaldıran savaşına, bölgenin önde gelenlerinden biri olan İdris-i Bitlisi aracılığı ile Kürtleri kendi safında savaşa kattı.¹⁷⁶ İdris-i Bitlisi Tebriz dönüşü Kürt beylerini Osmanlı hâkimiyetine bağlamakla görevlendirilir ve sayıları 24'ü bulan Kürt beyi Osmanlı hâkimiyetine girdi.¹⁷⁷ Sultan İdris-i Bitlisi'ye bir ferman, bayrak, Kürt reislerine gönderilmek üzere nişanlar vermiştir. Sultanın Kürtlere taahhüt ettiği haklar; Kürt eyaletlerinin

¹⁷³ Köy koruculuğu ve Hamidiye Alaylarının benzer olduğunu savunan çalışmalardan bazıları şunlardır: Hamidiye Alaylarından Günümüze Koruculuk, Berivan Tapan; Hamidiye alaylarından Köy Koruculuğuna, Osman Aytar; Hamidiye Alayları ile Koruculuk İlişkisi(Yüksek Lisans Tezi) Metin Argunhan; Sosyolojik Açıdan Koruculuk Sistemi ve Köy Koruculuğu(Yüksek Lisans Tezi), Cevdet Dolapçı.

¹⁷⁴ Micheal M. Gunter, **The A to Z of the Kurds**, The Scarecrow Press, Plymouth, UK, 2009, s. 62.

¹⁷⁵ Köy Koruculuğu ve Geçici Köy Koruculuğunun farklı değerlendirilmesinin nedeni iki sistemi birbirinden ayıran kendilerine ait farklı yönetmeliklerin bulunmasıdır. Bu konu ileride daha geniş bir şekilde anlatılacaktır.

¹⁷⁶ Muhammed Emin Zeki Beg, **Kürtler ve Kürdistan Tarihi**, 2. Baskı, Nübihar Yayınları, İstanbul, 2011, s. 236.

¹⁷⁷ Veysel Gürhan, İdris-i Bitlisi ve Bölgenin Osmanlılar Tarafından Fethi, **1. Uluslar arası Dünden Bugüne Tatvan ve Çevresi Sempozyumu Bildirileri Kitabı**, Tatvan Belediyesi, Tatvan, 31 Ağustos- 2 Eylül 2007, s. 291.

özerk yapıları ve özgürlüğünün korunması, Eyaletin idareciden boşalması durumunda yerine oğlu ya da eski teamüllere göre doldurulması, Kürt –Türk karşılıklı olarak savaşlarda birbirine yardım etmesi, Kürtlerin zekât ve diğer vergileri halifenin elinde bulunan maliyeye vermesidir.¹⁷⁸

Yerleşik Kürt aşiretlerinin on altıncı yüzyıla kadar *de facto* bir bağımsızlık yaşadığı kabul edilir.¹⁷⁹ Doğu ve Güneydoğu'nun bu statüsü 1839 Tanzimat döneminde tamamen değişti. Bu dönemde yapılan reformlar bu statünün devamını mümkün kılmıyordu. 1870'de kabul edilen Vilayet Nizamnamesi ile bölgedeki yerel beylerin otoritesi ortadan kalkmıştır. Ancak oluşan otorite boşluğu Osmanlı yönetimi tarafından doldurulmadığından Ermeni etkinlikleri artmış ve huzursuzluklar yaşanmaya başlamıştır. Sultan II. Abdülhamid Ermeni faaliyetlerini frenlemek ve otoriteden bağımsız hareket eden eski hanedanlar karşısında bölgedeki kalabalık aşiretleri teşkilatlandırma yoluna gitmiştir.¹⁸⁰

İsmail BEŞİKÇİ'ye göre devlet bilinçli bir şekilde Mir'lerin karşısında 'Ağa'¹⁸¹ların güçlenmesini istiyordu. Çünkü Mir aileleri sürekli Osmanlı ile mücadele ediyordu. Bu nedenle Osmanlının böl- yönet politikalarından biri olan Hamidiye Alayları'na Mirlerden bazıları ve yeni oluşan Ağa ailelerinden de katılım sağlandı.¹⁸²

Sultan Abdülhamid'in iktidarda olduğu 33 yıl(1876-1909), Osmanlı İmparatorluğunda istikrarsızlıkların yaşandığı yıllardı.¹⁸³ 1789 Fransız Devrimi'yle başlayan ve tüm dünyaya yayılan "ulus devlet" fikrinden etkilenen Osmanlı halkları, devletin parçalanması tehdidini arttırmaktaydı.¹⁸⁴ 1877-1878 Osmanlı- Rus harbinin

¹⁷⁸ Zeki Beg, s. 167.

¹⁷⁹ Mesut Yeğen, **Devlet Söyleminde Kürt Sorunu**, 5. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2011, s. 226.

¹⁸⁰ Mehmet Kemal Işık, **Tarihselden Güncele Kürt Gerçeği**, Sorun Yayınları, İstanbul, 2000, s. 44-45.

¹⁸¹ Köy koruculuğunda da önemli rol oynayan "ağaların" geçmişi 150 -170 yıla dayanmaktadır. Daha önce Mir'lerin kapısında veya çevresinde çalışan bu sınıf Osmanlı- Mir çekişmesi neticesinde ölen veya sürgüne gönderilen Mirler'in topraklarını denetlemeye başladı. Osmanlı'da bu gücü desteklemiş ve kendi safına çekmeye çalışmıştır. Daha detaylı bilgi için İsmail Beşikçi a.g.e. s. 70-72. Bu görüşe paralel olarak; 1978'de TBMM'de Türk- Kürt ayrılığının sebepleri hakkında konuşan Hakkâri milletvekili Naci Cidal, Hamidiye Alayları ile 'ağa' sınıfının oluşturulduğunu belirtmiştir. Bkz: **Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi**, 69. Birleşim, Cilt 38, Toplantı 17, 27.06.1978, s. 147.

¹⁸² İsmail Beşikçi, **Devletler arası Sömürge Kürdistan**, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1990, s. 71.

¹⁸³ Altan Tan, **Kürt Sorunu: Ya Tam Kardeşlik, Ya Hep Birlikte Kölelik**, 8. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul, 2011, s.97.

¹⁸⁴ Berivan Tapan, **Terörün Bekçileri: Hamidiye Alaylarından Günümüze Koruculuk**, Güncel Yayıncılık, İstanbul, 2007, s.13.

mağlubiyetle sonuçlanmasının ardından Abdülhamid imparatorluğun geleceği hakkında endişeye düştü.¹⁸⁵

Yeniçeri Ocağının kaldırılmasının ardından, daha fazla asker ve vergi için Kürdistan'a(Vilayat-ı Kürdistan; on normal sancağa karşı, yedi büyük ve on küçük emirlikten oluşan ve yönetimi babadan oğula geçen bölgeyi kapsamaktadır¹⁸⁶) yönelen Osmanlı Devletinin,¹⁸⁷ merkezileşmek için yoğunlaştırdığı baskılara karşı¹⁸⁸ Babanlar ve Bedirhani'lerin isyanının ardından Nakşibendî Şeyhi Şeyh Ubeydullah isyan etmiştir.¹⁸⁹

Osmanlı Devletinin merkezi otoriteyi güçlendirme girişimleri sık sık isyanlarla karşılık bulmuştur.¹⁹⁰ 1880'de meydana gelen Şeyh Ubeydullah olayından sonra Sultan Abdülhamid Kürtlere ve diğer aşiretlere daha iyi yaklaşmıştır.¹⁹¹ Osmanlı- Rus Savaşı sonucu imzalanan Ayastefanos ve Berlin Antlaşmaları Kürtlerle aynı bölgede yaşayan Ermeniler lehine ıslahat yapma şartı koşması¹⁹² ve Ermenilerin bağımsızlık menşeli isyanlar çıkarmaları,¹⁹³ siyasi olarak zayıf olan Osmanlı yönetimini Kürtlerle iyi ilişkiler kurmaya itmiştir.¹⁹⁴ Hamidiye Alayları, Osmanlı Devletinin Kürtler ile yakınlaşmasında önemli adımlardan biridir.

Bu döneme kadar aynı bölgede sorunsuz olarak bir arada yaşayan Ermeniler ve Kürtler,¹⁹⁵ Hamidiye Alaylarının Ermenilere karşı kullanılmasından sonra Kürt-Ermeni ilişki giderek zayıflamaya başladı.¹⁹⁶

Genel olarak alayların kuruluş gayelerine bakıldığında, aşağıdaki nedenler ön plana çıkmaktadır.

¹⁸⁵ Bayram Kodaman, "II. Abdülhamit ve Kürtler- Ermeniler", **SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 21, Mayıs 2010,(II. Abdülhamid), s. 135.

¹⁸⁶ Yeğen, s. 227.

¹⁸⁷ Kemal Süphandağ, **Hamidiye Alayları, Ağrı Kürt Direnişi ve Zilan Katliamı**, Peri Yayınları, İstanbul, 2012, s. 59.

¹⁸⁸ Mehrdad R. Izady, **Bir El Kitabı Kürtler**, çev. Cemal Atilla, Doz Yayınları, İstanbul, 2004, s. 128.; Mustafa Gençoğlu, "1864 ve 1871 Vilâyet Nizamnamelerine Göre Osmanlı Taşra İdaresinde Yeniden Yapılanma", **Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2(1), s.31.

¹⁸⁹ Süphandağ, s. 59.

¹⁹⁰ Tapan, s. 16.

¹⁹¹ Lale Yalçın-Heckman, **Kürtlerde Aşiret ve Akrabalık İlişkileri**, çev. Gülhan Erkaya, 2. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2006, s. 85-86.

¹⁹² Selçuk Günay, "Hamidiye Alayları ve Osmanlı Politikası", **Türk Dünyası Tarih Dergisi**, Haziran 1987, s. 39.

¹⁹³ Kodaman,(II. Abdülhamid), s. 131.

¹⁹⁴ Süphandağ, s. 60.

¹⁹⁵ Zeki Beg, s. 236.

¹⁹⁶ V. Minorsky, Th. Bois, Mac Kenzie, **Kürtler ve Kürdistan**, çev. Kamuran Fıratlı, 2. Baskı, Doz Yayınları, İstanbul, 2004, s. 101.

- 1880’lerde hem İstanbul’da hem de doğuda etkin hale gelen ayrılıkçı Ermeni hareketlerini engellemek,¹⁹⁷
- Yaşamları göçebe olduğu için kayıt altına alınması zor olan aşiretlerden askerlik yapmayan Kürtleri, nizami askeri kuvvetlere almaktan vazgeçerek, kendilerine özel şartlar altında askeri birlikler halinde istihdam etmek,¹⁹⁸
- Doğuda kaybolan düzeni tekrar tesis etmek,¹⁹⁹
- Doğu Anadolu’da devlet otoritesini sağlamak²⁰⁰ ve Kürtler açısından sultana bağlılığı cazip kılmak,²⁰¹
- Ermeniler ile Kürtler arasında muhtemel bir işbirliğinin önünü kesmek,²⁰²
- Kürtlerden Rusya’ya karşı askeri siper oluşturmak ve İran’a karşı saldırı amacıyla kullanmak,²⁰³
- Kürtlerde eskiden beri var olan dini eğilim güçlendirilerek, uluslaşma süreci kontrol edilip, Ermenilere benzer ayrılıkçı fikirleri önleyip Kürt kimliğini eritmeye çalışmak,²⁰⁴
- Kürt aşiretleri arasındaki çatışmaları diri tutarak, içişlerine karışmadan Kürtler üzerinde otorite kurmak.²⁰⁵
- Doğu Anadolu’da sosyal-politik-ekonomik düzenin çıkardığı mahalli eşraflardan oluşan bir güç vardı, Sultan Abdülhamid’in merkezileşme politikasına karşı çıkacağını düşündüğü bu ‘şehir eşrafının’ gücünü kırmak veya başka bir güçle dengeleyerek kendi otoritesini hepsinin üstüne egemen kılmak.²⁰⁶

¹⁹⁷ Martin Van Bruinessen, **Ağa, Şeyh Devlet**, çev. Banu Yalkut, 6. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010, s. 285.

¹⁹⁸ P.İ. Averyanov, **19. Yüzyılda Osmanlı, İran, Rus Savaşlarında Kürtler: Türk, İran ve Rus Kürtlerinin Çağdaş Politik Durumu Bir Tarih Denemesi**, çev. İbrahim Kale, Avesta Yayınları, Diyarbakır, 2010, s. 198; Süphandağ, s. 59-60.

¹⁹⁹ Bruinessen, 286.

²⁰⁰ Günay, s. 39.

²⁰¹ Bruinessen, 286.

²⁰² Yalçın Küçük, **Kürtler Üzerine Tezler**, Dönem Yayıncılık, İstanbul, 1990, s. 58.

²⁰³ Tapan, s. 17.

²⁰⁴ Tan, s. 101.

²⁰⁵ Tahsin Sever, **1925 Kürt Hareketinin Yapısı ve Hedefleri**, www.peyamazadi.com, 2006, (10.08.2012), s.6.

²⁰⁶ Bayram Kodaman, “Hamidiye Hafif Süvari Alayları(II. Abdülhamid ve Doğu- Anadolu Aşiretleri)”, **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi**, Sayı:32, Mart 1979,(Hafif Süvari), ss. 439-440.

- Rus Harbi öncesinde ve devamında Kürt aşiretleri ile yakın ilişki kurmak isteyen, onları kendi yanına çekmek veya en azından tarafsız bırakmak isteyen Rusların²⁰⁷ bu planının önüne geçmek,
- Ermeni çeteleri karşısında savunmasız kalacak Müslüman halkı korumak alayların kuruluş nedenlerinden birisidir.

Sultan Abdülhamid Kürt aşiretlerine sahip çıkarak onları psikolojik olarak koruduğunu ve devletin Kürtlerin yanında olduğu izlenimini vermeye çalışıyordu.²⁰⁸

Son olarak Hamidiye Alaylarının kuruluşunda Hatt-ı Hümayun olarak hazırlanan nizamnamenin ilk maddesinde kuruluş gerekçesi olarak; memleketi düşmana karşı savunmanın her ferdin görevi olduğu vurgulandıktan sonra o güne kadar bazı kesimlerce bu görevin yerine getirilmediği, ancak²⁰⁹ cömertlikle meşhur olan ve çadırlarda yaşayıp askere gitmeyen aşiretlerden oluşan bir birlik kurulmasının kararlaştırıldığı belirtilmiştir²¹⁰

2.1.2. Hamidiye Alaylarının Kuruluşu

Hamidiye Alaylarının kuruluşu ile ilgili iki farklı görüş bulunmaktadır. Bunlardan biri, bölgede yaşanan istikrarsızlık bilgisi Sultan Abdülhamit'e gelince, Abdülhamit Müşir Mehmet Zeki Paşa'yı incelemede bulunması için Doğu'ya gönderdi. Padişahın kayınbiraderi Zeki Paşa²¹¹ Van, Bitlis, Erzurum gezisinden ayrıntılı bir raporla döndü.²¹² Sultan'ın sorması üzerine şu şekilde cevap vermiştir:

“ Padişahım, Anadolu her bakımdan tamamen ihmal edilmiştir. Hududumuzun öbür tarafındaki Moskoğlar ise, bize örnek teşkil edecek derecede gayret göstermektedirler. Mesela, bir Kazak teşkilatı var ki, hakikaten örnek edilmeğe değer. Ruslar, hudutları içinde aşiretlerden çok istifade ediyorlar. Bunları silâh altına almıyorlar ama yılda bir buçuk ay belli yerde topluyorlar ve sonra hepsini yine serbest bırakıp, evlerine gönderiyorlar. Bağ, bahçe ve tarlalarında, sürülerinin başında çalışmak imkânını veriyorlar. ”²¹³

²⁰⁷ Fatih Ünal, “Ruslar'ın Kürt Aşiretlerini Osmanlı Devleti'ne Karşı Kullanma Çabaları”, **Karadeniz Araştırmaları**, Cilt:5, Sayı:17, Bahar 2008, s. 134.

²⁰⁸ Işık, s. 45.

²⁰⁹ Teşvik edici bir dille

²¹⁰ Kodaman, Hafif Süvari, s.444. ; Aytar, s. 72.

²¹¹ Tan, s. 98.

²¹² Tapan, s. 16.

²¹³ Osman Aytar, **Hamidiye Alaylarından Köy Koruculuğuna**, Medya Güneşi Yayınları, İstanbul, 1992, s. 54. ; Yakın Tarihimiz Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 18, 28 Haziran 1962'den aktaran Tapan, ss. 16-17.

TAN ise Sultan'ın bu fikri Şakir Paşa'dan aldığını zira Şakir Paşa'nın Rusya'da görev yaparken Kazak askerlerinden etkilendiğini ve padişaha sunduğu rapor üzerine alayların kurulma fikrinin oluştuğunu söylemektedir.²¹⁴ Ziya Gökalp de 'Şaki İbrahim Paşa Destanı' adlı eserde paralel bir ifadeyi manzum bir şekilde şu şekilde anlatmıştır.²¹⁵

*"Şakir Paşa Rusiya'da kalmıştı,
Kazakları görüp ibret almıştı,
Düşmüş idi Kürt alayı fikrine
Kürt kavmini benzeterek Kırgız'a"*

Zeki Paşa'nın bu açıklamasından sonra bozulan istikrarın tekrar tesis edilmesi için başlatılan reform girişimlerinin bir parçası olan Hamidiye Alayları²¹⁶ Sultan Abdülhamit'in emri, İbrahim ve Kerim Paşaların yardımıyla kurulmaya başlandı.²¹⁷ Erzurum'da başlayan Ermeni isyanı Sultan'ın bu emri vermesini kolaylaştırmıştır.²¹⁸ Alaylar, Doğu Anadolu'da yaşayan Türkmen, Karapapak, Kürt ve Arap aşiretleri arasından teşkil edilmiştir.

Dördüncü Ordu Komutanı Müşir Mehmet Zeki Paşa, Sultan'ın emriyle Erzincan'ı merkez seçerek 1891 yılının ilkbaharında çalışmaya başladı ve Tuğgeneral Mahmut Paşa'yı da Van, Malazgirt, Hınıs taraflarına göndererek alayların örgütlenmesini başlattı.²¹⁹ Alaylar için uygun iki bölge seçilmiştir. Biri Ruslara karşı Erzurum- Van diğeri İngilizlerin politik faaliyetlerine karşı Mardin-Urfa arasında kalan aşiret bölgeleridir.²²⁰

2.1.3. Hamidiye Alaylarına İlişkin Hukuksal Düzenlemeler

Hamidiye Alayları'na ilişkin birkaç düzenleme mevcuttur. Bu düzenlemelerden ilki 1891'de, ikinci düzenleme 1896'da, ardından 1910'da 'Hamidiye' kelimesinin çıkartıldığı, 'Aşiret Hafif Süvari Alayları Nizamnamesi'

²¹⁴ Tan, s. 98.

²¹⁵ Naci Kutay, **İttihat Terakki ve Kürtler**, 3.Baskı, Beybun Yayınları, Ankara, 1992, s. 26.

²¹⁶ Ahmet Cem Ersever, **Kürtler, PKK ve A. Öcalan**, 5. Baskı, Kiyap Yayın, Ankara, 1993, s. 25.

²¹⁷ Aytar, s. 54.

²¹⁸ Bayram Kodaman, "Ermeniler, Aşiret Süvari Alayları ve II. Abdülhamid", **Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, sayı 24, 2010, [http://edergi.manas.edu.kg/index.php/sbd/article/viewFile/1802/1522\(08.07.2012\)](http://edergi.manas.edu.kg/index.php/sbd/article/viewFile/1802/1522(08.07.2012)), s. 10.

²¹⁹ Tapan, s. 21.

²²⁰ Ramazan Hurç, "II. Abdulhamid Döneminde Devlet- Halk Münasebetleri", **Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı: 2, 1997, s. 25.

olarak adlandırılan düzenleme, aşiretlerin eğitimlerinin nasıl olacağını belirleyen 1911 tarihli talimatname ve son olarak daha önceki nizamnameye yeni bir biçim veren ve Aşiret Süvari Müfettişliğinin kurulduğu 1912 tarihli düzenlemedir.²²¹ Düzenlemelerin önemli maddelerini aşağıda inceleyeceğiz.

2.1.3.1. 1891 Yılındaki İlk Düzenleme

Hatt-ı Hümayun(Padişah Emri) olarak hazırlanan ve 53 maddeden oluşan bu hukuksal düzenleme alayların kuruluşundan yaklaşık bir yıl sonra yapıldı.²²² Düzenlemenin birinci maddesi kuruluş gerekçesini açıklamaktadır. İkinci maddesinde kurulacak alayların 4 bölükten az, 6 bölükten fazla olmayacağını, her alayın en az 512, en fazla 1152 kişiden meydana geleceğini belirtiyordu.²²³ Düzenlemenin 3-4 ve 5. maddelerinde büyük aşiretlere bir veya birkaç alay, küçük aşiretlere ise birkaç bölük kurma hakkı veriliyordu ve küçük aşiretlerin alay kurması veya eğitim amaçlı birleşmeleri yasaklanıyordu. Devamında ise sadece savaş zamanı merkezi otoritenin veya ordu komutanının emri ile birleşmeleri öngörülüyordu.²²⁴ 6. maddede devletin aşiretlerin sayısını, nüfusunu, gücünü bilme açısından önemli olacak olan 17-40 yaş arasındaki aşiret erkeklerinin sayılarının merkeze bildirilmesi hakkındadır.²²⁵

Alaylara alınacak erkekler yaşlarına göre üçe ayrılıyordu. 17-20 arası iptidaiye(başlangıç), 20-32 yaş arası nizamiye(ilk hazırlık evresi), 32-40 yaş arası ikinci askerlik devresi olan rediftir.²²⁶ Her alaydan iki çavuş, Orduyu Hümayun merkezine gönderilerek eğitime tabi tutulup İstanbul veya başka bir yerde iki yıl hizmet ettikten sonra terfi edip alaylara dönecekti.²²⁷ Ayrıca her alaydan bir çocuk seçilerek İstanbul'da Süvari Mektebinde tahsil gördükten sonra teğmen rütbesiyle memleketine gönderilecekti.²²⁸ Alaylarda askerlik süresi 23 yıl olup, üç yıl hazır

²²¹ Aytar, s. 71.

²²² Tapan, s. 30.

²²³ Aytar, s. 72.

²²⁴ Tapan, s. 31; Aytar, s. 72; Kodaman, Hafif Süvari, s. 444.

²²⁵ Kodaman, Hafif Süvari, s. 444-445.

²²⁶ Tapan, s. 31. (madde 7)

²²⁷ Kodaman, Hafif Süvari, s. 445.

²²⁸ Aytar, s. 73. (madde 10)

birliklerde, on iki yıl nizamiye sınıfında görev yapılır ve sekiz yıl yedeklik süresidir.²²⁹

Düzenlemenin 19. maddesinde, alayların Türkmen, Karapapak, Kürt ve Arap aşiretlerinden oluşacağı ve kıyafetlerinin mensup oldukları aşiretlerin giyinme tarzına uygun olacağı ancak diğer ahaliden kendilerini ayırt edebilecek alay ismi ve numarası bulundurulmalıdır demektir.²³⁰ KODAMAN bu maddeye dayanarak “sadece Kürtleri silahlandırma gayesi güdüüyordu” anlayışının yanlış olduğunu söylerken TAPAN ise, alayların çoğunun Kürtlerden oluştuğunu ve yalnızca iki olayda Karapapaklara görev verildiğini söylemektedir.²³¹

Nizamnamenin 22–25. maddelerde alayların subay kadrosunun, süvari Mektebinde eğitim alan aşiret çocuklarından oluşacağını, yeterli gelmemesi durumunda aşiret reislerinden oluşacağı, alay ve bölük komutanlarının mutlaka askeriyeden olması kararlaştırılmıştır. Bu madde ile devlet alayları her yönden denetleme imkânı bulmaktadır.²³²

Hamidiye Süvari Alaylarının subay ve erlerine verilecek maaş, tayin, terfi ve disiplin ve teftiş usulleri savaş ve barış durumuna göre 26–52. maddelerinde ayrı ayrı tespit edilmiştir. Düzenlemenin sonunda ise Hamidiye Alaylarına dâhil olmayanların Ahz-ı Asker Kanunnamesine tabi olduğunu, hiçbir şekilde bunların genel kuvvetlerden ayrı tutulmasına izin verilmeyeceğini ve gerektiğinde zorla askere dâhil olacakları belirtilmiştir.²³³ Böylece alaylara girmeyi dolaylı bir zorunluluk haline getirmiştir.²³⁴

2.1.3.2. 1896 Yılındaki İkinci Düzenleme

İlk düzenlemeden yaklaşık beş yıl sonra çıkarılan bu düzenleme 121 madde ve bir ekten oluşmaktadır ve birinci nizamnameye göre daha ayrıntılıdır.²³⁵ Bu düzenleme 1891 yılındaki düzenlemenin eksikliklerini tamamlama hem de alayları

²²⁹ Süphandağ, s. 60.

²³⁰ Kodaman, Hafif Süvari, s. 445.

²³¹ Tapan, ss.31-32.

²³² Kodaman, Hafif Süvari, ss. 445-446.

²³³ Aytar, s. 74. (madde 26-52)

²³⁴ Kodaman, Hafif Süvari, s. 446.

²³⁵ Aytar, S. 74.

disiplin altına alma amacı gütmüştür.²³⁶ Politik ve askeri düşüncelerin olduğu gibi korunduğu²³⁷ ikinci düzenlemenin birincisinden farklarını ve önemli yanlarını incelemek yerinde olacaktır.

Alaylara alınanların eğitimlerinin zamanında yapılacağını, eğitim görenlerin alayın aşiret reisinden izin almadan bulunduğu yörenin dışına çıkamayacağı, alayların ancak padişahın emri ile diğer bölgelere sevk edilebileceği ifade ediliyordu.²³⁸ Alaylara katılanların eşkıyalık yapmaları yasaklanıyordu ve eşkıya takibi yapmaları durumunda savaşa girmiş gibi muamele yapacakları belirtiliyordu.²³⁹ Yeni düzenlemede disiplin cezalarına önem verilerek, ceza maddelerine daha çok yer verilerek, askerliğe ve kanunlara karşı her hareketin şiddetle cezalandırılacağı ifade edilmiştir.²⁴⁰ Aşiretlerin kendi aralarında kavga etmesi durumu ile ilgili 54. Madde şu şekildedir;

“Barış zamanında iki aşiret beyi eski düşmanlıklar nedeniyle memleketin usul ve nizamına zarar getirecek ve asayişini ihlal edecek surette toplu olarak yekdiğeri aleyhine kıyam ile katl-ı nüfus eden ve dağılmaları emrine itaat etmeyen alaylar, ümera ve zabitanı, sorgulama sırasında bu kıyamda tahakkuk eden medhallerine göre idam ve kürek ve uzun süre haps ve tard cezalarına hükmolunurlar. Efraddan medhalleri anlaşılan, uzun memleketlerde bulunan süvari alaylarında müddet-i medide nizamiye silkinde hizmete mahkûm olurlar.”²⁴¹

Alay mensupları askeri yasalara tabi olmaları nedeniyle işledikleri suçlar ile ilgili davalar divan-ı harpte görülecektir.²⁴²

İlk düzenlemede olmayıp ikinci düzenlemede olan ve önem arz eden bir diğer konu hak ve imtiyazları düzenleyen 65. maddedir. Bu düzenlemeye göre alaylara katılmayan aşiretlerden alınan vergilerden alaylara katıldıkları takdirde muaf tutulacakları belirtilmiştir.²⁴³ Böylece alaylara katılmak cazip hale getirilmiştir.

Aşiretler hiçbir zaman düzenli bir şekilde vergi vermiyorlardı, fiili olan bu duruma hukuki bir şekil vererek devleti sürekli vergi alan bir kurum olarak gören aşiretlere vergi muafiyeti ile devletin alayları koruduğu gösterilmeye çalışılmıştır.²⁴⁴ Ancak bunun aşiretler açısından bir önemi yoktu, çünkü aşiretler göçebe veya yarı

²³⁶ Kodaman, Hafif Süvari, s. 452.

²³⁷ Aytar, s. 75.

²³⁸ Tapan, s. 51.

²³⁹ Aytar, s. 78.

²⁴⁰ Kodaman, Hafif Süvari, s. 454.

²⁴¹ Aytar, s. 76. (madde 54).

²⁴² Süphandağ, s. 61.

²⁴³ Tapan, s. 62.

²⁴⁴ Kodaman, Hafif Süvari, s. 455.

göçebe yaşamaktaydılar ve zaten aşar vergisi ödemiyorlar, hayvanlarının sayısını da az gösterip düşük vergi veriyorlardı.²⁴⁵

Nizamnamenin 65-72. maddelerinde “muafiyet ve mükafat” başlığı altında, savaşta ölenlerin ailelerine, gazi olanların kendilerine maaş bağlanacağı, savaşta ölen atın yerine at veya bedeli verileceği, diplomalı subaylara emeklilik hakkı tanınacağı ifade ediliyordu.²⁴⁶

Düzenlemenin ek bölümünde eğitim ve kadro durumlarının nasıl olacağı ele alınmıştır. Buna göre her yıl bir bölük nizamiye subayı, çavuş ve onbaşı gözetiminde eğitimini yapacak ve dört yılda bütün bölükler eğitimini tamamlayacaktı. Son iki yılda da tüm bölüklere alay eğitimi verilecekti. Eğitim yanaşık düzen, ata binip inme, askeri dersler, karakol ve keşif görevlerinden ibaretti. Eğitimin tarım üretimine zarar vermemesi için uygun mevsimde yapılacağı ifade ediliyordu.²⁴⁷

Nizamnamenin 115-121. maddelerinde aşiret ileri gelenlerinin çocuklarının askeri okullarda okutulmaları öngörülüyordu. Böylece merkezde eğitim alacak olan kişiler ile hem aşiretler kontrol altında tutulacak hem de sistemli bir biçimde istifade edilecekti.²⁴⁸

Nizamnamenin son maddesi “Madde-i Mahsusa” başlığı altında düzenlenmiştir. Alay subaylarının mülki görevlere tayin edilmeyeceklerini, ancak askerlikleri engel teşkil etmeyenlerin mahalli meclis azalığı gibi memuriyetlerde görevlendirilebilecekleri belirtilmiştir.²⁴⁹ Bu subayların mahalli idarelerde söz sahibi olmaları esnaf ve ileri gelenleri rahatsız etmiştir.²⁵⁰

2.1.3.3. İkinci Meşrutiyet Sonrası Düzenlemeler

İkinci Meşrutiyetten sonra kurulan hükümetler Hamidiye Alayları’nı yeniden düzene koymayı uygun görmüşlerdir.²⁵¹ Bu alayların dağıtılması için çeşitli yerlerden İstanbul’a dilekçeler gelmesi sonucunda aşiretlerin silahsızlandırma kararı

²⁴⁵ Tapan, s. 53.

²⁴⁶ Aytar, s. 78.

²⁴⁷ Tapan, s. 53.

²⁴⁸ Aytar, s. 78.

²⁴⁹ Kodaman, Hafif Süvari, s. 458.

²⁵⁰ Tapan, s. 55.

²⁵¹ Kodaman, Hafif Süvari, s. 476.

alınsa da aşiretlerin bölge yöneticileri ile çatışabilecekleri ve güçlü olmaları nedeni ile bu karar uygulanmamıştır.²⁵²

1910 yılında eski nizamnameyi geçersiz sayan 71 maddelik yeni bir nizamname yapılmıştır. Askerlik süresi 27 yıl ve 18-45 yaşları arasında olacaktır.²⁵³ Alay ve bölük kadrolarında önemli değişiklikler olmazken aşiret ileri gelenlerinin alaylardaki rolünü azaltmak için daha fazla nizami subay tayin edilmiştir.²⁵⁴ Alaylardan daha iyi faydalanmak için, yabancı ordularca kabul edilen; düşman süvarilerine destek veren yan güçleri dağıtmak, düşman keşif kollarına güçlük çıkarmak, düşmanı yanıltmak, oyalamak, baskın yapmak ve çekilen düşmanı takip etmek gibi eğitimler verilecekti.²⁵⁵

İki yıl sonra 1912 yılında nizamnameye yeni bir biçim verilerek alaylar yeniden örgütlendirildi. Aşiretler birleştirildi, mevcut 66 alayın yerine 4 Aşiret Süvari Fırkasında 24 alayın oluşturulacağı öngörülüyordu. Buna göre evinde eğerli at bulundurma yükümlülüğünü kabul edenler alaylara kaydolabilecekti ve her yıl eğitim kamplarına alınacak ve eğitimleri yenilendikten sonra kendilerine silah dağıtılacaktı. Oluşturulan fırkaların(tümen) kadroları şu şekildedir:²⁵⁶

Fırka Kumandanı: Mirliwa

Erkan-ı Harp: Binbaşı veya Yüzbaşı

Mülhak(bağlı) Zabit: Yüzbaşı veya Mülazım- Evvel

Ahz-ı Asker Memuru: Alay Emiri veya Katibi

Sivil Memur

Küçük Zabit

Odacı

Aşiretlerin denetimi için yedi kişilik Aşiret Süvari Müfettişliği kuruldu ve başkanlığına bir tümgeneral getirildi.²⁵⁷

²⁵² Tapan, s. 63

²⁵³ Aytar, s. 82.

²⁵⁴ Kodaman, Hafif Süvari, s. 479.

²⁵⁵ Tapan, s. 67.

²⁵⁶ Aytar, s. 83

²⁵⁷ Aytar, s. 84.

2.1.4. Hamidiye Alaylarının Eğitimi

Hamidiye alaylarından her birinden iki çavuş alınarak İstanbul'da bulunan “Mektep Alayı”nda eğitime tabi tutulup İstanbul'da veya başka bir yerde görev yaptıktan sonra terfi ettirilip alaylarına geri gönderiliyordu. Ayrıca her alaydan 15-18 yaşları arasında bir çocuk “Süvari Mektebi”nde süvari alayından subaylar tarafından eğitildikten sonra teğmen rütbesi ile alayına geri gönderiliyordu.

Kürtlerin doğdukları yerler dışında eğitim almak istememelerinden dolayı Osmanlı subayları ile sık sık anlaşmazlıklar yaşanıyordu. Eğitimlere Alman uzmanları da giriyordu. Eğitimler seyrek düzenleniyor ve eğitime katılmayanlara cezalar veriliyordu.²⁵⁸

Alayların eğitimi ile ilgili bir diğer kurum Aşiret Mektebi'dir. Başlangıçta Arap aşiret reislerinin çocukları için kurulmuş olup ancak sonrasında Kürt ve Arnavut çocukların da alınmasına karar verilmiştir.²⁵⁹ Eğitim dili Türkçe olan²⁶⁰ bu okulda din dersleri veriliyor ve askerlik sanatı öğretiliyordu.²⁶¹

Sultan Abdülhamid, Aşiret Mektebi'nde aşiret büyüklerinin çocuklarını İstanbul'da rehin tutar gibi yabancı etkisiyle çıkabilecek olası ayaklanmaların önüne geçmeyi düşündüğü belirtilmektedir.²⁶² Merkezi otoriteyi kuvvetlendirmek ve mahalli otoritelerin saltanat ve hilafete bağlılıklarını sağlamak amacıyla kurulan bu özel durum okulları²⁶³ zamanla istenilen amacı gerçekleştiremediği fark edilince kapatılması gündeme geldi. Çünkü burada eğitim gören çocukların çoğu Jön Türklerden etkilenmiştir.²⁶⁴ Sonuç olarak okullar 1906 yılında kapatılmıştır.

2.1.5. Hamidiye Alaylarının Oluşturulması

Aşiretlerin alaylara katılmasını teşvik eden unsurlar var olmasına rağmen alaylara katılmak istek üzerineydi ve zorlama söz konusu değildi. Özellikle ikinci

²⁵⁸ Tapan, s. 37.

²⁵⁹ Aytar, s. 165.

²⁶⁰ Tapan, s.39.

²⁶¹ Tan, s.104.

²⁶² Celile Celil, *Jîyana rewşwnbirî û Sîyasî ya Kurdan*, s.26'dan aktaran Aytar, s. 165.

²⁶³ Bahattin Demirtaş, “Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde Eğitim ve Öğretim(1923-1938)” **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı:41, Mayıs 2008, s. 65.

²⁶⁴ Tapan, s. 39.

düzenlemenin alaylara katılanlar lehinde hükümler getirmesi bazı aşiretlerin isteğini arttırmış ve buna binaen Padişah'a ve Zeki Paşa'ya bağlılıklarını bildiren dilekçelerde alayları kurma izni istemişlerdir.²⁶⁵ Ancak, nizamnamede alaya katılmayanlara nizami orduda askerlik yapma, katılanların ise bu yükümlülüğün kurtulması koşulu,²⁶⁶ zorlayıcı unsur sayılabilir. Bunun yanı sıra bazı büyük aşiretler alaylara girmeyi kabul etmiyordu. Osmanlı yönetimi Erzurum, Muş, Van, Bitlis, Dersim' de(Tunceli) alaylara asker toplayamıyordu. Dersim' de 1892-1893 yıllarında alaylara katılmak istemeyen aşiretler ayaklanma çıkardı ve vergilerin iptal edilmesiyle Hamidiye Alayları'nı oluşturdular.²⁶⁷ Bununla birlikte bazı aşiretler alay kurmayı istediyseler de merkez tarafından kabul görmedi. Bu guruplar arasında Hakkâri'de bulunan Yezidiler, Suriye'de bulunan Dürzîler²⁶⁸ ve Alevi kökenli aşiretler vardır.²⁶⁹ Bu durum Sultan Abdülhamid'in Hamidiye Alayları'nda da diğer politikalarında olduğu gibi 'islamcılık' siyasetini uyguladığının göstergesidir.

Aşiretlerin Hamidiye Alayları'na katılma arzularının yaygın olmasının sebepleri, nizamnamelerdeki lehte hükümler, aşiretlerin kendi güvenliklerini devlete dayandırma, alaylara katılan diğer aşiretlerle aynı seviyede olma, aşiret reislerinin itibarının artmasıdır.²⁷⁰ Bunun yanı sıra 7000 erkeği bulunan Bitlisli Sinan aşireti ağaları padişaha yazdıkları bir dilekçede aşiret mensuplarından bir kısmının Cibranlı, Hesenanlı, Heyderanlı aşiretleri arasında kayıt yaptırdığını belirtmiş²⁷¹ ve bu nedenle aşiretlerinin gücü zayıflamış olduğundan erken zamanda alay kurmanın faydalarına olacağını düşünmüşlerdir.²⁷²

Alayların oluşturulduğu aşiretler ve bulunduğu yerler şu şekildedir²⁷³;

- Birinci Liva, Karakulliya: Zilan, Karapapak, Hayderanlı, Celali, Şazili aşireti,
- İkinci Liva, Hınıs: Cemadanlı, Cibranlı aşireti,
- Üçüncü Liva, Malazgird: Sıpkanlı, Karapapak, Hüsnanlı(Hasenan) aşireti,
- Dördüncü Liva, Erciş: (?) , Hayderanlı aşireti,

²⁶⁵ Kodaman, Hafif Süvari, s. 459.

²⁶⁶ Bayram Kodaman, **Sultan II. Abdülhamid Devri Doğu Anadolu Politikası**, TKAE Yayınları, Ankara, 1987, s. 37.

²⁶⁷ Tapan, S. 33.

²⁶⁸ Süphandağ, s.67.

²⁶⁹ Tapan, s. 47.

²⁷⁰ Kodaman, Hafif Süvari, s. 462

²⁷¹ Süphandağ, s. 65-66.

²⁷² Kodaman, Hafif Süvari, s. 462

²⁷³ Aytar, s. 89-91; Kodaman, Hafif Süvari, s.467-469.

- Beşinci Liva, Başkale: Mukri, Milan, Şemsiki, Şukufti ve Takuri aşireti,
- Altıncı Liva, Mardin: Milli, Karakeçi, Tay, Miran, Ertuşi aşireti,
- Yedinci Liva, Urfa: Kays ve Berazi aşiretidir.

Alayların bulunmuş olduğu vilayetler ve sayıları; Erzurum, 18 Alay, 12.200 erkek nüfus; Van, 13 alay, 87.000 civarında kişi, Bitlis, 8 alay, 13.500 kişi, Diyarbakir’ de 19 alay, 63.000 civarında kişi, Diyarbakir- Musul arasında Araplaşmış 7.000 kişi ve 2 alay,²⁷⁴ Mardin’de 9 alay vardı.²⁷⁵ Kemal SÜPHANDAĞ’ın aşiretlerin ismi ve alaylara katılan kişi sayısının detaylı bir şekilde verdiği listede ki sayılar yukarıdaki rakamları doğrular niteliktedir.²⁷⁶

2.1.6. Hamidiye Alaylarının Faaliyetleri

Alaylar ve alaylara mensup olan aşiretler ile Osmanlı yönetimi arasındaki münasebetlerde bir gelişme olmuş ve aşiretlerin bazı noktalarda merkeze itaatleri sağlanmıştır.²⁷⁷ Hatta Kürtler Sultan Abdülhamid’in şahsına o denli bağlıydılar ki ona Kürtlerin Babası anlamına gelen “Bavê Kurdan” diyorlardı.²⁷⁸ Bu sempatinin en önemli nedenlerinden biri Hamidiye Alayları ile Kürtlere verilen statüydü.²⁷⁹ Sultan Abdülhamid’ in aşiret reislerine rütbe vermesi, alay mensuplarına onları koruduğunu hissi uyandırmak için silah, cephane vermesi ve aşiret ileri gelenlerinin çocuklarını İstanbul’da eğitmesi bir dereceye kadar alayların devlete bağlılığını sağlasa da aşiret mensupları tam bir düzene sokulamamıştır.²⁸⁰

Hamidiye Alayları, düzenli bir askeri teşkilat olmaktan uzak, askeri eğitim görmemiş aşiret reislerine bağlı ve o güne kadar ki yaşam tarzlarına paralel olarak askerliğin sıkı icaplarına uyarak modern harp usullerini öğrenmeyi reddediyorlardı.²⁸¹ Hamidiye Alayları’nı kurmakla görevlendirilen Müşir Zeki Paşa

²⁷⁴ Süphandağ, s. 103-105.

²⁷⁵ Altan Tan, **Turabidin’de Berriyê’ye: Aşiretler, Dinler, Diller, Kültürler**, Nûbihar Yayınları, İstanbul, 2011, s. 384.

²⁷⁶ Kemal Süphandağ, **Büyük Osmanlı Entrikası Hamidiye Alayları**, Komal Basım- Yayın- Dağıtım, İstanbul, 2006, ss. 139-145.

²⁷⁷ Kodaman, Hafif Süvari, s. 473.

²⁷⁸ Bruinessen, s. 286.

²⁷⁹ Tan, Kürt Sorunu, s. 104.

²⁸⁰ Kodaman, Hafif Süvari, ss. 474-475.

²⁸¹ Enver Ziya Karal, **Dünya Tarihi: Osmanlı Tarihi**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Kurumu Yayınları, XIII. Dizi, Cilt:4, s. 364.

bölgede tek otorite haline geldi ve Zeki Paşa'dan güç alan aşiretler mahalli idarelerin kontrolünden çıkmaya başladı.²⁸²

Sason bölgesinde Kürtler Ermenilerin ürünlerinden geleneksel paylarını alırken hükümet de doğrudan vergi almaya başlayınca ayaklanma çıktı.²⁸³ 1894 yılında gerçekleşen bu isyanın bastırılmasında Hamidiye Alayları kullanıldı. 102 köyün 89'u yakıldı ve binlerce insan öldürüldü.²⁸⁴ Sason'da yaşananlar içte ve dışta büyük tepkilere neden olurken Hamidiye Alayları'nın Ermenilere yönelik engellemeleri devam etti.²⁸⁵ Ermeni devrimci örgütlerince desteklenen direnişler neticesinde yaşanan kanlı olaylar, batı kamuoyunda "Ermeni katliamı" olarak değerlendirildi. Bunun yanı sıra bazı yerlerde Kürtler Ermenilerin yanında savaşmış veya Ermenilerin katliamlardan kurtulmasına vesile olmuşlardır.²⁸⁶ Yine bu dönemde karşılıklı olarak Ermenilerden bazı kesimlerinde Kürtlere yönelik baskıları vardır ve savunmasız bazı Kürtlerin öldürülme olayları yaşanmıştır.²⁸⁷ Öldürülen Kürtlerin arasında kadın ve çocukların da bulunduğu bu direnişler Hamidiye Alayları aracılığı ile bastırılmıştır.²⁸⁸

Hamidiye Alayları ile ilgili merkeze birçok şikâyet dilekçesi gitmiştir. Bunların ilgili olduğu konular; Ermenilere ve alaylara katılmayan Kürtlere yapılan baskılar, aşiretler arası çekişmeler, askerlik sıfatına aykırı haller içinde bulunmaları, alaylardan kopuk grupların rüşvet almaları gibi konulardır.²⁸⁹

Ermeni milliyetçilerinin Kafkasya üzerinden silahlı müfrezeler oluşturup Osmanlı ve Hamidiye askerlerine karşılık gerilla savaşı vermeleri nedeniyle hemen her gün çatışmalar yaşanıyordu. Baskılardan İran'a kaçan Ermenileri izleyen Hamidiye Alayları İran ile de problemlerin yaşanmasına sebep oldu. Sivil ve askeri Türk idareleri ile Kürt aşiretleri arasında anlaşmazlıklar oluyordu. Örneğin Van

²⁸² Fatih Ünal, "Osmanlı Devleti'nin Son Yıllarında Güneydoğu Aşiretlerinden Milli Aşireti ve İbrahim Paşa", **Türk Kültürü ve Hacı Bektaşî Veli Araştırma Dergisi**, Sayı:41, Mart 2007, s.183-204.

²⁸³ Bruinessen, s. 291.

²⁸⁴ Aytar, s. 97.

²⁸⁵ Tapan, s. 40.

²⁸⁶ Aytar, s. 101.

²⁸⁷ Doğan Avcıoğlu, **Milli Kurtuluş Tarihi**, Cilt 3, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1997, s.126.

²⁸⁸ İhsan Süreyya Sırma, **Belgelerle II. Abdülhamid Dönemi**, 2.Baskı, Beyan Yayınları, Ankara, 2009, s. 35.

²⁸⁹ Süphandağ, s. 111-270.

valisinin merkeze gönderdiği bir mektupta, Kürtlerin iktidara itaat etmediğini, vergi vermediğini ve anlaşma yolunun bulunmadığını belirtiliyordu.²⁹⁰

İsmail BEŞİKÇİ emperyalizmin çıkarına hizmet eden kurumlardan biri olarak gördüğü Hamidiye Alayları'nda halk yığınlarının nedenin ne olduğunu anlamadan birbiri ile çatıştığını belirtmektedir.²⁹¹

Osmanlı Devletinin Kürdistan'da ki aşiret liderlerini koruması ve Hamidiye Alayları ile bölgede nüfuzunun güçlenmesinden komşu ülkeler rahatsızlık duyuyorlardı.²⁹² Çünkü bölgede Osmanlının hâkim olması onların Ermeniler veya Kürtler üzerinde hâkimiyet alanlarını daraltabilirdi. Bu nedenle Hamidiye Alayları'nın Ermeniler ile ilgili vukuatları hakkında Osmanlı Devleti'ne İngiltere ve Rusya'dan da uyarılar gelmekteydi.²⁹³ Buna rağmen Sultan Abdülhamid kendi politikasına sahip çıkıyordu.²⁹⁴

Alayların kuruluş nizamnamesinin 19. maddesi, alayların Türkmen, Kürt, Arap ve Karapapaklardan oluşacağını belirtmesine rağmen çoğunun Kürtlerden oluşması, Sultan Abdülhamid' in kendisinin alayları 'Kürt Alayı' olarak nitelendirmesi ve Kürt Kazakları²⁹⁵ olarak meşhur olmaları bu politikanın Kürt merkezli olduğunun göstergesidir. Sultan Abdülhamid 1908 yılına kadar bu tutumundan vazgeçmemiş ve aşiretleri şahsi ilişkiler ile kontrol altında tutmaya devam etmiştir. Bu nedenle aşiretler hükümetten çok II. Abdülhamid'in şahsına bağlı kalmışlardır.²⁹⁶

Hamidiye Alayları 1912-1913 yılları arasında Balkan Savaşı'na katıldılar. Birinci dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'nda da doğu cephesinde savaştılar.²⁹⁷ Birinci Dünya Savaşı'na 30 alaydan oluşan 4 tümen ve 1 yedek tugay ile katıldılar ve önemli başarılar elde ettiler.²⁹⁸

²⁹⁰ Aytar, s. 97-106.

²⁹¹ İsmail Beşikçi, **Doğu Anadolu'nun Düzeni: Sosyo- Ekonomik ve Etnik Temeller**, 2. Basım, e Yayınları, Ankara, 1970, s. 262.

²⁹² Zeki Beg, ss. 235-236.

²⁹³ Süphandağ, s. 165, 175.

²⁹⁴ Tapan, ss. 42-43

²⁹⁵ Günay, s. 39.

²⁹⁶ Kodaman, Hafif Süvari, s. 476.

²⁹⁷ Bruinessen, s. 292.

²⁹⁸ Örneğin, 1915 yılında, Hınıs yakınlarında Zoru deresinde Kazakların çevirmesi içinde kalan Cibranlı aşiret reisi Albay Halit Bey komutasındaki aşiret alayı kendilerinden sayıca üstün olan Rus Kazaklarının çemberini yarmışlar ve alayın yarısı, aralarında Rus kumandanının da olduğu Kazakların ise iki katı kadar insan ölmüştü. Balkan Savaşı'na da Urfa ve Viranşehir civarında bulunan Milli ve Karakeçili aşiretleri gönüllü olarak üç alayla katılmışlar ve savaşın sonuna kadar savaşmışlardır. Yine Cizre aşiretlerinden bir kısmı da bu savaşta yer almıştır.

Bütün bunlara rağmen Osmanlı Devleti, Kazak askerlerinden esinlenerek oluşturduğu Hamidiye Alayları'na Rusya hükümetinin Kazaklara gösterdiği önemi göstermediğinden ve eğitim ve öğrenime gereken ilgiyi vermediğinden, Kürt alayları Kazakların meşhur oldukları sıfat ve meziyetlere sahip olamamışlardır.²⁹⁹

2.1.7. Hamidiye Alaylarının Kalkması

Hamidiye Alayları merkezi otorite ile çatışmaları, yağma yapmaları, Ermeni ve diğer Kürt aşiretlerine saldırmaları ve başlarına buyruk hareket etmeleri ile kötü bir ün kazanmışlardı.³⁰⁰ Ancak, bölgede hakim olan siyasi istikrarsızlık nedeni ile bu alaylar varlığını devam ettirmekteydi. İkinci Meşrutiyet'in ilanından sonra Hamidiye Alayları'nın durumu yoğun bir şekilde tartışılmaya başlandı. Şikâyetlere rağmen alayların dağıtılmaması kararına varıldı. Alayların bazılarının ordu saflarına kaydedilmesi ve yeniden örgütlenmesine bazı aşiretler karşı çıktılar.³⁰¹ Bunun üzerine Hayderan Aşireti lideri Kör Hüseyin Paşa ve birçok Kürt önderi tutuklandı.³⁰² Alaylar 1909 yılında silahsızlandırılmaya başlandı. Ancak İttihat ve Terraki yönetiminin hem bir Kürt isyanından korkması hem de olası bir Rus savaşında bu alaylardan faydalanma düşüncesi alayların kaldırılmasına izin vermiyordu.³⁰³ Alaylar Sultan Abdülhamid'den sonra yeni yönetime kuşku ile bakıyorlardı. Alayların yeniden örgütlenmesi için iki komisyon oluşturuldu. Kuzey alaylarını Hacı Hamdi Bey, güney alaylarını Fahrettin Altay denetledi. Bu denetimin ardından alaylarla ilgili 1910 yılında son düzenleme yapıldı. Ancak bu düzenleme de istenen sonucu vermedi.³⁰⁴

Osmanlı yönetimi yükselişe geçen Kürt ulusal hareketinin yayılmasını engellemek için Ermenilere müsamaha göstermeye başladı. Kürtlerin el koymuş olduğu Ermeni topraklarını Kürtlerden alıp sahiplerine geri vermeye başladı. 4. Ordu Komutanı Mareşal Tatar Osman Paşa, Temmuz 1911'de "gizli ve özel" kaydı ile Harbiye Bakanlığı'na verdiği bir yazıda, idarenin Kürdü ezdiğini, Ermeni'yi ise

²⁹⁹ Zeki Beg, s. 235.

³⁰⁰ Yalçın-Heckman, s. 85.

³⁰¹ Aytar, ss. 132-133.

³⁰² Tapan, s. 67.

³⁰³ Aytar, s. 133.

³⁰⁴ Tapan, s. 64.

koruduğunu belirtmiş devamında Kürtlerin başlarının artık idareye güveni kalmadığını, çünkü her konuda Kürtlerin suçlu Ermenilerin suçsuz sayıldığını düşündüklerini belirtmiştir. Mareşal gezisi boyunca hiçbir Kürt'te silah görmediğini ancak Ermenilerin serbest silah taşıdıklarını, sonuç olarak da Kürtlerde umutsuzluğun Ermenilerde ise şımarıklık ve taşkınlığın hakim olduğunu belirtmiştir.³⁰⁵

Osmanlı yönetiminin bazı aşiret önde gelenlerini tutuklaması alayların kaldırılmasının başlangıcı sayılabilir. Birinci Dünya Savaşı'na katılan alaylar doğal bir süreç olarak ortadan kalktı. Kalan aşiret birlikleri Milli Mücadele içinde aktif rol aldı. Milli Mücadele'nin ardından alaylar tamamen kalktı.³⁰⁶

2.2.KIR BEKÇİLİĞİ (1914–1924)

Köy koruculuğunun çekirdeği olan ve Hamidiye Alaylarının bir devamı ile Köy Koruculuğu arasında bir dönemde uygulanan Kır Bekçiliği hakkında biraz bilgi verilmesi konuyu daha anlaşılır kılacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından önce artan eşkıyalara karşı 1914 yılında 'Kır Bekçileri Kanunu' kabul edildi. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra da doğudaki boşluğu fırsat bilen eşkıyalar faaliyetlerine devam etti. Bunun üzerine eşkıyayı dağıtmak için 'İzale-i Şekavet Kanunu' çıkarıldı. Bu görevi Hamidiye Alaylarından kalma aşiret mensupları yerine getiriyordu.

18 Ekim 1923 günü tekrar kabul edilen bu kanun mecliste sert tartışmalara neden olmuştur. Kanunu kabul etmeyen vekiller, gerekçe olarak; eğer güvenlik sağlanacaksa bunun devletin güvenlik güçlerince sağlanması gerektiğini aksi halde halka verilen silahların kardeş kavgasına yol açacağını, silahların intikam ve ihtiras aracı olarak kullanılacağını belirtmekteydiler.³⁰⁷ On maddeden oluşan bu kanunun ikinci maddesi, Şaki'nin tarifini yapar ve üçüncü madde 10 günden az 30 günden çok olmamak üzere teslim olmaları için ilannameler ile eşkıya mıntıklarında çağrı yapılacağını aksi takdirde birinci madde gereğince; hükümet yetkililerinden evvel her kim tarafından olursa olsun öldürülmeleri neticesinde, öldürenler hakkında tatbikat

³⁰⁵ Avcıoğlu, ss. 1125-1126.

³⁰⁶ Tapan, ss. 69-70.

³⁰⁷ Tapan, ss. 73-78.

dahi yapılmayacağı hükmolunmuştur.³⁰⁸ Daha sonra 1963 yılında bu kanun yürürlükten kaldırılmıştır.

2.3. KÖY KORUCULUĞU

Köy koruculuğu konusunun ‘1924- 1985 yılları arası’ ve ‘1985 sonrası’ olarak iki dönemde incelemek köy koruculuğu sisteminin anlaşılması açısından faydalı olacaktır. 1985 yılına kadar etkinliği düşük olan köy koruculuğu, doğu ve güneydoğuda güvenliği tehdit edici olayların yaşanmasına paralel olarak yeniden düzenlenmiş ve köy koruculuğu içinde “geçici köy koruculuğu” adı ile örgütlenmiştir. Köy koruculuğunun iki başlık altında incelenmesinin nedeni 1985 yılından sonra Köy Kanunu’na geçici köy koruculuğu ile eklenen maddeler ile koruculuğun eskisine nazaran etkin hale getirilmesi ve ‘köy koruculuğu’ için ayrı ‘geçici köy koruculuğu’ için ayrı birer yönetmeliğin hala yürürlükte olmasıdır.

Köy Kanunu, Ek madde 18;

‘Geçici Köy Korucuları ve korucu başlarının; görevlendirme şekilleri, göreve alınmada aranacak şartlar, görevleri, uygulanacak disiplin cezalarının ve görevlerine son verilmesini gerektiren haller, disiplin amirleri, yararlanacakları giyim eşyaları ile bunların şekli ve verilme zamanları, eğitim ve denetim usul ve esaslari, sicil ve izinleri, ilk müracaatlarında sahip olmaları gereken sağlık şartları, başka bir işte çalışma hakları ile bu kanunda yer alan diğer hususlara ilişkin uygulamalar Milli Savunma Bakanlığı ve Maliye Bakanlığının görüşü üzerine İçişleri Bakanlığınca hazırlanacak ve bu maddenin yayımı tarihinden itibaren altı ay içinde Bakanlar Kurulunca çıkartılacak bir yönetmelikle düzenlenir’³⁰⁹ demektedir.

Bu maddenin eklenmesinden önce, 86/9759 sayılı ve 24 Ekim 1986 tarihli ‘Geçici Köy Koruculu Yönetmeliği’ çıkartılmış³¹⁰ ancak bu yönetmeliğe ulaşılamamıştır. Bunun yanı sıra köy korucularının personel işlerini düzenleyen ‘Köy Korucuları Yönetmeliği’ 01.07.2000 tarih ve 24096 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Ek maddenin eklendiği 2007 yılından sonra bir yönetmelik yapılmış ancak Resmi Gazete’de yayımlanmamıştır. ‘Köy Korucuları’ ile ilgili yönetmeliğe

³⁰⁸ 356 Sayılı İzalei Şekavet Kanunu, Kabul Tarihi: 18.10.1339.

³⁰⁹ 5673 sayılı Köy Kanununda ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kabul Tarihi: 27.05.2007. Ek madde 18.

³¹⁰ TBMM Siyasi Faili Meçhul Cinayetleri araştırma Komisyonu, **Ülkemizin Çeşitli Yörelerinde İşlenmiş Faili Meçhul Siyasal Cinayetler Konusunda Meclis Araştırma Komisyonu Raporu**, 12.10.1995. www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem19/yil01/ss897.pdf(16.08.2012), s. 44.

ulaşılabilirken, ‘Geçici Köy Korucuları’ ile ilgili çıkarılan 1986 ve 2008 tarihli yönetmeliklere ulaşılamamıştır.

Geçici Köy Koruculuğu yönetmeliğine ulaşılamama nedeni yayımlanması yasak olan yönetmelikler arasında bulunmasıdır. Diyarbakır Milletvekili Mesut DEĞER tarafından, 2005 yılında, Adalet Bakanlığına yöneltilen, ‘gizli yönetmelik olup olmadığına’ ilişkin 7/566 Esas No’lu soruya, Adalet Bakanlığı; 24.05.1984 tarihli ve 3011 sayılı Remi Gazete’de Yayımlanacak Olan Yönetmelikler Hakkında Kanun’un 1. maddesi’nde geçen “*milli emniyet ve milli güvenlikle ilgili olan ve gizlilik derecesi taşıyan yönetmelikler yayımlanamaz*” cümlesine atıfta bulunarak 1986 yılına ait GKK ile ilgili yönetmeliğin bu kapsamda olduğunu vurgulamıştır.³¹¹

2007 Mayıs ayında Köy Kanunu’na eklenen madde ile altı ay içinde çıkartılacağı belirtilen yönetmelik, 09.01.2008 yılında çıkarılmıştır. Milletvekili Hasan AKGÖL’ ün 25.06.2012’de İçişleri Bakanlığına geçici köy korucuları ile ilgili vermiş olduğu yazılı soru önergesine bakanlığın vermiş olduğu cevapta³¹² ‘09.1.2008 tarihli ve 2008/13105 sayılı GKK yönetmeliği ile göreve alma, görevlendirme, eğitim, sosyal haklar ve diğer konularda düzenleme yapılmıştır’ demektedir. Fakat o günün Resmi Gazetesinde GKK ile ilgili yayımlanan herhangi bir yönetmelik bulunmamaktadır. Bu da GKK ile ilgili yapılan yeni bir yönetmeliğin bulunduğunu ancak 3011 sayılı kanun gereğince bunun yayımlanmadığını göstermektedir.

01.07.2000 tarih ve 24096 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Köy Korucuları Yönetmeliğinin, 09.01.2008 yılında çıkarılan 2008/13105 sayılı Geçici Köy Korucuları Yönetmeliği ile kalktığını söyleyemiyoruz. Bunun nedeni; 10.01.2012 tarih ve 28169 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Köy Korucuları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliktir. Üç maddeden oluşan bu yönetmeliğin birinci maddesi 01.07.2000 yılında çıkarılan yönetmeliğin ‘Adayların Seçimi ve İşe Alınması’ başlığını düzenleyen altıncı maddesinin birinci fıkrasının değişmesine dairdir. Buda bu yönetmeliğin yürürlükte olduğunu göstermektedir.

‘Köy Koruculuğu Yönetmeliğinin’ hiçbir maddesinde ‘geçici köy koruculuğu’ ibaresi geçmemektedir. 1985 yılından sonra Köy Kanununda yapılan değişiklikte oluşturulan geçici köy koruculuğu sistemi için, eklenen maddelerde

³¹¹ Adalet Bakanlığının 02.06.2005 tarih ve 635 sayılı cevabı.

³¹² B.06.0.İLİ.0.05.02.00-610-3899 sayılı İçişleri Bakanlığı’nın Hatay milletvekili Hasan AKGÖL’ün yazılı soru önergesine verdiği cevap, 12.07.2012 tarihli ve 73451 sayılı yazısı.

‘geçici köy korucusu’ ibaresi geçmektedir. Buda geçici köy koruculuğu sisteminin mevcut koruculuktan ayrılıp yeni bir sistem getirdiğini ve mevcut koruculuktan ayrı bir ‘geçici köy koruculuğu’ yönetmeliği olduğunu göstermektedir. Bu yüzden 2008 yılına ait geçici köy koruculuğu yönetmeliği 1986 yılında çıkartılan GKK yönetmeliğini kaldırmış ancak 2000 yılındaki köy korucularına ilişkin yönetmeliği kaldırmamıştır.³¹³ Bunun yanı sıra Jandarma Genel Komutanlığı’nın resmi sitesinde geçici köy korucuları için hazırlanan tanıtım yazısında İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan bir yönergenin bulunduğu belirtilmiştir.³¹⁴ Ancak bu yönergeye de ulaşılammıştır.

2009 yılında Aydın Ziya ÖZGÜR’ün editörlüğünü yaptığı ve açık öğretim fakültesince yayınlanan ‘Jandarmanın Görev ve Yetkileri’ kitabında geçici köy koruculuğu ile ilgili yeterli bilgi mevcuttur. Bunun yanında 1986 yılında çıkarılan yönetmeliğin bazı maddeleri TBMM Siyasi Faili Meçhul Cinayetleri araştırma Komisyonu’nun 1995 yılında hazırladığı raporun ‘Koruculuk’ başlığı altında geçmektedir. Köy korucularının personel rejimi açısından değerlendirmesini yapmak için bu kaynaklardan, kaynaklarda yazılanlar ile paralel olan 2000 yılında çıkarılan korucular ile ilgili yönetmelikten ve Köy Kanunu’ndan faydalanıldı.

2.3.1.1924-1985 Arası Köy Koruculuğu

442 sayılı Köy Kanunu 21.02.1924 tarihinde mecliste tartışılmaya başlanmadan önce kanun için ‘Esbabı Mucibe’ başlığı altında köy koruculuğu ile ilgili olarak, köylerdeki zabıta görevini görecekt korucular hakkında bazı maddelerin düzenlendiği belirtilmiştir. Muhtarların emri altında bulunacak bu korucular jandarmanın bir uzantısı şeklinde silahlı bir şekilde görevlendirilecek olup sayılarının köylülerin sayısına göre belirlenecektir.³¹⁵

18 Mart 1924 yılında kabul edilen 442 sayılı Köy Kanunu ile birlikte uygulanmaya başlanan köy koruculuğu sisteminin gerekliliği, Köy Kanununun

³¹³ Çalışmada geçici köy korucularının statülerinin belirlenmesinde ihtiyaç duyduğumuz geçici köy korucuları yönetmeliğine ulaşabilmek için Bitlis’e bağlı Tatvan Kaymakamlığına sözlü başvuruda bulunduk ancak gizli yönetmelik olması nedeni ile elde edemedik.

³¹⁴ [http://www.jandarma.gov.tr/Asayis/Geçici Köy Korucuları](http://www.jandarma.gov.tr/Asayis/Geçici_Köy_Korucuları)

³¹⁵ **TBMM Zabıt Ceridesi**, 8. İctima, Devre 2, Cilt 6, İctimai Senesi 1, 21.02.1340(21.02.1924), s. 214.

Sekizinci Faslında bulunan “Köy Korucuları ve Göreceği İşler” başlığı altında madde 68’de belirtilmiştir. Bahsedilen madde “*köy sınırı içinde herkesin ırzını, canını ve malını korumak için köy korucuları bulundurulur.*” demektedir.³¹⁶ Silahlı olarak görev yapacak olan köy korucularına karşı gelenler jandarmaya karşı gelmiş gibi ceza görür.³¹⁷

Köy koruculuğu ile ilgili Köy Kanunu’nda geçen maddelerden bazıları 1985 yılına kadar birkaç kez değişikliğe uğramıştır. 1941’de köy korucularının silahlarının cinsini ve kıyafetlerini belirleyen Köy Kanunu’nun 78. maddesi, ordu mensupları ve bunlara hizmet edenlerin kıyafetlerinin aynı olmasının disiplin açısından bir takım sakıncalarının olması sebebiyle Dâhiliye Vekilligince değiştirilmesi teklif edilmiştir. Bunun üzerine köy korucularının silahlarının şekli ve kıyafetlerinin İcra Vekilleri Heyetince tayin olacağı ve kıyafetlerin parasının yılda bir kez köy parasından karşılanacağı kararı alınmıştır.³¹⁸

1946 yılında Kazanç Vergisi Kanunu’nda³¹⁹ değişiklik yapılmasına dair İstanbul Milletvekili İsmail Hakkı ÜLKMEN’in 37. maddeye bir fıkra eklenmesine kanun teklifinde bulunmuştur. Bu kanun teklifinde köy korucularının ücretlerinin köylülerden toplandığını, halktan toplanan bir paradan vergi almanın uygun olmadığını neden göstererek köy korucularından vergi alınmaması gerektiği belirtilmiştir. Yapılan değişiklik ile köy korucularından iktisadi kriz, muvazene ve hava kuvvetlerine yardım vergisi alınmayacağı ve geçmişe dönük vergi alınmayacağına dair maddeler eklenmiştir.³²⁰

1967’de Aydın milletvekili M. Kemal YILMAZ, vermiş olduğu bir soru önergesinde, köy korucularının ücretleri ile teçhizat bedellerinin devlet tarafından ödenmemesinin bir adaletsizlik olduğunu dile getirmiş ve bu bedellerin devlet bütçesinden ödenmesini talep etmiştir. İçişleri Bakanlığı vermiş olduğu cevapta; 920 sayılı kanun gereğince çarşı ve mahalle bekçilerinin ücretleri devletçe karşılanmaktadır. Köy koruculuğu ve mahalle bekçiliği ile aynı kanun kapsamına alınmayacağını zira şehirde görev yapan çarşı ve mahalle bekçilerinin, köyde çiftçi mallarını koruyan korucularla aynı statüye alınmalarını hukuken doğru bulmamıştır.

³¹⁶ 442 Sayılı Köy Kanunu, madde 68.

³¹⁷ 442 Sayılı Köy Kanunu, madde 73.

³¹⁸ **TBMM Zabıt Ceridesi**, 82. İnikat, Devre 6, Cilt 20, İçtimai Senesi 2, 22.09.1941, ss. 204, 284.

³¹⁹ 2395 sayılı Kazanç Vergisi Kanunu, Madde 3, Fıkra 10, 22.03.1934.

³²⁰ **TBMM Tutanak Dergisi**, 64. Birleşim, Devre 7, Cilt 24, Toplantı 3, 13.06.1946, ss. 168, 260.

Bu dönemde mahalle ve çarşı bekçilerine 72.144.202 lira ücret verilirken köy korucularına 30.911.404 lira ödenmektedir. 1967 yılında toplam köy korucusu sayısı 39 bin 236'dır.³²¹ Korucuların ücretlerinin halktan alınması ve devlet bütçesinden ödenmesi talebi zaman zaman gündeme gelmiş ancak sonuç alınamamıştır.³²²

1980'de Nakdi Tazminat Kanun³²³ tasarısı görüşülürken Cumhuriyet Halk Partisi(CHP) grubu adına söz alan Tokat milletvekili Ömer DEDEOĞLU köy korucularının da bu kapsama alınması gerektiğini belirtmiştir. Bunun üzerine nakdi tazminat gerektiren hallerin ortaya çıkması durumunda mağdurun mirasçılara o tarihte uygulanan göstergeler dikkate alınarak köy korucuları için üçüncü derecenin son kademe aylığının (30) katının brüt tutarı nakdi tazminat olarak ödeneceği karara bağlanmıştır.³²⁴

1983 yılında Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanununun³²⁵ bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanunda; köy korucularının da kendi başlarına veya kaçakçılığı men, takip ve tahkiki ile görevli memurlar ile kaçağı yakalamaları durumunda kanunda geçen kaçak eşyanın duruma göre tamamı veya bir kısmı ile ödüllendirileceği belirtilmiştir.³²⁶

Köy korucuları ile ilgili yapılan düzenlemeler köy korucularının mevcut durumlarını yetersiz de olsa iyileştirir niteliktedir. 1985 sonrası geçici köy koruculuğu ile birlikte sistemle ilgili hukuksal düzenlemelerin sayısı artmıştır. Bunun yanında geçici köy koruculuğu konusunun meclis gündemine getirilmesinde hareketlilik yaşanmıştır. Ancak bu kez geçici köy korucularının haklarını iyileştirme gelse de aksak yönleri meclis gündeminde daha fazla yer tutmuştur.

2.3.1.1.Köy Korucusunda Aranacak Şartlar

Köy Kanunu 71'de bir kişinin korucu olabilmesi için bir cürüm ile cezalandırılmış olmaması, iyi huylu olarak tanınmış ve kavgı çıkarmak, sarhoşluk

³²¹ TBMM Tutanak Dergisi, 81. Birleşim, Dönem 2, Cilt 28, Toplantı 3, 26.06.1968,ss. 426,427.

³²² TBMM Tutanak Dergisi, 27. Birleşim, Dönem 4, Cilt 1, Toplantı 1, 09.01.1974, s. 121.

³²³ 1475 sayılı Nakdi Tazminat Kanunu, 29.05.1929.

³²⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 34. Birleşim, Dönem 5, Cilt 13, Toplantı 3, 24.01.1980, ss. 369,848.

³²⁵ 1918 Sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanunu, 07.01.1932.

³²⁶ Milli Güvenlik Konseyi Tutanak Dergisi, 155. Birleşim, Cilt 9, 25.07.1983, ss. 521,529,627.

gibi huzursuzluklarının olmaması gerektiği belirtilmiştir.³²⁷ Köy koruculuğu ile ilgili yönetmelikte korucu olabilmenin şartları şunlardır:³²⁸

- T.C. vatandaşı olmak,
- Türkçe okur-yazar olmak,
- Askerliğini yapmış olmak,
- 22 yaşından küçük, 60 yaşından büyük olmamak,³²⁹
- Kamu haklarından mahrum bulunmamak,
- Bir suçtan dolayı hüküm giymemiş olmak,
- Yıkıcı, bölücü ve irticai faaliyetlere katılmamış olmak,
- İyi huylu tanınmış bulunmak ve herkesle kavga çıkarmak, sarhoşluk gibi huysuzluklara sahip olmamak,
- Görev yapacağı köyde ikamet ediyor olmak,
- Görevlerini yapmasına engel olacak vücut veya akıl hastalığı veyahut vücut sakatlığı ile özürlü bulunmadığını sağlık raporu ile belgelemek.

2.3.1.2. Köy Korucularının Sorumlu Oldukları Makam

Köy korucuları idari bakımdan köy muhtarının gözetim ve denetimi altındadır. Mesleki olarak da bağlı bulundukları jandarma komutanının emri altındadır. İlçe jandarma komutanı, korucuların eğitim ve özlük haklarını yürütmek ve korucuların görevlerini etkin bir şekilde yürütülmesini mülki amir adına denetlemekle sorumludur. Köy korucuları göreve başlamadan önce ve görevli iken ihtiyaç duyulması halinde Jandarma Genel Komutanlığınca belirlenecek usul ve esaslara göre en yakın birlikler tarafından belirli bir süre eğitime alınabilirler.³³⁰

³²⁷ 442 Sayılı Köy Kanunu, madde 71.(Değişik:12.05.1928- 1256/1 md.)

³²⁸ Köy Korucuları yönetmeliği, madde5, (Resmi Gazete No: 24096/01.07.2000)

³²⁹ İlk düzenlendiği haliyle korucuların yaşları 22'den küçük 50'den büyük olamazken, köylülerin korucu bulmakta zorlandıklarını dile getiren Manisa milletvekili Köy Kanunu madde 71'in tadiline dair vermiş olduğu kanun teklifinden sonra koruculuğun yaş aralığı 22-60 olarak belirlenmiştir. Bkz: **TBMM Zabıt Ceridesi**, 71. İnikat, Devre 3, Cilt 4, İçtimai Senesi 1, 05.05.1928, s. 38.

³³⁰ Köy Korucuları Yönetmeliği, madde 11.

2.3.1.3. Köy Korucularının İşe Alınması ve Görev Alanı

İhtiyar meclisi tarafından belirlenen korucuların isimleri muhtar tarafından kaymakama bildirilir. İhtiyar meclisi kararına; T.C. Kimlik numarası yazılı beyanı, 4 adet fotoğraf, öğrenim durumunu gösterir belge, sağlık raporu eklenir ve kaymakam uygun gördüğü takdirde onaylar ve köy muhtarına bilgi verilir. Akabinde işe alınan köy korucusu için kimlik düzenlenir.³³¹ Köy korucusuna işe başlama tebliğ edildikten sonra ihtiyar meclisince silah, mühimmat ve teçhizat, elbise, araç, gereç ve diğer eşyalar zimmetle teslim edilir.³³² Köy korucusunun görev alanı, görevli oldukları köyün sınırları içinde bulunan alandır. Bu alan mülki idare amiri tarafından genişletilebilir.³³³

2.3.1.4. Köy Korucularının Görevleri

Köy Kanunu ve köy koruculuğu yönetmeliğinde korucuların belirtilen görevleri şunlardır:³³⁴

- Köy halkının canına, ırzına, malına ve tasarruf emniyetine tecavüz edenleri belirlemek, takip etmek, en yakın jandarma komutanlığına en seri vasıta ile bildirmek, kaçmalarını, saklanmalarını önlemek, köy halkının yardımıyla yakalamak,
- Suç işlenirken veya işlendikten sonra, henüz izlerini kaybetmeden sanıkları yakalamak ve delillerin kaybolmasını önleyecek tedbirleri almak,
- Tabii afetlerle ilgili bilgileri en yakın jandarmaya haber vermek ve verilecek görevleri yerine getirmek,
- Köyde bulunan eski hükümlülerin, sabıkalı veya şüphelilerin iş ilişkilerini araştırmak, asker ve yoklama kaçaklarını takip etmek, bunlar hakkındaki bilgileri muhtar veya jandarmaya bildirmek,
- Köye ait tesisleri ve kamu yapılarını, köylüye ait bağ, bahçe gibi alanlara yapılacak tecavüzleri önleyecek tedbirleri almak,

³³¹ Köy Korucuları Yönetmeliği, madde 6.

³³² Köy Korucuları Yönetmeliği, madde 7.

³³³ Köy Korucuları Yönetmeliği, madde 8. .

³³⁴ Köy korucuları Yönetmeliği, madde 9.

2.3.1.5. Köy Korucularının Zor ve Silah Kullanma Yetkileri

Koruculara kullanmaları için verilen silahlar harp silahlarıdır.³³⁵ Koruculara verilecek silah ve cephaneler hükümet tarafından ihtiyar meclisine mazbata mukabilinde demirbaş olarak verilir.³³⁶ Korucuya demirbaş olarak verilen resmi silah ve cephaneyi korucunun kendisinden başka kimse kullanamaz.³³⁷ Silahını ve cephanesini kayıtsızlığı yüzünden kaybeden veya kendi isteğiyle bir başkasının eline geçmesine sebep olan korucu hemen görevinden çıkarılır, silah ve cephane parası ödetilir ve hakkında ceza yapılmak üzere hükümete haber verilir.³³⁸

Korucuların silah kullanabileceği durumlar:³³⁹

- Vazifesini ifa ederken kendisine saldıran ve hayatını tehlikeye koyan kimselere karşı hayatını korumak için mecbur olursa,
- Vazifesini yaparken ahaliden bir kimsenin can veya ırz tehlikesi altında kaldığını görürse ve silah kullanmaktan başka bir çare bulamazsa,
- Yapılırken veya yapıldıktan sonra bir cinayetin faalini veya sanığı yakalamak istediği halde karşı taraf silahla karşı koyarsa,
- Tutulan bir canı kaçar ve DUR emrini dinlemeyip kaçarsa,
- Eşkıya takibi sırasında yatak olan yerlerden şüpheli bir adam çıkar ve korucunun DUR emrine itaat etmeyip kaçarsa, GKK'ler silah kullanabilir.

Korucu yukarıda sayılan haller dışında silah kullanırsa cezalandırılır. Korucu silah kullanmaya mecbur kalması durumunda, mümkün mertebe öldürmeksizin yaralayarak tutmaya dikkat eder.³⁴⁰

2.3.1.6. Köy Korucularının Özlük Hakları

— **Ücretlerin Ödenmesi:** Köy korucularına ödenecek olan ücret o köyün ihtiyar meclisince tespit edilir ve köy bütçesinden karşılanır.³⁴¹ Köy korucularının sayılarıyla ilgili olarak 69. madde de her köyde en aşağı bir korucunun

³³⁵ Köy Kanunu, madde 78; Köy Koruculuğu Yönetmeliği, madde 10.

³³⁶ Köy Kanunu, madde, 75; Köy Koruculuğu Yönetmeliği, madde 10.

³³⁷ Köy Kanunu, madde, 76; Köy Koruculuğu Yönetmeliği, madde 10.

³³⁸ Köy Kanunu, madde, 82; Köy Koruculuğu Yönetmeliği, madde 10.

³³⁹ Köy Kanunu, madde, 77; Köy Koruculuğu Yönetmeliği, madde 10.

³⁴⁰ Köy Koruculuğu Yönetmeliği, madde 10.

³⁴¹ Köy Korucuları Yönetmeliği, madde 13.

bulundurulması gerektiği ancak nüfusu bin kişiden daha fazla olan köyler olursa her beş yüz kişi için bir korucu daha görevlendirileceği belirtilmiştir.³⁴² 1924’de Kanun taslağında her köyde iki köy korucusunun bulundurulacağı belirtilmiş³⁴³ ancak bazı milletvekillerinin itirazı sonucu korucu sayısı bir olarak değiştirilmiştir. Dönemin milletvekillerinden Mehmet Bey, mecliste tartışılan bu konu ile ilgili olarak her köy için iki korucunun mecburi tutulmasının köylüler için ağır bir yük olacağını belirtmiştir. Devamında Tahsin Bey;

“...her köyde lâakal iki köy korucusu bulunacağı ifadesi vardır. Hâlbuki bugün öyle köyler vardır ki beş tane zükur³⁴⁴ insanı yoktur. Bunun ikisi korucu olursa geriye kalan üç zükur bu iki korucunun ücretini veremeyecekleri tabiidir...”³⁴⁵

Anlaşıldığı üzere itirazın ana sebebi köy korucularının aylıklarının köylüler tarafından ödenecek olmasıdır. Hükümetin teklif ettiği Köy Kanunu’nun üçüncü fasılda bulunan ‘İmece ve Köy Parası’ başlığı altında bulunan 16. maddede köy korucularının aylığı, köylünün isteğine bağlı olmayan mecburi paralar arasında sayılmıştır.³⁴⁶ Bugünkü haliyle kanunda geliri yetişmeyen köylerde korucu aylıkları için para salınabileceği belirtilmiştir.³⁴⁷

Köy korucularının görevde bulundukları süre içinde yaralanmaları, sakatlanmaları ve ölmeleri halinde 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun hükümleri uygulanır.³⁴⁸

— **Giyecek Yardımı:** Korucu elbiselerinin parası köy gelirlerinden yılda bir defa verilir. İki senede bir gocuk ve kepenek verilir.³⁴⁹

— **İzinleri:** Yıllık 30 gündür. Ayrıca mazeretli olarak bir yılda 15 günü geçmemek üzere muhtarın onayıyla izin verilir. Hastalık nedeni ile verecekleri rapor üzerine 30 günü geçmemek kaydıyla sağlık izni verilebilir. Görev nedeniyle yaralanma ve diğer tedavileri gerektirecek hallerde rapor süresinin gerektirdiği izin verilir ve izin süresince aylıklarından herhangi bir kesinti olmaz.³⁵⁰

³⁴² 442 Sayılı Köy Kanunu, madde 69.

³⁴³ TBMM Zabıt Ceridesi, 21.02.1340(21.02.1924), s. 222.

³⁴⁴ Erkekler

³⁴⁵ TBMM Zabıt Ceridesi, 15. İctima, Devre 2, Cilt 7/1, İctimai Senesi 2, 18.03.1340(18.03.1924), s. 657.

³⁴⁶ TBMM Zabıt Ceridesi, 21.02.1340(21.02.1924), s. 227.

³⁴⁷ 442 Sayılı Köy Kanunu, madde 17.

³⁴⁸ Köy Korucuları Yönetmeliği, madde 13.

³⁴⁹ Köy Korucuları Yönetmeliği, madde 14.

³⁵⁰ Köy Korucuları Yönetmeliği, madde 15.

2.3.1.7. Köy Korucularının Yapmasının Yasak Olduğu İşler³⁵¹

— Koruculuktan başka iş yapmak, örneğin dükkân vb. açmak veya ortaklık etmek,

— Köylünün veya kendi özel işleri nedeni ile izinsiz görevini terk etmek,

— Koruduğu bağ ve bahçe ekinlerinden fuzuli faydalanmak,

— Kendi hayvanlarını otlatmak ve köye çobanlık etmek,

— Levha elbise, silah ve cüzdanını üzerinde taşımamak veya değiştirmektir.

Nitekim koruculara verilen korucu kimlik kartını köy korucusu devamlı üzerinde taşımak zorundadır.³⁵²

2.3.1.8. Köy Korucularının Görevine Son Verilmesi

Silahını veya cephanesini kayıtsız davranarak kaybeden veya isteyerek başka birinin eline geçmesine müsaade eden korucu işten çıkartılır ve hakkında cezai işlem yapılmak üzere ilgili yere haber verilir.³⁵³ Köy korucusuna yasak olan işleri yapması durumunda ihtiyar meclisi tarafından sırası ile uyarma, kınama cezaları verilir. Üçüncü kez tekrar etmesi durumunda işten çıkarılır. İzinsiz olarak görev yerine iki günden fazla gelmeyen veya görev yerini terk eden köy korucusu işten çıkarılır.³⁵⁴

2.3.2. 1985 Sonrası Geçici Köy Koruculuğu (GKK)

‘Düzensiz yardımcı kuvvetler’³⁵⁵ olarak da adlandırılan GKK, güvenlik güçlerinin fiziki olarak korumada yetersiz kaldığı ve ulaşmakta güçlük yaşadığı yerlerde bulunan vatandaşların can ve mal güvenliklerinin sağlanması amacıyla oluşturulmuş yasal bir sistemdir.³⁵⁶ Türkiye’de 1924 yılından bugüne kadar, 442 sayılı Köy Kanunu ile yürürlükte olan Köy Koruculuğu sistemi, Doğu ve Güney

³⁵¹ 442 Sayılı Köy Kanunu, madde 81; Köy Korucuları Yönetmeliği, madde 17.

³⁵² Köy Korucuları Yönetmeliği, madde 14.

³⁵³ 442 Sayılı Köy Kanunu, madde 82, Köy Koruculuğu Yönetmeliği, madde 17.

³⁵⁴ Köy Korucuları Yönetmeliği, madde 17.

³⁵⁵ Dale F. Eickelman (Ed), **Social, Economic and Political Studies of the Middle East and Asia: The Settlement Issue in Turkey and the Kurds**, Brill Academic Publishers, Boston, MA, USA, 2007, s. 65.

³⁵⁶ M. Murat Yüceşahin, E. Murat Özgür, “Türkiye’nin Güneydoğu’sunda Nüfusun Zorunlu Yerinden Oluşu: Süreçler ve Mekânsal Örüntü, **Coğrafi Bilimler Dergisi**, 4(2), 2006, s. 21. ss. 15-35.

Doğu’da artan PKK etkinliği ile ‘Geçici Köy Koruculuğu’ adı ile Türkiye gündemine girmiştir.

1985’den sonra sayıları hızla artan GKK’ler Doğu ve Güneydoğu’da kamunun kolluk görevinin bir parçası olmuş ancak yapmış oldukları faaliyetler ile tartışılmışlardır. Ana gerekçesi PKK ile mücadele etmek olan³⁵⁷ GKK sistemi, Doğu ve Güneydoğuda güvenlik problemine karşılık, Osmanlının son dönemlerinde bölgede oluşan istikrarsızlığa karşı oluşturulan Hamidiye Alaylarından esinlendiği iddia edilmektedir.³⁵⁸

2.3.2.1. GKK’nin Kuruluş Sebebi

Türkiye’deki politik ve sosyo-ekonomik gelişmeler sonucunda 1960’larda Kürt milli duyguları yeniden uyanmaya başladı. 1961 Anayasası ile Türkiye İşçi Partisi kurulmuş, bu parti doğu ile ilgili olumsuzlukları da gündeme getirmiştir. Parti eğitim görmüş Kürtler arasında birçok taraftar bulmuştur.³⁵⁹ 1971’deki askeri müdahalenin ardından birçok yerde olduğu gibi doğuda da geniş tutuklamalar oldu. Sıkıyönetim tutukevlerinde birçok Kürt bulunuyordu. Mahkemelerde Kürtçe kabul edilmiyor ve üniversitelerde Kürtçe diye bir dilin olmadığı tezi savunuluyordu. İşte bu noktada ‘doğu duruşmaları’ Kürt insanının kendi kültürü ve dili üzerinde düşünmesini sağlamış ve Türk kökenli örgütlerinde içinde bulunduğu bazı gruplar ‘Kürdistan bir sömürge’ tezini savunmuşlardır.³⁶⁰

1970’lerde legal olmayan sol örgütlerin içinde Kürt örgütleri de bulunuyordu. Bu örgütlerden en etkilisi Ankara’da Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencisi olan Abdullah Öcalan önderliğindeki PKK idi.³⁶¹ 1974 yılında Devrimci Gençlik grubundan ayrılan bu Kürt grup varlığını 1978’de resmen duyurdu.³⁶² PKK’nın genel olarak düşüncesinde; Kürtler Ortadoğu’da büyük bir nüfusa sahip olmalarına rağmen, hak ettikleri statüye sahip olmadıkları, bölgede egemen olan baskı, zulüm ve

³⁵⁷ Henry J. Barkey, Graham E. Fuller, **Turkey’s Kurdish Question**, Rowman& Littlefield Publishers, INC, USA, 1998, s. 147; Micheal M. Gunter, **Historical Dictionary of the Kurds**, 2. Edition, The Scarecrow Press, Plymouth, UK, 2011, s. 302.

³⁵⁸ Gunter, A to Z, s. 62.

³⁵⁹ Bruinessen, s. 57-58.

³⁶⁰ Beşikçi, Sömürge, s.9.

³⁶¹ Ahmet Kahraman, **Kürdistan İsyanları(Tedip ve Tenkil)**, 2. Baskı, Evrensel Basım Yayım, İstanbul, 2004, s. 402.

³⁶² Izady, s. 379.

aşağılayıcı davranışları Kürtlerin içine sindirmesinin kabul edilmez olduğu, Kürt halkının da insanlık içindeki onurlu yerini alması gerektiği ve devletin baskılarının ancak örgütlü bir askeri ve politik güçle engellenebileceği düşüncesi vardır.³⁶³ Marksist- Leninist bir parti olarak kurulan PKK, Kürtlerin özgürlüğünün yanı sıra feodalizmin, sömürgeciliğin ve sınıfsal ayrımın ortadan kalkmasını da amaçlıyordu.³⁶⁴

12 Eylül 1980 askeri darbesinden kısa bir süre önce yurt dışına çıkan PKK merkez yönetimi, savaş birliklerini hazırladıktan sonra ülkeye geri dönüş kararı aldı. Bu sırada darbe gerçekleşmiş, Diyarbakır cezaevinde birçok PKK taraftarı öldürülmüştü. Örgüt ilk eylemini 1979 yılında Urfa milletvekili ve aşiret önde gelenlerinden olan Celal Bucak'ın evine düzenledi ve Bucak ağır yaralandı. Böylece örgüt adını duyurmuş oldu.³⁶⁵ Bu tarihten sonra gittikçe silahlanan örgüt, darbenin şiddeti ülkeyi sessizliğe bürüdüğü bir zamanda 15 Ağustos 1984 günü Siirt'in Eruh, Hakkâri'nin Şemdinli ilçelerinde bulunan askeri üslere saldırıda bulunarak savaş ilan etti.³⁶⁶ Bu durum yetkililer tarafından şaşkınlıkla karşılandı. Cumhurbaşkanı Kenan Evren "devlete silah çekme cesaretinde bulunan teröristlerin derhal yakalanarak devletin demir pençesine teslim edilmesini" emrederken muhalefet partileri Başbakan Turgut Özal'ın istifasını istiyordu.³⁶⁷

PKK'yı ortadan kaldırmak için yapılan tüm girişimler başarısızlıkla sonuçlandı ve örgüt birkaç yıl içinde bölgede etkili oldu. Devlet eski bir uygulamaya başvurmak zorunda kaldı ve GKK olarak adlandırılan Kürt aşiretlerini silahlandırdı.³⁶⁸ GKK uygulanmasının temel nedeni, bölgede alan hâkimiyetinin devlette kalması ve PKK'nın bölgede barınmamasıdır.³⁶⁹

GKK'nin oluşturulmasının diğer sebepleri, Kürtler arasında gelişen ulusal mücadelenin düşüncenin faal olmasının önünü kesmektir.³⁷⁰ İnsan Hakları Derneği (İHD) Diyarbakır Şubesi'nin 1989 yılındaki raporunda GKK'nin amaçlarını, 'bölge

³⁶³ İsmail Beşikçi, **Kürt Aydını Üzerine Düşünceler**, 2. Baskı, Yurt Kitap Yayın, Ankara, 1991, ss. 55-59.

³⁶⁴ Izady, s.379.

³⁶⁵ Tapan, s. 94.

³⁶⁶ Faysal Dağlı, **Brakuji(Kürtlerin İç Savaşı)**, Belge Yayınları, İstanbul, 1994, s. 36.

³⁶⁷ Kahraman, s. 404.

³⁶⁸ Bruinessen, s. 78.

³⁶⁹ Tapan, s.97.

³⁷⁰ Aytar, s. 177.

halkını karşı karşıya getirmek, bölmek, kan davalarını körüklemek, çıkar çatışmalarına zemin hazırlamak olarak belirtmiştir.³⁷¹

2.3.2.2. GKK'nin Oluşturulması

26.03.1985 tarihinde kabul edilen 3175 sayılı Kanun GKK sistemini yürürlüğe koymuştur. Köy Kanununun 74. maddesine ek olarak getirilen maddeye göre GKK aşağıdaki şartlar halinde temin edilir;

“Bakanlar Kurulunca tespit edilecek illerde; Olağanüstü Hal İlanını gerektiren sebeplere ve şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin köyde veya çevrede ortaya çıkması veya ne sebeple olursa olsun köylünün canına ve malına tecavüz hareketlerinin artması halinde de, valinin teklifi ve İçişleri Bakanlığı'nın onayı ile yeteri kadar geçici köy korucusu temin edilebilir.”³⁷²

Kanun tasarısı mecliste görüşülürken eklenen madde ile ilgili olarak Balıkesir milletvekili Mustafa ÇORAPÇIOĞLU tarafından GKK'nin seçiminde dikkatli davranılması gerektiğini aksi halde kan davası, mera gibi sorunlar nedeni ile GKK'nin görevini kötüye kullanacağı, ayrıca geçici bir süre için alınacak bu korucuların niteliklerini belirtmenin göreve başladıktan sonra fonksiyonları açısından önemli olduğunu belirtilmiştir. GKK'nin denetiminin İçişleri Bakanlığı tarafından yapılması, GKK alımında 657 sayılı DMK'nin 48. maddesinde belirtilen genel şartların aranması, GKK'ye karşı görevde iken işlenen suçların devlet memuruna karşı işlenmiş sayılması, GKK'nin her türlü görev, hak ve yetkiye sahip olması gerektiği, GKK'ye koruculara silah verilmesi kıyas edilerek silah verilmemesi milletvekilleri tarafından savunulan görüşlerdir. Ancak eklenen madde de hangi durumlarda GKK temin edileceği, görev süresince ücretleri ve görev sonrası tazminat bedelleri, görevli iken yaralanma, sakat kalma veya ölmeleri durumunda 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanuna tabi olacakları düzenlenmiştir.³⁷³

Nisan 1985 tarihinde Köy Kanunu'na giren GKK, Mayıs 1985 tarihinde Beytüşşebap'ta bulunan Jirki aşiret reisleri ile devlet yetkilileri arasında yapılan bir

³⁷¹ Nihat Ekinci, **Pimi Çekilmiş Bomba Köy Koruculuğu Sistemi**, Do Yayınları, İstanbul, 2011, s. 60

³⁷² 3175 Sayılı Köy Kanununun 74. Maddesine İki Fıkra Eklenmesine Dair Kanun. Madde-1.

³⁷³ **TBMM Tutanak Dergisi**, 77. Birleşim, Dönem 17, Cilt 14, Yasama Yılı 2, 26.03.1985, ss. 257'ye Ek-1, 270,271, 274.

anlaşma ile uygulanmaya başladı.³⁷⁴ Aralarında Yarbay Korkut Eken ve Hanefi Avcı'nın da bulunduğu devlet yetkilileri ile Jirki aşiret liderleri Diyarbakır 7. Kolordu Komutanlığı'na götürülmüş ve devlete sadık kalacaklarına dair Kuran-ı Kerim üzerine el basıp, üçtaş³⁷⁵ üzerine yemin ederek GKK olmayı kabul etmişlerdir.³⁷⁶ GKK olmayı kabul eden aşirete devlet yetkilileri bir takım imtiyazlar vermiştir. PKK ile mücadeleyi kabul eden GKK'lerin önceden işlemiş oldukları suçlardan ötürü yakalanmayacağı garantisi verildiği söylenmektedir.³⁷⁷ Bu toplantının sonucunda 10 bini aşkın mensubu bulunan Jirki aşireti GKK olmayı kabul etti.³⁷⁸ Nitekim 1988'de SHP(Sosyaldemokrat Halkçı Parti) grubu adına söz alan Mardin milletvekili Mehmet Adnan EKMEN bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

*“Koruculuk sorunu korkunç boyutlardadır. Buradan açıkça ifade etmek gerekir ki devlet, orada kanun kaçaklarıyla işbirliği yapıyor;10 yıllık, 20 yıllık hapis cezası almış insanlar, omuzlarında silah devletin makamlarıyla temas kurmakta devletin helikopteri ile operasyona katılmaktadır.”*³⁷⁹

Bakanlar Kurulu kararı ile GKK sistemi, Diyarbakır, Mardin, Şırnak, Batman, Şanlıurfa, Hakkâri, Van, Ağrı, Tunceli, Ardahan, Kars, Siirt, Erzurum, Erzincan, Elazığ, Malatya, Muş, Adıyaman, Gaziantep, Iğdır, Kilis ve Bingöl olmak üzere 22 ilde uygulanmaya başlandı. Jirkilerden sonra Hakkâri'de bulunan Mamhuran ve Goyan aşiretleri de GKK olmayı kabul etti. 1989'a gelindiğinde GKK'ler bölgenin her tarafına yayıldı.³⁸⁰

GKK'nin bu denli hızlı bir şekilde yayılmasının birçok sebebi vardır. Bölgede halkın ekonomik olarak kötü durumda olması, verilecek silahların cazibesi, aşiret olgusunun hala var olduğu bölgede daha güçlü olma düşüncesi, PKK ve devletin aşiretlere baskı yapması GKK olmak için tercih nedenidir.³⁸¹ Bunun yanında PKK tarafından GKK olmasında sakınca bulunmayan ve köyde bulunduğu sürede örgüte lojistik destek sağlayan GKK'lerin bulunduğu belirtilmektedir.³⁸²

GKK uygulamaya konulduğu yıldan birkaç yıl sonrasında GKK'lere karşı bakış açısı değişti ve korucu olmayanlar tarafından hor görülen korucuların bir kısmı

³⁷⁴ Aytar, s. 178.

³⁷⁵ Üçtaş üzerine yemin eden bir kişi sözünde durmazsa karısını boşamış olur.

³⁷⁶ Tapan, ss. 106-107.

³⁷⁷ Ekinci, s. 20.

³⁷⁸ Tapan, s. 107.

³⁷⁹ **TBMM Tutanak Dergisi**, 54. Birleşim, Dönem 18, Cilt 8, Yasama Yılı 113.04.1988, s. 513.

³⁸⁰ Aytar, s. 180.

³⁸¹ Tapan, s. 111.

³⁸² Bedran Akdağ, **Dağın Ardındaki Gerçekler(PKK, Korucular, JİTEM, İtirafçılar ve “Diğerleri”)**, Ozan Yayıncılık, İstanbul,2012, s. 62.

vazgeçerek silahlarını teslim etme kararı aldı.³⁸³ 1989'da başlayan bu çözülme ile Hakkâri ve Van bölgesinde birçok aşiret silahlarını bıraktı. Silah bırakanlar arasında Jirki aşireti mensupları da bulunuyordu.³⁸⁴ Devlet bu durumun devam etmesini engellemek için adına 'Huzur-1' dediği 11 Ağustos 1989'da Hakkâri'de bir toplantı yaptı. Toplantıya 20'ye yakın aşiret lideri katıldı. Bazı aşiretler kendi aşiretlerine danıştıktan sonra karar vereceklerini belirttiler.³⁸⁵ 21 Eylül 1989 yılında gerçekleştirilen ikinci toplantı birincisine nazaran daha sert ifadelerin kullanıldığı bir toplantı oldu. Tuğgeneral Recail UĞULUOĞLU, *"Bu işin sonu gelmeli. Bu kez yan çizmek yok. Ya evet ya hayır. Saflarınızı netleştirin. Silah alırsanız bizdensiniz almazsanız PKK'dan."* dedi. Toplantı da bazı aşiret liderleri yurttaşları korumanın devletin görevi olduğunu ve silah almayacaklarını ifade ettiler. Kısa bir süre sonra bazı aşiret liderleri gözaltına alınıp serbest bırakılmıştır.³⁸⁶

GKK ilk çıktığında ekonomik temele dayandırılıp savunuldu ve gönüllük esasına dayalıydı. Daha sonra devletle işbirliği yaptığı gerekçesiyle PKK tarafından saldırıya uğrayanlar ve GKK olanların baskısına maruz kalan diğerleri bu sistemi kabul etti. GKK olan köylere ve köylülere devlet destek verirken GKK bulunmayan köyler bundan faydalanamadı. Güvenlik gerekçesi ile bu köylerin okulları kapatıldı ve dışarıdan kimseyi barındırmamaları istendi.³⁸⁷ Halkın GKK olması için yapılan bu faaliyetlerin sonuç vermediği köylere hükümet, PKK'ya yardım ve yataklık edebilecek şüpheliler nazarıyla bakmıştır.³⁸⁸ GKK olmayı kabul eden köyler devlet yanlısı sayılmış, diğerleri ise örgüte eleman ve lojistik destek sağlamakla³⁸⁹ suçlanmıştır.

Bu sebeplerden dolayı devlet baskıları arttırdı ve 1990 sonlarına kadar yüzlerce köy boşaltıldı.³⁹⁰ Bazı köyler de GKK oldukları veya PKK'ya yemek, barınma gibi katkılar sağlamadıkları için PKK tarafından devlet yanlısı olarak değerlendirilmiş ve her iki tarafın baskısından dolayı köylerini boşaltıp göç etmek

³⁸³ Ekinci, s. 21.

³⁸⁴ Tapan, ss. 112-114.

³⁸⁵ Aytar, s. 182.

³⁸⁶ Tapan, s. 115; Aytar, s. 183.

³⁸⁷ Ekinci, s. 39.

³⁸⁸ Yüceşahin, Özgür, s. 22.

³⁸⁹ Yılmaz Şimşek, "Kamu Politikalarına Yön Vermesi Açısından PKK Şiddetinin Sosyo- Kültürel Kaynakları", **Polis Bilimleri Dergisi**, Cilt 14(2), s. 37.

³⁹⁰ Aytar, s. 197.

zorunda kalmışlardır.³⁹¹ Sivil toplum örgütlerinin tahminlerine göre, bu dönemde 4 milyon Kürt yerinden olurken, beş bine yakın köy boşaltılmıştır.³⁹² Köylerin boşaltılma sebepleri ise; sınır güvenliğini sağlamak, PKK'ya destek vermek, teröristlere karşı savunulması güç alanları güvenli bölgelere çekmek, iki güç arasında kaldıkları için köylerini boşaltanlar, GKK sistemini kabul etmeyen ve yakılan köyler şeklindedir.³⁹³

1988 yılında 14 bin olan GKK sayısı, 1995- 1996 tarihinde 62 bin 624 iken 2000'lere doğru 90 bine çıkmış ve 2000 yılında GKK alımı durdurulmuştur,³⁹⁴ 2007-2008'de ise GKK sayısı 57 bin 199'dur.³⁹⁵ Nisan 2012'de 45.181 GKK mevcuttur.³⁹⁶ Haziran 2012 ayı itibariyle 45.072 GKK güvenlik güçlerine yardımcı olmaktadır.³⁹⁷

2.3.2.3. Gönüllü Köy Koruculuğu

Devletin PKK ile mücadele etmek için görevlendirmiş olduğu GKK dışında olan ve korucu kategorisinde bulunan diğer bir grup da gönüllü köy korucularıdır.³⁹⁸ Köy Kanunu'nda geçtiği haliyle;³⁹⁹

“Köy muhtarı ve ihtiyar meclisi, mahsul zamanlarında çapulcular ve eşkıya türemiş ise yağmadan köy halkını korumak için köylünün eli silah tutanlardan lüzumu kadarını gönüllü korucu ayırarak bunların isimlerini bir kağıda yazıp kaymakama götürür. Kaymakamın müsaadesi olursa bu gönüllü korucular asıl korucularla beraber yağmaya ve eşkıyaya karşı köy ve köylüyü korurlar.”

³⁹¹ Yüceşahin, Özgür, s. 22

³⁹² Kurdish Human Rights Project, **Trial Observation Report, Türkiye's Sahame: Sexual Violence Without Redress- The Plight of Kurdish People**, London, 2003, s.31.

³⁹³ Ekinci, s. 79.

³⁹⁴ **TBMM Genel Kurul Tutanağı**, 23. Dönem, 4. Yasama Yılı, 28. Bileşim, 09.12.2009.

³⁹⁵ Soner Karataşoğlu, Mahmut Akpınar, “Geçici Köy Koruculuğu Sistemi Üzerine Bir Saha Çalışması: Beytüşşebap Örneği”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 10, Sayı: 38, 2011, ss. 369-370.

³⁹⁶ B.06.0.İLİ.0.05.02.00-610-3557 sayılı İçişleri Bakanlığı'nın Ankara Milletvekili Özcan Yeniçeri'nin yazılı soru önergesine verdiği cevap, 15.05.2012 tarihli ve 66205 sayılı yazısı.

³⁹⁷ B.06.0.İLİ.0.05.02.00-610-3899 sayılı İçişleri Bakanlığı'nın Hatay milletvekili Hasan AKGÖL' ÜN yazılı soru önergesine verdiği cevap, 12.07.2012 tarihli ve 73451 sayılı yazısı.

³⁹⁸ Dilek Kurban, “Bir ‘Güvenlik’ Politikası Olarak Koruculuk Sistemi”, Ali Bayramoğlu, Ahmet İnsel(Ed), **Almanak Türkiye 2006-2008: Güvenlik Sektörü ve Demokratik Gözetim**, TESEV Yayınları, İstanbul, 2009, s. 254.

³⁹⁹ Köy Kanunu, Madde74.

1924 tarihli bu kanunla, dönemin koşulları göz önünde bulundurulduğunda, profesyonel ordusu bulunmayan yeni devlet, Kürt isyancıları kontrol altında tutmak için devletten düzenli aylık almayan gönüllü bir ordu kurulmaya çalışılmıştır.⁴⁰⁰

1993 yılında fiilen GKK'nin yanında uygulanmaya başlayan gönüllü köy koruculuğu ile korucu bulunan il sayısı 22'den 35'e yükseldi.⁴⁰¹ Bu korucular GKK gibi operasyonlara katılmayan ancak resmi korucuların bulunmadığı köylerde kendi köyünü savunmakla görevlidir.⁴⁰²

Bir kişi gönüllü korucu olmak isterse, sicilinin temiz olması ve köyde jandarma tarafından yapılan güvenlik soruşturmasında aleyhte bir durumunun olmaması halinde mülki idare amirinin onayı ile korucu olabilmektedir.⁴⁰³ 2010 yılında Tokat milletvekili Reşat DOĞRU'nun gönüllü köy korucularına sosyal güvenlik ve mali haklar konusunda herhangi bir çalışmanın olup olmadığı sözlü soru önergesine, İçişleri Bakanı Beşir ATALAY bu konuda çalışmaların yapıldığını söyleyerek cevap vermiştir.⁴⁰⁴

Nisan 2012 tarihi itibarıyla Türkiye'de 20.204 gönüllü köy korucusu bulunmaktadır.⁴⁰⁵

2.3.2.4.GKK'da Aranacak Şartlar

GKK de atanabilme koşullarından bazıları köy korucularında aranan koşullar ile ortaktır. Bunlara ek olarak GKK'de aranacak şartlar aşağıdaki gibidir.

- 40 yaşından büyük olmamak, yeterli adayın bulunmaması halinde 50 yaşını aşmamış olmak,
- Halkın sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge bakımından farklı özelliklere sahip bir kesimini, diğer bir kesimi aleyhine kin ve düşmanlığa açıkça tahrik etme suçlarından mahkûm olmamak,

⁴⁰⁰ Kurban, s. 254.

⁴⁰¹ **TBMM Tutanak Dergisi**, 28. Birleşim, Dönem 23, Cilt 54, Yasama Yılı 4, 9.12.2009, s. 716.

⁴⁰² TAPAN, s. 118.

⁴⁰³ **TBMM Tutanak Dergisi**, 109. Birleşim, Dönem 23, Cilt 21, Yasama Yılı 2, 27.05.2008, s. 663. ;Kurban, s. 254.

⁴⁰⁴ **TBMM Tutanak Dergisi**, 11. Birleşim, Dönem 23, Cilt 80., Yasama Yılı 5, 26.10.2010, ss. 70,85.

⁴⁰⁵ B.06.0.İLİ.0.05.02.00-610-18766 sayılı İçişleri Bakanlığı'nın Hatay Milletvekili Adnan Şefik ÇİRKİN'in yazılı soru önergesine verdiği cevap, 11.04.2012 tarihli ve 98047 sayılı yazısı.

- Taksirli suçlar ve aşağıda sayılan suçları dışında tecil edilmiş hükümleri hariç olmak üzere, altı aydan fazla hapis veyahut affa uğramış olsa dahi devletin şahsiyetine karşı işlenmiş suçlarla, zimmet, ihtilas, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı veya istimal ve istihlak kaçakçılığı hariç kaçakçılık, uyuşturucu almak ve satmak, suçtan karşılanan mal varlığı değerlerini aklama, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, devlet sırlarını açığa vurma suçlarından dolayı hükümlü bulunmamak,
- 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununda sayılan suçlara katılmamış ve bu konuda hüküm giymemiş olmak,
- Kan davasına karışmamış ve bu konuda hüküm giymemiş olmak,
- Köy muhtarlığı ve ihtiyar heyeti üyeliği hariç mahalli idarelerin seçimle göreve gelen organlarında görevli olmamaktır.⁴⁰⁶

Mülki idare amiri köylerde görevlendirilecek GKK sayısını, aranacak nitelikleri ve diğer hususları, köy muhtarları aracılığı ile 10 gün süre ile köyde ilan eder. İlan köy ihtiyar heyeti tarafından bir tutanak ile tespit edilir.⁴⁰⁷

2.3.2.5. GKK'nin İdari Olarak Sorumlu Oldukları Makam

GKK'ler idari bakımdan mülki idare amirine, mesleki olarak da köyün bağlı bulunduğu jandarma komutanına bağlıdırlar. GKK'nin silah, mühimmat ve teçhizatı temin ve bakım giderleri, her yıl bakanlık bütçesine konulacak ödenekten karşılanır. Jandarma Genel Komutanlığı tarafından gerekli malzeme alınıp, bakanlıkça onaylanacak listelere göre, valiliklere bilgi verilerek il jandarma komutanlıklarına verilir. Bu malzemelerin korunması, onarım ve bakımı jandarma komutanlıklarınca yapılır.⁴⁰⁸

⁴⁰⁶ Aydın Ziya Özgür (Ed.), **Jandarmanın Görev ve Yetkileri**, Açıköğretim Fakültesi Yayını, Eskişehir, 2009, ss. 119- 120.

⁴⁰⁷ Özgür, s. 120.

⁴⁰⁸ Özgür, s. 121.

2.3.2.6. GKK'nin İşe Alınması ve Görev Alanı

Köy Kanunu'nun 74. maddesinde öngörülen hallerin ortaya çıkması durumunda, valini talebi, İçişleri Bakanlığı'nın onayı ile yeteri kadar GKK görevlendirilir.⁴⁰⁹ Bu şekilde görevlendirilecek GKK sayısı 40.000'i geçemez. Ancak Bakanlar Kurulu bu sayıyı yüzde elliye kadar arttırabilir. Görevlendirme gerektiren durumların ortadan kalkması veya idari zaruret hallerinde görevlendirmelere son verilebilir.⁴¹⁰

GKK olmak isteyenler bir dilekçe ile bağlı bulunduğu mülki idare amirliğine başvurur. Yapılan müracaatın incelenmesinden sonra uygun görülmesi halinde ilgili jandarma komutanlığına ve gereklilik durumunda diğer kamu kuruluşlarına gönderilir. Yapılan araştırma sonucunda mülki idare amiri, köylerde görevlendirilecek korucu sayısını, gereken şartları muhtar aracılığı ile köyde ilan eder. Yapılan müracaatlar valilik veya kaymakamlık tarafından incelenir, gerekli şartları taşıyıp taşımadıklarının tespiti için ilgili jandarma komutanlıkları veya diğer kamu kurumları görevlendirilebilir.⁴¹¹ Yapılan araştırma sonunda kanaat ve gerekçe ile birlikte mülki idare amirliğine sunulur. Görevlendirmesi yapılacak GKK sayısı dikkate alınarak valiliğe sunulur ve valinin onayı ile görevlendirilirler. GKK alımlarında gönüllü köy korucuları, terörle mücadelede hayatını kaybeden veya çalışamayacak derecede malul olanların çocuklarına, çocukları olmayanların kardeşlerine öncelik tanınır.⁴¹²

Görevlendirme, mülki idare amirliğince GKK olarak başlatılacak kişinin bağlı bulunduğu jandarma komutanlığı vasıtasıyla ilgiliye bildirilir. Yapılan tebliğin ardından göreve başlayan GKK zorunlu eğitime tabi tutulur ve kendisine silah, teçhizat vs. verilir. Her bir GKK için bir dosya açılır ve GKK'nın özlük işlerine dair her bilgi bu dosyada yer alır.⁴¹³

GKK'nin görev alanı, görevli oldukları köyün sınırları içinde bulunan alandır. Bu alan mülki idare amiri tarafından genişletilebilir. GKK'nin görev alanı içinde suç

⁴⁰⁹ Köy Kanunu, Ek: 26.03.1985, 3175/1 md; Değişik: 07.02.1990- 3612/2 md.)

⁴¹⁰ 5672 Sayılı Köy Kanununda ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun(Kabul T: 27.05.2007)

⁴¹¹ Özgür, s. 120.

⁴¹² Özgür, s. 120.

⁴¹³ Özgür, s. 120.

işleyen birinin kaçarak köyün sınırı dışına çıkması halinde, suçluyu yakalamak için görev alanı dışında da yetkileri devam eder. Bunun yanında güvenlik güçleri ile birlikteyken, köy korucusunun görev alanın birlikte olduğu kuvvetlerin görev alanıdır. GKK güvenlik güçleriyle birlikte görevlendirilmeleri durumunda, güvenlik kuvvetlerinin kullandığı kara ve hava araçlarını kullanabilirler.⁴¹⁴

2.3.2.7. GKK'nin Görevleri

GKK'ler, köy korucularının yukarıda sayılan görevlerine ek olarak aşağıda sayılan görevleri yerine getirmekle mükelleftir.

- Temel hak ve özgürlükleri ortadan kaldırma ve bütünlüğü bozmaya dönük propaganda yapanları tespit etmek, propaganda araçlarını(kitap broşür vs.) belirlemek, bu kişilerin yerlerini tespit etmek ve kimliklerini jandarma komutanlığına vermek,
- GKK'nin görev alanında bulunan ve stratejik öneme sahip tesis ve binalara karşı yapılacak saldırıları önlemek ve kolluk kuvvetlerinin bu tür yerleri koruduğu zamanda onlara yardımcı olmak,
- İçinde suçluların barınabileceği yerleri kontrol etmek ve bu gibi yerlerde yabancı veya aranan bir kimse görüldüğünde veya buna dair haber alındığında jandarma komutanlığına haber vermek,
- Çağrıldığında hemen güvenlik güçlerinin yanında olmak, yapacağı işlere dair talimat almak, teçhizat kontrolü yapmak,
- Görev yerinde kontrol, arama, iz sürme, suçluları yakalama faaliyetlerine katılmak ve gerekli hallerde güvenlik güçlerine kılavuzluk etmek ve yol göstermek,
- En az on beş günde bir kez köyün bağlı bulunduğu jandarma karakoluna gidip talimat almak, silah ve teçhizat kontrolü yapmaktır, bağlı bulunduğu mülki amirce verilecek ve önleyici kolluk kapsamında diğer görevleri yapmak ve en az on beş günde bir bağlı bulunduğu karakola gidip teçhizat kontrolü yapmak ve talimat almaktır.⁴¹⁵

⁴¹⁴ Özgür, s. 121.

⁴¹⁵ Özgür, ss. 121-122.

2.3.2.8. GKK'nin Zor ve Silah Kullanma Yetkileri

GKK'lerin silah kullanma yetkisi Köy Kanunu, madde 77'deki durumlarda söz konusu olmaktadır.⁴¹⁶ GKK görevini yerine getirirken, kişileri yakalamak, saldırıda bulunanları etkisiz hale getirmek için kanunlara aykırı olmamak şartı ile zor kullanabilirler. Direnişle karşılaşmaları durumunda bu direnişi kırarak nispette zor kullanabilirler. Bu zor kullanma direnmenin ölçüsüne göre kademeli olarak artan oranda bedeni kuvvet, maddi güç ve kanuni şartlar dâhilinde silah kullanma şeklinde olabilir.⁴¹⁷ GKK, ilgili madde de geçen haller dışında silah kullanırsa cezalandırılır. Korucu silah kullanmaya mecbur kalması durumunda, mümkün mertebe öldürmeksizin yaralayarak tutmaya dikkat eder.⁴¹⁸

2.3.2.9. GKK'nin Özlük Hakları

- **Ücretlerin Ödenmesi:** GKK'lerin hizmete devamı süresince 11.500 gösterge rakamının memur aylıklarına uygulanan aylık katsayı çarpımı sonucunda bulunacak miktarda ücret ödenir. Bu ücret herhangi bir vergi veya kesintiye tabi tutulmaz ve GKK'ye peşin olarak ödenir. GKK başlarına bu ücretin yüzde onu kadar ilave edilir. Disiplin hükümlerine aykırı davranmak hariç, ölüm veya herhangi bir sebepten görevine son verilen GKK'lere ödenen peşin ücret geri alınmaz.⁴¹⁹

Güvenlik güçleri ile birlikte operasyonlara katılan GKK'nin iâşeleri bağlı bulunduğu birimlerin bütçesinden ödenir. Görevlerinin gerekliliğini başarılı bir şekilde yerine getiren GKK'lere, valinin teklifi ve İçişleri Bakanı'nın onayı ile yılda iki kez aylık ücretlerinin iki katı kadar ödül verilebilir. Ancak ödül verilen korucu sayısı o ilde görevli korucuların sayısının yüzde birini geçemez. Operasyona katılan koruculara vergi kesintiye uğramaksızın her ay 400 gösterge rakamının memur aylık katsayısıyla çarpımı sonucu bulunacak tutarda ek tazminat ödenir.⁴²⁰

⁴¹⁶ 'Köy Korucularının Zor ve Silah Kullanma' başlığı altında bu haller sayıldığı için bu kısımda tekrar edilmemiştir.

⁴¹⁷ Özgür, s. 125.

⁴¹⁸ 442 sayılı Köy Kanunu, madde 77.

⁴¹⁹ 442 Sayılı Köy Kanunu, Madde74, Ek Fıkra: 27.05.2007- 5673/1 md.

⁴²⁰ Köy Kanunu 74.md. 5673Sayılı Köy Kanununda ve Bazı Kanunlarda değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kabul T: 27.05.2007.

GKK'nin ücreti her ayın on beşinde peşin olarak ödenir. Her ayın on beşine kadar GKK'nin ücret ve ek tazminatlarıyla ilgili belgeler ilçe jandarma komutanlığınca hazırlanarak mülki idare amirinin onayına sunulur. Belgeleri alan valilik veya kaymakamlıkça bordro düzenlenir. Ücretler muhasebe birimi aracılığı ile GKK'nin adına açılan banka hesabına yatırılır. GKK güvenlik güçleriyle operasyona katılması halinde iaşesi bağlı bulunduğu birimlerce karşılanır. GKK ile ilgili emeklilik, tazminat vb konularda istenilen belgeler jandarma komutanlığınca temin edilerek mülki makamlar tarafından Sosyal Güvenlik Kurumuna(SGK) gönderilir.⁴²¹

GKK 2012 Temmuz ayı itibarıyla net 823,27 TL aylık ücret ve 28, 63 TL operasyon tazminatı ödenmektedir. Yaş ve hizmet yılını tamamlayarak görevinden ayrılan GKK, 357,94- 572,71 TL arasında aylık almaktadırlar. Bu şekilde aylık alan korucu sayısı 15.885'dir.⁴²²

- **Giyecek Yardımı:** GKK'lere verilecek giyim eşyalarının cinsi, miktarı ve kullanım süreleri, birim fiyatları ile bunların şekli ve verilme zamanı İçişleri Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı tarafından ortak olarak belirlenir. Malzemenin kullanma süresine göre kışlık malzemeler Eylül, yazlıklar ise Nisan ayında GKK'lere verilir. Görev esnasında verilen kıyafetler giyilir.⁴²³

- **İzin İşlemleri:** GKK'lere ilgili bulundukları jandarma komutanlığının teklifi ve mülki idare amirinin onayı ile yıllık 20 gün izin verilir. Ayrıca on güne kadar mazeret izni verilebilir. GKK görevleri ile ilgili tedavi gerektirecek durumlarda resmi sağlık kuruluşlarının vermiş olduğu rapor süresince izinli sayılırlar. Görev dışı hastalıklar için bir yılda altı ayı geçmemek üzere hastalık izni verilir. Uzun süreli tedaviye ihtiyaç duyulan hastalıklarda(kanser, verem gibi), bu süre bir yıl olarak uygulanır. Bu izin süresi dolduğu halde hastalığın devam ettiği raporla tespit edilirse bu süre bir katına kadar uzatılır. Bu sürelerin sonunda iyileşemeyen korucular kanunda düzenlenmiş olan tazminat ödenmesi ve aylık bağlanması usullerine tabi olurlar. Daha sonra iyileşen korucular, korucu olmak istedikleri takdirde bunlara öncelik verilir. Yukarıda sayılan sebeplerden dolayı izinli sayılan korucuların ücretleri kesintiye uğramaz.⁴²⁴

⁴²¹ Özgür, s. 122.

⁴²² B.06.0.İLİ.0.05.02.00-610-3899 sayılı İçişleri Bakanlığı'nın Hatay milletvekili Hasan AKGÖL'ün yazılı soru önermesine verdiği cevap, 12.07.2012 tarihli ve 73451 sayılı yazısı.

⁴²³ Özgür, ss. 122-123.

⁴²⁴ Özgür, s. 123.

2.3.2.10. GKK'nin Cezalandırılması

GKK'ye disiplin cezaları disiplin amirleri tarafından verilir. GKK'nin birinci disiplin amiri bağılı bulunduğu ilçe jandarma komutanı, ikincisi kaymakam veya validir. Vali disiplin amirlerinin yetkilerini re'sen kullanabilir. Disiplin cezası verilmeden önce koruculara savunma hakkı verilir.

Disiplin cezalarını gerektirecek haller:⁴²⁵

- **Uyarı:** GKK'ye yazı ile görevleriyle ilgili dikkatli davranmalarının gerektiğinin bildirilmesi,
- **Kınama:** GKK'ye görevleriyle ilgili kusurlu olduklarının yazı ile bildirilmesi,
- **Ücretten Kesme:** Net ücretten 1/30-1/8 arasında kesinti yapılmasını ifade eder.
- **Görevden Uzaklaştırma:** Gördüğü soruşturma nedeniyle görevini yürütmesinde sakınca görülen ve adli mercilerce tutuklanma kararı verilenler vali onayı ile görevinden uzaklaştırılır. Görevden uzaklaştırılan korucuya aldığı ücretin üçte ikisi ödenir. Uzaklaştırma nedeni ortadan kalkınca görevi iade edilip eksik ödenen ücret tamamlanır.
- **Görevden Çıkarma:** Bir daha GKK olarak görevlendirilmemek üzere, tazminat ödemeksizin, esas ve usullere uyularak GKK'nin görevle ilişkisinin kesilmesidir.

Disiplin cezası verilmesi genel hükümlere göre ceza kovuşturması yapılmaması anlamına gelmez.⁴²⁶

2.3.2.11. GKK'nin Sicil İşlemleri

GKK'nin sicil amirleri; ilçelerde birinci derece sicil amiri ilçe jandarma komutanı, ikinci derece sicil amiri kaymakam; merkez ilçelerde, birinci derece sicil amiri merkez ilçe jandarma komutanı, ikinci derece sicil amiri vali yardımcısı; merkez ilçe ve ilçelerde üçüncü derece sicil amiri validir. Bakanlıkça hazırlanan sicil

⁴²⁵ Özgür, ss. 123-124.

⁴²⁶ Özgür, s.123.

raporu formu, her yılın Aralık ayı içinde sicil amirlerince doldurulur. Ve özlük dosyasında muhafaza edilir. GKK'ler için bağlı bulundukları jandarma karakol komutanlığında bir sicil defteri tutulur ve jandarma komutanı tarafından sicil doldurulurken bu defter dikkate alınır.⁴²⁷

Siciller de 90-100 çok iyi, 76-89 iyi, 60-75 orta derecede başarıyı ifade eder. 59 ve aşağısı not alanlar başarısız sayılır. Birinci ve ikinci sicil amirinin vermiş olduğu notların ortalaması korucunun sicil notu sayılır. Amirlerin vermiş olduğu sicil notları arasında on puandan fazla fark bulunması halinde, rapor üçüncü sicil amirine gider ve bu durumda üçüncü amirin vermiş olduğu not esas alınır. Olumsuz sicil verildiğinde, durumla ilgili belgeler sicil raporuna eklenir. İki yıl üst üste başarısız sicil notu alan korucunun görevine son verilir ve tazminat ödenmez.⁴²⁸

2.3.2.12. GKK'nin Eğitimi

GKK'lerin eğitiminden bağlı bulundukları ilçe jandarma komutanlığı sorumludur. İşe başlayan köy korucuları iki hafta süreyle hazırlayıcı, zorunlu eğitime tabi tutulurlar, eğitim sonunda başarısız olan korucunun ilişkisi kesilir ve tazminat ödenmez. GKK'ler ilçe jandarma komutanlığı tarafından en az altı ayda bir, iki gün eğitime tabi tutulurlar. Bu süre gereklilik üzerine uzatılabilir. Eğitim program mülki idare amiri tarafından onaylandıktan sonra ilçe jandarma komutanlıklarına gönderilir. İlçe jandarma komutanı bu eğitimin jandarma komutanlığında veya GKK'nin ikamet ettikleri yerlerde uygulanması için gereken tedbirleri alır. Eğitim konularını seçer ve eğitim için yardımcı malzeme hazırlayarak karakol komutanlarına gönderir. Jandarma karakol komutanı hazırlanan eğitim için gerekli yerleri seçer ve programı dönemler halinde uygular. Eğitim verecek personelin yetersiz olması durumunda personel talep eder. İhtiyaç duyulması halinde görev başı ve fırsat eğitimi yapılır.⁴²⁹

Eğitim programı il jandarma komutanlığı tarafından hazırlanır. Bu programda GKK'lere mesleki bilgi, silah, mühimmat ve diğer araç gereçlerin kullanımı ve bakımları ile ilgili konularda eğitim verilir. Açılan kurs ve eğitimlere GKK'lerin

⁴²⁷ Özgür, s.124.

⁴²⁸ Özgür, s.124.

⁴²⁹ Özgür, s.124.

katılması zorunludur. Mazeretsiz eğitime katılmayan GKK'nin görevine son verilir ve tazminat ödenmez.⁴³⁰

2.3.2.13. GKK'nin Sağlık Güvencesi

2005 yılından önce hiçbir sosyal güvenlik kurumunun güvencesi altında bulunmayan GKK ile bunların eşleri ve bakmakla yükümlü oldukları anne, baba ve çocuklarının muayene, tetkik ve tedavileri, 2005 yılında yapılan değişiklik ile 3816 sayılı Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Yeşil Kart Verilerek Devlet Tarafından Karşılanması Hakkında Kanununda öngörülen şartlara bakılmaksızın yeşil kart verilerek karşılanmaktaydı.⁴³¹ Türkiye'de yeşil kart uygulamasının kaldırılmasından sonra GKK, 01.01.2012 tarihinden itibaren genel sağlık sigortası kapsamına alınmışlardır.⁴³² Bakmakla yükümlü oldukları anne, baba ve çocukları için 657 sayılı DMK'da belirtilen hükümler uygulanır.⁴³³ GKK'nin ölmesi durumunda eşine aylık bağlanmışsa yukarıda sayılan hak sahibi kişilere tedavi yardımı yapılmasına devam edilir.⁴³⁴

2.3.2.14. GKK'nin Görevlerinin Sonlandırılması

GKK'den 55 yaşını dolduran korucuların görevleriyle ilişkisi kesilir. İlişkileri kesilenlerden on beş yıl veya daha fazla hizmeti olanlara hayatta bulundukları müddetçe 5.000 gösterge rakamının memur aylıklarına uygulanan aylık katsayısı ile çarpımı sonucu bulunacak miktarda, SGK tarafından aylık bağlanır. On beş yıldan fazla hizmeti olan GKK için her yıla 200 gösterge rakamı ilave edilir ve yapılan bu ilave toplamda 3000 gösterge rakamını geçemez. Bu ilave gösterge rakamında ay kesirleri tam ay sayılır. Yıl kesirlerinin her ayı için 200 gösterge rakamının memur aylıklarına uygulanan aylık katsayı ile çarpımı sonucunda bulunacak tutarın 1/12'si ayrıca aylığa eklenir. Aylık bağlanmış korucunun öldükten sonra kalan dul eşi ile 55

⁴³⁰ Özgür, s.124.

⁴³¹ 442 sayılı Köy Kanunu, madde 74, Ek Fıkra: 28.12.2005- 5443/1 md.

⁴³² 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, madde 60-9/c.

⁴³³ 442 sayılı Köy Kanunu, madde 74, Ek Fıkra: 28.12.2005- 5443/1 md.

⁴³⁴ 442 sayılı Köy Kanunu, madde 74, Ek Fıkra: 28.12.2005- 5443/1 md, Ek Cümle: 27.05.2007- 5673/1

yaşını doldurmamış ancak on beş yıl hizmeti bulunan ve görevi devam ederken ölenlerin dul eşlerine, hesaplanan aylığın yüzde yetmiş beşi aylık olarak bağlanır. Eğer eş herhangi bir sosyal güvenlik kurumundan aylık alıyorsa hesaplanan aylığın yarısı bağlanır. Dul eşin evlenmesi durumunda aylığı kesilir ve ölüm nedeni hariç tekrar dul kalması durumunda tekrar aylık bağlanmaz. Terör suçundan dolayı hüküm giyen koruculara veya dul eşlerine maaş bağlanmaz ve bağlanan maaş kesilir.⁴³⁵

GKK'den sakatlananların kendilerine, ölenlerin ise dul ve yetimlerine 2330 sayılı kanun hükümleri uygulanmak suretiyle malullük ya da dul ve yetim aylığı bağlandığı takdirde ayrıca aylık bağlanmaz. Önceden bağlanan varsa bunların aylıkları kesilir.⁴³⁶ Ancak 2330 sayılı kanuna göre eş, çocuk, baba veya annesinden dolayı dul ve yetim aylığı alan kişinin bu maddeye göre aylığının kesilmesine gerek yoktur.⁴³⁷

55 yaşını doldurduğu halde 15 yıl hizmeti olmayan veya 55 yaşını doldurmadan sağlık ve idari nedenlerle on beş yıl hizmeti dolmadan görevine son verilen veya ölenlere, 20.000 gösterge rakamının memur aylıklarına uygulanan aylık katsayısı ile hizmet yılı çarpımı sonucunda bulunan miktar kadar tazminat ödenir. 55 yaşını doldurmadan kendi isteği ile ayrılanlar için de bu durum geçerlidir. Tazminat hesabında eksik bir yıl tam yıl sayılır. Vefat eden korucunun tazminatı mirasçılara ödenir. Tazminattan vergi veya herhangi bir kesinti yapılmaz. Aylık bağlanan veya disiplin hükümlerinin uygulanması sonucu görevine son verilen GKK'ye tazminat ödenmez. Yine GKK'den sakatlananların kendilerine, ölenlerin ise dul ve yetimlerine 2330 sayılı kanun hükümleri gereği malullük ya da dul ve yetim aylığı bağlandığı takdirde ayrıca tazminat ödenmez. Tüm bu ödemeler SGK tarafından yapılır.⁴³⁸

GKK'nin görevine Köy Kanunu, madde 74'de belirtilen sayı sınırı nedeni ile son verilemez. 10-15 yıl arası hizmeti bulunan GKK'ye 55 yaşını doldurması nedeniyle ilişigi kesileceği vakit 5000 gösterge esas alınarak aylık bağlanır. 10 yıldan az hizmeti olanlar için on yıl hizmeti tamamlamaları için gereken süre verilir. Aylık bağlanan bu kişilere tazminat ödenmez.⁴³⁹

⁴³⁵ Köy Kanunu, Madde 16, Ek: 27.05.2007- 5673/2 md.

⁴³⁶ Köy Kanunu, Madde 17, Ek: 27.05.2007- 5673/2 md.

⁴³⁷ Köy Kanunu, Madde 17, Ek: 27.05.2007- 5673/2 md, Ek Cümle:04.07.2012- 6353/66.

⁴³⁸ Köy Kanunu, Madde 17, Ek: 27.05.2007- 5673/2 md.

⁴³⁹ Köy Kanunu, Geçici Madde 1, 27.05.2007- 5673 sayılı kanunun geçici maddesi.

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamında hayatını kaybeden veya çalışamayacak derecede malûl olan geçici ve gönüllü köy korucularının varsa eşleri yoksa çocuklarından biri, çocukları da yoksa kardeşlerinden birisi genel, katma ve özel bütçeli kurum ve kuruluşlarla mahalli idareler ve sermayesinin yarısından fazlası kamuya ait her nevi teşebbüs veya bağlı ortaklıklardan birinde istemeleri halinde çalışabilirler. Malul olup çalışabilecek durumdaki GKK veya gönüllü köy korucusu istemesi halinde sayılan kurumların birinde istihdam edilmekteydi.⁴⁴⁰ 2012 yılında çıkarılan 6353 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile istihdam edilecek kişi sayısı ikiye çıkarılmıştır. Kanuna göre hayatını kaybeden veya çalışamayacak derecede malul olan kişinin eş veya çocuklarından birisi ile anne, baba veya kardeşlerinden birisi anne, baba ve kardeşi bulunmaması durumunda eş veya çocuklarından toplam iki kişinin; eş veya çocuğunun bulunmaması durumunda anne veya babası ile kardeşlerinden birisi olmak üzere toplam iki kişinin, ana veya babanın bu hakkı kullanmaması durumunda ise bir diğer kardeşi olmak üzere toplam iki kişinin istihdam edilmesi gerekir.⁴⁴¹

2.4. GKK'NİN FAALİYETLERİ VE SON DURUMU

GKK sistemi ile ilgili, uygulanmaya başlandığı yıldan bugüne kadar birçok eleştiri yapılmıştır. Bunun ana sebepleri, GKK sistemi ile uygulandığı bölgede, toplumsal, ekonomik ve siyasi dengelerin değişmesidir. GKK sistemi yalnızca GKK'yi değil korucu olmayanları da etkilemiştir. GKK sisteminin bölgede birçok olumsuzlukları da beraberinde getirmesinin yanında GKK'lerin kendiside pek çok insan hakları ihlaline yol açmışlardır.⁴⁴² GKK'lerin değiştirdiği dengeler:

Ekonomik olarak; 1985 öncesi kendi yerleşim yerlerinde tarım ve hayvancılıkla geçimini sağlayan insanlar zaman içinde GKK sistemi ile özdeşleşmesi sonucu artık üreten değil tüketen bir sınıf haline gelmiştir.⁴⁴³ Bu sistem nedeniyle

⁴⁴⁰ 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu, Ek made-1. Kabul Tarihi: 12.04.1994.

⁴⁴¹ 6353 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, madde 76. Kabul Tarihi: 04.07.2012.

⁴⁴² Dilek Kurban, Serkan Yolaçan (Haz.), **Kürt Sorununun Çözümüne Dair Bir Yol Haritası: Bölgeden Hükümete Öneriler**, TESEV Yayınları, İstanbul, 2008, s.33.

⁴⁴³ Ertan Beşe, "Geçici Köy Korucuları", Ümit Cizre(Ed.), **Almanak Türkiye 2005 Güvenlik Sektörü ve Demokratik Gözetim**, TESEV Yayınları, İstanbul, 2006, s. 142.

üretme katkıda bulunamayan GKK'larla birlikte bunların korucu olmayanlara yapmış olduğu baskılar nedeniyle köylerini terk ederek üretimden çekilen binlerce insan söz konusudur.⁴⁴⁴

Siyasal olarak; bölgede GKK olan ve olmayanlar ikiye ayrılmış ve GKK sistemine dahil olanlar devlet yanlısı, dahil olmayanlar da PKK yanlısı olarak görülmüştür. Bu da siyasi olarak GKK sisteminin uygulandığı alanlarda siyasi ayrıma neden olmuştur.

Toplumsal olarak; GKK sistemi, toplumun temel birimi olan aile yaşamını olumsuz etkilemiştir. GKK olup üretimden çekilen kişinin iş yükü ve aile işlerinin yürütülmesi, diğer aile bireylerine kalmıştır. GKK'lerin sürekli görev ve operasyona gitmeleri aile içinde huzursuzluklar neden olmuştur. GKK olmayı kabul eden köylerde köy içi çatışmalar ve aşiret kavgalarında korucu silahları kullanılmıştır. Bu sebeple bazı köyler ikiye bölünmüş ve güçsüz olan taraf köyü terk etmek zorunda kalmıştır.⁴⁴⁵

GKK'yi rahatsız eden diğer durumlar; bazı kesimlerce “caş”⁴⁴⁶ yani eşek olarak kabul edilmeleri⁴⁴⁷ ve öyle adlandırılmaları ve bunun yanında bu kesim esnafı tarafından mal satılmaması gibi nedenlerden dolayı 2005 yılına kadar 20.000'in üzerinde GKK istifa etmiş, önemli sayıda GKK'nin da çeşitli nedenlerle ilişkisi kesilmiştir.⁴⁴⁸

Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin kırsal kesimlerinden Türkiye'nin batısına göç oranlarında artışın yaşanması PKK'nın bölgede etkinliğinin artması ile paralellik göstermektedir. 1983-1990 yılları arasında göç oranı %64,5'dir. Bu oran 1993 yılına kadar artarak devam etmiştir.⁴⁴⁹ Bölgede yaşanan çatışmalar nedeniyle kimi köyler boşaltılmış⁴⁵⁰ ve GKK sistemi içine dâhil olmak istemeyen köyler

⁴⁴⁴ Ekinci, s. 33.

⁴⁴⁵ Ekinci, ss. 42-43.

⁴⁴⁶ “Tarih boyunca Kürt ülkesini ve insanını yok etmeyi düşünmüş yabancıların hain emellerini akılsızca benimseyen ‘tatlı su paralı askerleri’ anlamında Kürtler içinde kullanılan bir kelimedir.”bkz. İzady, s. 329. Irak'ta kullanılan bu kelime Köy korucuları içinde halen bazı çevrelerce kullanılmaktadır.

⁴⁴⁷ Gunter, s.52.

⁴⁴⁸ Beşe, 136.

⁴⁴⁹ Mustafa Aksoy, “Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’nde Terörün Neden ve Sonuçları”, **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, ISSN: 1303-5134, www.insanbilimleri.com(07.09.2012), (E.T. 07.07.2012), s. 3.

⁴⁵⁰ Coşkun San, “Türkiye’de Demokrasi ve İnsan Hakları Sorunları: Avrupa Birliği ve Bütünleşme Önündeki Tek Engel Mi? Türkiye ve Avrupa”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt 53, Sayı 1, 1998,s. 265.

boşaltılmış ve yakılmıştır. MAZLUM-DER'in 1994'deki bir raporunda, boşaltılan/yakılan köy ve mezra sayısının 1993 yılı sonunda 930 iken, 1994 Ekim ayı sonuna kadar çok azını PKK'nın yaktığı köylerin sayısı 1800'ü aşmıştır. Bu köylerden bazıları toplu olarak yakılmıştır. 1994 yılının sonlarına gelindiğinde bölgede iç göç almayan hiçbir il ve ilçe kalmamıştır. Bunlar arasında Batman 250 bin, Bingöl 40 bin, Elazığ 30 bin, Mardin ve bazı ilçeleri 75 bin, Bingöl 15 bin, Muş 110 bin ve Diyarbakır'da yaklaşık bir milyondan fazla göçmen vardır.⁴⁵¹

GKK'ler vazifeleri olan halkın malını ve canını korumak görevinin aksine bölgedeki yurttaşların köylerini boşaltmak, evlerini ve tarlalarını yakmak, işkence, infaz, öldürme gibi şahsa karşı birçok suç işlediği gibi PKK'ya yardım ve yataklık yapmak gibi devlete karşıda çok sayıda suç işlemiştir.⁴⁵² GKK'nin oluşturulduğu ilk yıllarda bu olumsuzluklar görülmüş ancak herhangi bir tedbir alınmamıştır. 1987'de Doğru Yol Partisi(DYP) adına söz alan Hatay milletvekili Mustafa Murat SÖKMENOĞLU; GKK'nin silahlandırılmasının çözüm getirmediğini aksine cinayetleri arttırdığını dile getirdikten sonra Türkiye Cumhuriyetinin hiç ihtiyaç duymadığı bu milis güçlerden bir süreliğine vazgeçilmesi gerektiğini ve gerekli düzenlemelerin bu süre içinde yapılmasını savunmuştur. Aynı tarihte Erdal İNÖNÜ; aşiretler arası anlaşmazlıklarda korucuların olumsuz rol oynadığını belirtmiştir.⁴⁵³ Yine SHP İstanbul milletvekili Hasan Fehmi GÜNEŞ, köy koruculuğunun getirildiği tarihte devletin bu kadar güçlü olmadığını ve eşkıyaya karşı böyle bir oluşuma ihtiyaç duyulduğunu ancak günümüzde uygulanmasının yanlış olduğunu ifade etmiştir. O dönemde sayıları on iki bin olan koruculara yapılan ödemelerle ilgili olarak koruculuk bir istihdam meselesi olarak görülüyorsa, bu ödemeleri GKK'nin uygulandığı bölgede atölyelerin kurulması, yatırım yapılması gibi farklı amaçlar için kullanılacak çözümler önerilmiştir.⁴⁵⁴

GKK'nin Ocak 1990 ve Mart 2009 tarihleri arasında gerçekleştirmiş oldukları insan hakları ihlalleri: 38 köy yakma, 14 köy boşaltma, 12 taciz ve tecavüz, 22 kaçırma, 294 silahlı saldırı, 183 öldürme, 259 yaralama, 2 kayıp, 50 infaz, 70 gasp,

⁴⁵¹ Mehmet Pamak, **Kürt Sorunu ve Müslümanlar**, Selam Yayınları, İstanbul 1996, ss. 294-295.

⁴⁵² Kurban, s. 256.

⁴⁵³ **TBMM Tutanak Dergisi**, 75. Birleşim, Dönem 17, Cilt 37, Yasama Yılı 4, 11.03.1987, ss. 461,465.

⁴⁵⁴ **TBMM Tutanak Dergisi**, 54. Birleşim, Dönem 18, Cilt 3, Yasama Yılı 2. 09.3.03.1988, s. 461.

562 işkence ve kötü muamele, 59 gözaltına alma, 9 intihara sebebiyet verme ve 17 ormanlık alanı yakma olaylarını gerçekleştirmişlerdir.⁴⁵⁵

İnsan hakları ihlallerinin yanı sıra GKK'lar birçok suça karışmışlardır. 1999'da GKK'nin karışmış olduğu suç sayısı toplamı 3498'dir.⁴⁵⁶ 1985-2006 yılları arasında 5139 GKK suç işlemiştir. Bu suçlar; 2391 terörle ilgili, 1341 şahsa karşı, 964 mala karşı, 443 kaçakçılıkla ilgili suçlardır.⁴⁵⁷ İHD'nin Mardin Bilge Köyü Katliamı ile ilgili raporunda, GKK'ların katıldıkları suç sayısı 5000, soruşturma açılan korucu sayısı ise 2700 olarak belirtilmiştir.⁴⁵⁸

GKK sisteminin oluşturulduğu dönemden bugüne kadar sistemin getirmiş olduğu olumsuzluklar birçok kez meclis gündemine taşınmıştır. Meclis gündeminde tartışılan konular şunlardır:

- GKK'nin kendilerine verilen silahları birbirlerine karşı kullanmışlardır⁴⁵⁹ ve bazı vatandaşların korucular tarafından öldürülmesi,⁴⁶⁰ GKK olmayı kabul etmeyenlere baskı yapıldığı⁴⁶¹ gibi toplumsal huzursuzluklara neden olmuşlardır.⁴⁶²
- Korucular tarafından bazı köyler basılmış, zorla boşaltılmış ve vatandaşın mallarına el konulmuştur.⁴⁶³
- GKK sistemi hukuk devleti ilkeleri ile bağdaşmayan ve antidemokratik bir oluşumdur.⁴⁶⁴ GKK'ler bulundukları bölgede temel insan haklarının kullanımını engellemektedirler.⁴⁶⁵
- GKK'ler de disiplin sorunu vardır, bazı korucular yol kesmek ve gasp gibi suçlar işlemektedir. Bu nedenle sistemin yeniden düzenlenmesi gerekir.⁴⁶⁶

⁴⁵⁵ İHD, Ocak 1990-Mart 2009 Döneminde Köy Korucuları Tarafından gerçekleştirilen İnsan Hakları İhlallerine İlişkin Rapor, Raporlar/Özel Raporlar, 08.05.2009, http://www.ihd.org.tr/index.php?option=com_content%view=article&id=1359:ocak-1990-mart-2009-doneminde-koy-korucuları-tarafından-gerçekleştirilen-insan-hakları-ihlallerine-İliskin-özel-rapor&catid=34:el-raporlar&Itemid=90(15.07.2012).

⁴⁵⁶ TBMM Tutanak Dergisi, 42. Birleşim, Dönem 20, Cilt 8, Yasama Yılı 1, 07.01.1997, s. 379.

⁴⁵⁷ Kurban, s. 256.

⁴⁵⁸ Ekinci, s. 101.

⁴⁵⁹ TBMM Tutanak Dergisi, 1. Birleşim, Dönem 18, Cilt 31, Yasama Yılı 3, 01.3.09.1989, s. 44.

⁴⁶⁰ TBMM Tutanak Dergisi, 39. Birleşim, Dönem 18, Cilt 34, Yasama Yılı 3, 29.11.1989, s. 241/18;

TBMM Tutanak Dergisi, 58. Birleşim, Dönem 18, Cilt 23, Yasama Yılı 2, 14.02.1989, s. 127.

⁴⁶¹ TBMM Tutanak Dergisi, 06.02.1990, ss. 263-281.

⁴⁶² TBMM Tutanak Dergisi, 73. Birleşim, Dönem 18, Cilt 40, Yasama Yılı 3, 06.02.1990, s. 263.

⁴⁶³ TBMM Tutanak Dergisi, 88. Birleşim, Dönem 19, Cilt 57, Yasama Yılı 3, 12.04.1994, s. 359.

⁴⁶⁴ TBMM Tutanak Dergisi, 123. Birleşim, Dönem 19, Cilt 81, Yasama Yılı 4, 06.07.1993, s. 39.

⁴⁶⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 65. Birleşim, Dönem 23, Cilt 62, Yasama Yılı 4, 24.02.2010, s. 1006.

- Modern silahlarla savaşıyan bir örgüte karşı ellerinde yeterli silah bulunmayan eğitimsiz GKK'ler bölgede kan davası ve çatışmanın nedeni olarak devletin saygınlığına gölge düşürmektedir.⁴⁶⁷
- GKK sistemi uygulandığı bölgede aşiretleri 'devlete dost ve düşman aşiretler' olarak ikiye ayırmıştır.⁴⁶⁸

Yakın dönemde GKK ile ilgili en büyük tartışmaların yaşandığı dönemlerden biri de 04.05.2009 yılında Mardin ili Mazıdağı ilçesi Bilge köyünde 44 kişinin ölümü ile sonuçlanan şiddet olayında GKK'lerin bulunmasıdır. Ölenlerin tümü aynı aileden ve olayı gerçekleştiren 13 GKK de aynı ailedendir.⁴⁶⁹ Olayla ilgili İHD'nin raporuna göre, olay devletin GKK'lere vermiş olduğu silahlar ile gerçekleştirilmiştir. Bu köyde GKK sisteminin kabul edilmesinden sonra şiddet olayları sürekli artmıştır. Olay köyde bulunan ve yasadışı kullanılan petrol arıtma tesisi, 1986 yılına dayanan kan davası, PKK'nın ateşkes dönemini sabote etme gibi nedenlerle açıklanmaktadır.⁴⁷⁰ Ancak sonuç olarak bakıldığında köyde kamunun kolluk görevini yerine getirmekle görevli kişiler bir katliam gerçekleştirmiştir.

2009 yılında Muş'un Bulanık ilçesinde protesto gösterisi yapan bir grup ile bir GKK arasında tartışma yaşandı. Tartışmanın nedeni göstericilerin istemesine rağmen GKK'nin dükkânını kapatmak istememesiydi. Tartışmanın büyümesi üzerine GKK ateş açarak 2 kişiyi öldürmüş on kişiyi de yaralamıştır.⁴⁷¹

Diğer taraftan güvenlik faaliyetlerinin yürütülmesinde GKK'nin bölgeyi iyi tanımasından faydalanılmış, bunlar sayesinde bölgeye adapte olma süresi asgariye indirilmiştir. Bu nedenle de zaman zaman PKK tarafından çatışmalarda öncelikli hedef olarak görülmüş ve GKK olan bazı köylere baskınlar yapılmıştır.⁴⁷² GKK sistemi PKK'nın bölgede rahat hareket etmesinin önüne geçmiş ve örgütün köylere

⁴⁶⁶ **TBMM Tutanak Dergisi**, 85. Birleşim, Dönem 19, Cilt 57, Yasama Yılı 3, 14.03.1995, ss. 253-265.

⁴⁶⁷ **TBMM Tutanak Dergisi**, 24. Birleşim, Dönem 20, Cilt 2, Yasama Yılı 1, 14.03.1996, s. 227.

⁴⁶⁸ **TBMM Tutanak Dergisi**, 87. Birleşim, Dönem 23, Cilt 44, Yasama Yılı 3, 07.05.2009, s. 1006.

⁴⁶⁹ Evren Özer, S. Erdem Türközü, **Türkiye İnsan Hakları Raporu 2010**, Ankara, 2012, s. 243.

⁴⁷⁰ Ekinci, ss. 87-102.

⁴⁷¹ Özer, Türközü, s. 244.

⁴⁷² Murat Koç "Bir Güvenlik Organizasyonu Olarak Geçici Köy Koruculuğu Sisteminin Dünü, Bugünü ve Terörle Mücadeledeki Öneme Dair Tespitler" **Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi** Cilt 20, Sayı 3, 2011, s. 437.

girmesini engellemiştir.⁴⁷³ Bu konu 1987’de meclis gündeminde tartışılmış ve korucuların kendilerinin korunmaya ihtiyacı olduğu, gerilla savaşında yetersiz kaldıkları belirtilmiştir.⁴⁷⁴

1985 yılından Nisan 2012 tarihine kadar, Türkiye’de 1879 korucu hayatını kaybetmiş, 1717 korucu yaralanmıştır.⁴⁷⁵

2.5. KÖY KORUCULUĞU VE GKK ARASINDAKİ FARKLAR

GKK personel rejimi bağlamında köy koruculuğu ile aynı statü de olsa da her iki sistemi düzenleyen yönetmeliklerden kaynaklanan farklılıklar mevcuttur. Köy koruculuğu ve GKK arasında farklı olan konular şunlardır:

- Göreve alım koşullarında GKK’ler için daha fazla şart koşulmuştur.
- Sorumlu oldukları idari makamlar birbirinden farklıdır.
- GKK’lerin görevleri köy korucularının tüm görevlerini barındırmakla birlikte fazladan bir takım görevleri vardır.
- Ücretleri, ücretlerin ödenmesi, giyecek yardımı ve izinleri konuları itibariyle birbirinden ayrılmaktadır.
- Görevlerinin sonlanması halinde tabi oldukları durumlar farklıdır.
- GKK’lerin cezalandırma konusu daha sıkı tutulmuştur.
- GKK’lerin eğitimi daha sıkıdır.
- GKK’lerde sicil işlemleri mevcuttur.

2.6. HAMİDİYE ALAYLARI VE GKK’NİN KARŞILAŞTIRILMASI

GKK ve Hamidiye Alayları arasından ilişki kuran ve GKK sisteminin Hamidiye Alaylarının bir devamı olarak bugüne kadar süregeldiğini belirten birçok kişi vardır. Aşağıda oluşturulma amaçları, faaliyetleri ve sonuçları arasında nasıl bir ilişkinin olduğu konuları tartışılacaktır.

⁴⁷³ Kenan Arınç, Siyasi ve Tarihi Coğrafya Perspektifiyle: Türkiye’nin Terör Sorununun Analizi ve Jeopolitik- Jeostratejik Açısından değerlendirilmesi, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 14(2), 2010, s.26.

⁴⁷⁴ **TBMM Tutanak Dergisi**, 11.03.1987, ss. 461,465.

⁴⁷⁵ B.06.0.İLİ.0.05.02.00-610-18766 sayılı İçişleri Bakanlığı’nın Hatay Milletvekili Adnan Şefik ÇİRKİN’in yazılı soru önermesine verdiği cevap, 11.04.2012 tarihli ve 98047 sayılı yazısı.

2.6.1. Oluşturuldukları Dönemlerin Koşulları Açısından

Hamidiye Alaylarının oluşturulduğu dönemde, ülke içinde siyasi ve toplumsal olarak istikrarsızlığın olduğu bir dönemdir. Ülkenin savaflara girmesi, ekonomik olarak kötü durumda bulunması ve farklı kimliklerin bağımsızlık taleplerinin olması gibi nedenler hükümeti kaygılandırmaktadır. Bunun yanında Hamidiye Alaylarının uygulandığı bölgede bulunan Ermeniler için anlaşmalarla yakın dönemde bazı ıslahatların yapılacağı kararı alınmıştır. Hem dışarıdan hem de bölgeye gelen misyoner ve görevliler aracılığı ile Ermenilerin bağımsızlık fikri kamçılanıyordu.⁴⁷⁶ Kürtlerin de benzer talepleri olabileceğini düşünen Sultan Abdülhamid, bu sistemi zaruri gördüğü için kurmuştur.

Koruculuk sistemi Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana var olan bir sistemdir. Cumhuriyetin kuruluşu ile 1920'lerde eşkıyaya karşı oluşturulan bu sisteme göre köylülerden bazıları kendi köylerini koruyacaklardı.⁴⁷⁷ Düzenli bir ordusu bulunmayan ve bağımsızlık savaşından yeni çıkmış olan cumhuriyetin asayışı her tarafta muhafaza etmesi mümkün değildi. Ülkede bu boşluğu gören ve eşkıyalığa başlayan guruplara karşı köylülerin köylerini muhafaza etmelerini sağlamak için koruculuk sistemi oluşturulmuştur.

1985 yılına kadar pek etkin olmayan bu müessese, bu tarihten sonra Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde başlayan PKK örgütü ile gündeme gelmiştir. Bölgede başlayan olaylar ve bunun getirmiş olduğu istikrarsızlığa karşı eski köy koruculuğu şekil değiştirmiş ve çok sayıda GKK istihdam edilmiştir.

Oluşturuldukları dönem açısından değerlendirildiğinde; Osmanlı Devleti'nde 1890'da, Türkiye Cumhuriyeti'nde 1924'de oluşturulan her iki yapı, siyasi ve toplumsal olarak istikrarın olmadığı dönemlerde, devlet geleneğinde bulunmayan ve eleştirilere maruz kalan⁴⁷⁸ sistemlerdir. Bu sistemlerin her ikisi de olağan dışı

⁴⁷⁶ Aydın Talay, **Eserleri ve Hizmetleriyle II. Abdülhamid**, Armoni Yayınları, İstanbul, 2007, s. 111.

⁴⁷⁷ Evren Balta, "Causes Consequences Of The Village Guard System in Turkey", **Draft Paper for at Mellon Fellowship for Humanitarian and Security Affairs Conference**, CUNY- Graduate Center, New York, December 2, 2004, s. 8.

⁴⁷⁸ Yapılan eleştiriler: Hamidiye Alayları için, Aşiret reislerinin büyütülerek devletin başına bela olan bir vaziyetin olduğu bir vaziyet olmuştur. Bkz. Talay, s. 110; Köy koruculuğu için, halktan birilerine silah verilmesi kardeş kavgasına neden olacaktır. Bkz. Tapan, s.76.

durumlar söz konusu iken oluşturulmuş ve denetimsizlik, disiplinsizlik, eğitim yetersizliği gibi nedenlerden kaynaklanan hak ihlalleri sebebi ile kaldırılması gündeme getirilmiştir.⁴⁷⁹ 1985 yılında PKK'ya karşı uygulanan GKK sistemi de dönemin şartları açısından değerlendirildiğinde, bölge dengelerinin değişmeye başladığı olağan dışı bir durumda oluşturulmuştur. Ancak bu durumların benzer noktaları yoktur. Nitekim Osmanlı açısından değerlendirildiğinde sorun içeride Ermenilerdir ve Ermeniler devletin tabi olduğu dine bağlı olmayan ve aynı bölgede yaşayan Kürtlerden farklı bir millettir. GKK sistemi ise bölge halkının haklarını savunma adına savaştığı iddiasında olan bir örgüte karşı geliştirilmiştir.

2.6.2. Oluşturulma Yöntemleri Açısından

Alayların ve GKK sisteminin oluşturulma yöntemi incelendiğinde; her ikisi de temelde aşiretlere dayandırılmıştır.

Hamidiye Alayları'na aşiret alayları da denilmekteydi. Alaylarda çeşitli rütbelerle komutan olan aşiret reisleri, devlete bağlılıklarını bildirmek için Sultan Abdülhamid ile bizzat görüşmüşlerdir.⁴⁸⁰ GKK sistemi oluşturulurken de aynı yöntem kullanılmış ve devlet yetkilileri öncelikle bu teklifi bölge halkına aşiretler aracılığı ile götürmüştür.⁴⁸¹ Sosyolojik açıdan aşiret ideolojisinin hâkim olduğu yerlerde oluşturulan bu gibi silahlı yapıların aşirete dayanılarak oluşturulması son derece doğaldır. Nitekim PKK'da böylesi bir yapılanmaya karşı çıksa da zamanla aşiretleri tamamı ile reddetmeyi bırakıp kendisine destek vermelerine bağlı olarak 'gerici aşiretler ve ilerici aşiretler olarak' bir sınıflandırmaya gitmiştir.⁴⁸²

Her iki sistemin bölge halkı tarafından kabul edilmesinde çekici taraflar bulunmaktadır. Örneğin alaylara katılan aşiretler bazı vergilerden muaf tutulmuş,⁴⁸³ suç oranı yüksek olan aşiretlerin alaylara girmeyi kabul etmeleri durumunda geçmiş suçları affedilmiştir.⁴⁸⁴ GKK sistemine dâhil olan aşiretlerden ilki olan Jirkiler arasında suça karışmış birçok kişi vardır ve bunların GKK sistemini kabul etmeleri

⁴⁷⁹ Alaylar için bkz. Tapan, s. 42; Koruculuk için bkz. Tapan, 233.

⁴⁸⁰ Tapan, s. 23.

⁴⁸¹ Aytar, s.178.

⁴⁸² Izady, s. 379.

⁴⁸³ Kodaman, Hafif Süvari, s. 462.

⁴⁸⁴ Tapan, s. 20.

halinde suçlarının affedileceği, devlet yetkililerince taahhüt edildiği iddia edilmektedir. Hamidiye Alayları'nda olduğu GKK sisteminde de en çok sabıkalar, kan davalılar, eski eşkıyalar, ağa ve aşiret liderleri ilgi göstermiştir.⁴⁸⁵ Bunların yanı sıra hem GKK'lere hem de alaylara ilişkin yasal düzenlemelerde, korucular için; maaş, kıyafet ayakkabı gibi eşyalar verilirken,⁴⁸⁶ alaylara; maaş, tayin bedeli ve terfi gibi teşvik edici avantajlar verilmiştir.⁴⁸⁷

Her iki sistemin kabul edilmesinde etkili olan diğer bir şey zorlayıcı unsurların bulunmasıdır. Göçebe ve yarı göçebe aşiretlerden oluşturulacak olan alaylara katılmayı kabul etmeyen aşiretlerin düzenli askerliğe alınacağı, GKK olmayı kabul etmeyenlerin de köylerinin boşaltılacağı durumları ile karşılaşmak istememeleri etkili olmuştur. Bazı aşiretler uygulanmaya başladıkları dönemlerde bu sistemlere dahil olmak istememişlerdir.⁴⁸⁸

Her iki yapılanma bölgede uygulanmaya başladığında beklenen ilgiyi görmemişlerdir. Bu nedenle hem alaylara hem GKK içinde yer alma konusunda bölge halkı zorlanmıştır. Örneğin Dersim'de bazı aşiretler alaylara katılmamak için isyan çıkarmışlardır. Daha sonra halka yükletilen vergiler kaldırılınca kabul etmişler ancak bir atlı dahi sağlamamışlardır.⁴⁸⁹ Türkiye'nin GKK sistemini kabul etmeyen köylere yapmış olduğu baskı, Osmanlının alaylara girmeyi kabul etmeyen aşiretlere uyguladığı baskıdan daha şiddetlidir.

Osmanlı Devleti, alaylarla ilgili yapmış olduğu 1896 yılındaki ikinci düzenleme sonunda alaylara katılan aşiretlerin vergiden muaf tutulacağını düzenlemenin 65. Maddesinde belirtmiştir. Bu da aşiretleri zor kullanarak değil teşvik edici unsurlar ile alay kurmaya ikna etmek istediklerinin göstergesidir. Türkiye Cumhuriyeti açısından teşvik edici özellik var olmakla birlikte alaylara katılanlara verilen imtiyazlar ile karşılaştırıldığında çok zayıf kalmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nde zorlayıcı unsur daha ağır basmaktadır bunun kanıtı da sistemin yerleştirilmeye çalışıldığı dönemde binlerce köyün boşaltılmasıdır.

⁴⁸⁵ Işık, s. 144.

⁴⁸⁶ Aytar, s. 178.

⁴⁸⁷ Kodaman, Hafif Süvari, s. 446.

⁴⁸⁸ Hamidiye Alayları için, Tapan, s. 33; GKK için Tapan, s. 114.

⁴⁸⁹ Tapan, s. 33.

Son olarak Hamidiye Alayları'na yapılan müracaatlar neticesinde alaylara alınmayan aşiretler bulunurken, GKK sistemi için böyle bir durum söz konusu değildir.⁴⁹⁰

2.6.3. Oluşturulma Amaçları Bakımından

Alaylar için bölgedeki otoritenin tesisinin sağlanması, olası isyanlara ve savaşımlara karşı hazır birliklerin bulundurulması, Kürtlerin bağımsızlık taleplerinin ortaya çıkacağı ihtimalinin önüne geçmek için kendilerinin hükümete itaatinin sağlanmasıdır. GKK açısından bakıldığında; bölgede etkinliği artan PKK örgütünün faaliyetlerinin önünün kesilmesi, bölge halkından devlete bağlı olan ve PKK yanında yer almayacak Kürtlerden oluşan bir sistemin kurulmasıdır. Hamidiye Alayları dönemin koşulları gereğince GKK sisteminin amaçladıklarından daha fazla ve farklı şeyler amaçlıyordu. Ancak her iki sistemde ortak olan amaçlar; bölgede baş gösteren istikrarsızlığa son vermek ve Kürtler arasında gelişecek ulus kaynaklı fikir ve hareketlerin önüne geçmek için,⁴⁹¹ halktan oluşan birlikleri devlete bağlı kılmak. Hamidiye Alayları ile amaçlanan, Ermeni faaliyetlerini engelleme, Rusya ve İran'a karşı hazır birlikler bulundurma, göçebe yaşayan aşiretleri kayıt altına alma gibi durumlar alayları amaçları yönünden GKK sisteminden ayırmaktadır. Bu amaç farklılıkları Hamidiye Alayları'nı GKK'den ayıran en önemli etkidir. Bir sistemin kurulmasında en önemli neden o sistemin amacıdır. Amaca ulaşmada kullanılan araçların tümü bu amaca varmak içindir. Bu nedenle Hamidiye Alayları ve GKK sistemini aynı olarak değerlendirmek yanlış bir yaklaşımdır.

⁴⁹⁰ Alaylara müracaat etmesine rağmen din ve mezhep ayrımı nedeniyle alınmayan Yezidi, Dürziler bulunmaktadır. Bkz. Süphandağ, s. 67; Dersim'de alaylara katılmak istediği halde alınmayan alevi aşiretler bulunmaktadır. Hatta kabul etmedikleri için isyan çıkarmışlar ve bunun sonucunda Abdülhamid alaylara katılmalarını kabul etmiş ancak sonradan vazgeçmiştir. Bkz. Tapan, ss. 33-34.

⁴⁹¹ Bu ulus kaynaklı hareket algısında Türkiye ve Osmanlı'da anlayış farklıdır. Nitekim GKK sisteminin uygulandığı dönemde Türkiye'de Kürtlere karşı bir inkâr politikası söz konusu iken, Osmanlı'da böyle bir durum söz konusu değildir. Osmanlı Kürtleri kabul etmekte, milli değerleriyle bir statü tanımakta ancak olası bağımsızlık taleplerini engellemeyi amaçlamaktadır.

2.6.4. Faaliyetleri ve Sonuçları Açısından

Hamidiye Alayları ve bugün varlığı devam eden GKK sisteminin oluşturulma amaçları açısından beklentileri karşılayamaması nedeniyle eleştirilmişlerdir. Osmanlı ve Türkiye için köklü bir geleneğin devamı olmayan bu yeni sistemlerin⁴⁹² hesaplanmayan veya göz ardı edilen uygulamaları nedeniyle defalarca kaldırılması gündeme gelmiştir.

Hamidiye alayları kurulduktan hemen sonra alayların olumsuz faaliyetleri ile ilgili birçok şikâyet gelmiştir. Genel olarak şikâyet konuları; Ermeni mallarını talan etmek, güçlü aşiret liderlerinin kendilerinden güçsüz gördüğü her kesimi hedef almaları, halkın malını gasp etmeleri, aşiretlerin birbiri ile çatışmaları, padişahın vermiş olduğu yetkileri halka zulmetmekte kullandıkları şeklindedir.⁴⁹³

GKK ile ilgili olarak da benzer durumlar söz konusudur. 1995 yılında TBMM Siyasi Faili Meçhul Cinayetleri Araştırma Komisyonu tarafından hazırlanan raporda, GKK'ların PKK'ya yardım ettiklerini, silah ve uyuşturucu kaçakçılığı yaptıklarını, kendilerine devlet tarafından verilen yetkiye dayanarak kendilerine yandaş olmayanlara baskı uyguladıkları belirtilmiştir. Bazı GKK'lar kan davalılarını PKK örgütüne mensup diyerek öldürmüş ve baskı yapıp köylerini terk etmeye zorlamışlardır. Raporda bu kurumun acilen tasfiyesi istenmiş aksi halde ücretleri ve diğer özlük hakları için kenetlenen bir silahlı güç olarak devletin karşısına çıkacağı belirtilmiştir.⁴⁹⁴

Hamidiye Alayları ve GKK sisteminin bölgede meydana getirmiş olduğu olumsuz sonuçlardan birisi de aşiretlerin bölünmesi ve kimi aşiret reislerinin güçlenmesidir. Hamidiye Alayları'ndan esinlenilerek oluşturulan GKK sistemi de aynı temel üzerine bina edilmiştir. Devlet GKK sistemi ile aşiretlerin iktidar mücadelesine müdahalede bulunmuştur. GKK sistemi içinde yer alan aşiretler

⁴⁹² Türkiye açısından; koruculuk 1924 yılından bu yana var olan bir sistem olmasına rağmen 1985'de daha çok gündeme gelmiş ve o güne kadar mevcut koruculuk sisteminden amaçları yönünden ayrılmıştır. Bu nedenle 1985 tarihiyle GKK sistemi yeni bir sistem sayılmalıdır. 1986 ve 2008 yılında GKK sistemi ile ilgili yeni bir yönetmeliğin yapılması ve bununla beraber köy koruculuğu yönetmeliğinin de bulunması, bu iki tür koruculuğun birbiri ile ayrıldığını göstermektedir.

⁴⁹³ Süphandağ, ss. 111-124.

⁴⁹⁴ TBMM Siyasi Faili Meçhul Cinayetleri Araştırma Komisyonu, ss. 44-45.

güçlenirken diğerleri güçsüz kalmış veya GKK sistemine dahil olmayı kabul ederek güçlerini arttırmaya çalışmışlardır.⁴⁹⁵

Hamidiye Alayları ve GKK sistemi kurulma amaçlarından uzak faaliyetlerde bulunmuşlardır. Buna rağmen her iki sistem için varsayılan amaçların bir kısmı yerine getirilmiştir.

Hamidiye Alayları, Ermenilerin faaliyetlerini engellemede etkin rol oynamış, oluşturulan alaylardan bazıları Balkan Savaşı'na katılmışlardır.⁴⁹⁶ Osmanlının İran ve Rus sınır bölgelerinde keşif yapma ve istihbarat temini gibi görevlerde bulunmuşlardır.⁴⁹⁷ Alayların kurulmasından önce başıboş olan aşiretlerin devlete bağlılığını esas alan amaç kısmen gerçekleşmiştir. Devletten çok Sultan Abdülhamid'in şahsına bağlı kalırsa da alayların varlığının devam ettiği zaman diliminde Kürtleri devlete bağlılığa ve hükümetin emirlerini dinlemeye alıştırmıştır.⁴⁹⁸ Ancak 1908'e doğru Kürdistan'da, kesin amacını 'Kürt ulusal devleti kurmak' olarak açıklayan ideolojik akımın ilk belirtileri ortaya çıkmıştır.⁴⁹⁹ Bu da devletten çok Sultan'ın şahsına ve politikalarına bağlılığın sağlandığı görüşünü desteklemektedir. Nitekim İttihat ve Terakki yönetiminden sonra 1913'te Musul'da aşiret alaylarının başını çektiği, 1914'de Bitlis'te Mela(Molla) Selim'in önderlik ettiği isyanlar çıkmıştır. Bu isyanların sebebi İttihat ve Terakki yönetimine güvenilmemesiydi.⁵⁰⁰

GKK, PKK ile amaçlanan etkinlikte mücadele etmese de örgütün etkinlik alanını daraltmıştır.⁵⁰¹ PKK, GKK'ler nedeniyle bazı alanlara girememiş veya girdiği korucu alanlarında çatışmak zorunda kalmıştır. 'Geçici Köy Korucularından' çok GKK sisteminin bu etkiyi gerçekleştirdiğini söylemek doğru olur. Zira PKK köylere rahatça inip yiyecek, lojistik destek almakta ve propaganda ile örgüte eleman kazandırmaktadır. Sistemin getirilmesi ile PKK eskisine nazaran sayılanları yapmakta zorlanmaktadır. Bunun yanında GKK sisteminin yerleştirilmeye çalışıldığı dönemde GKK olmayı kabul etmeyen köylerin boşaltılması sonucu PKK'nın

⁴⁹⁵Şevket Ökten, İktidarın Sosyolojik Kimliği: Aşiretlerde İktidarın Biçimi ve Kaynakları, **Sosyoloji Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 13, Sayı: 2, Güz 2010, s. 204.

⁴⁹⁶ Aytar, 136.

⁴⁹⁷ Koç, s. 443.

⁴⁹⁸ Kodaman, Hafif Süvari, s. 475.

⁴⁹⁹ M.S. Lazarev, **Emperyalizm ve Kürt Sorunu(1917-1923)**, çev. Mehmet Demir, Öz-Ge Yayınları, Ankara, s. 8.

⁵⁰⁰ Tapan, s.69.

⁵⁰¹ Koç, s. 455.

sempatizanı olan köyler ile sempatisi olmadığı halde korucu bulundurmayan güvenli köyler arasındaki bağda kesilmiş oluyordu. GKK sistemi ile bölge halkı ikiye bölünmüş, GKK sistemini kabul eden ve etmeyenler arasında huzursuzluklar yaşanmıştır. Böylece PKK'nın faaliyetlerini yürüttüğü alanların tamamında örgütlenmesinin önü kesilmiş ve GKK devletin bir alt örgütlenmesi şeklinde kendini göstermiştir.

Sonuç olarak Hamidiye Alayları ile GKK sisteminin ayrılan yönlerinin temel nedeni farklı dönemlerin, farklı siyasal, toplumsal ve ekonomik koşulları barındırmasıdır. Farklı dönemlerde olmalarına rağmen, aynı bölgede kurulan bu iki sistemin ortak yönleri vardır. Amaçların uygulamaya geçirilmesi, her iki sistemin örgütlenmesi, yürüttükleri faaliyet ve sonuçları yönünden benzerlik göstermektedirler. Bunun sebebi de sosyolojik olarak aşiret ideolojisinin hakim olduğu bir bölgede kurulan böylesi silahlı güç yapılarının aşiret temelinde örgütlenmesi ve sonuçlarının benzemesi doğal bir süreçtir. Ancak amaçlanan politikalar açısından ve hem alaylara hem de GKK sistemine dâhil olanların elde ettikleri toplumsal statü bakımından tamamen farklılık göstermektedirler. Hamidiye Alayları üzerine çalışan Kemal SÜPHANDAĞ⁵⁰² ile yapılan görüşmede aynı görüşü ifade etmiştir.

Kemal SÜPHANDAĞ'a göre;

“Hamidiye Alayları koruculuktan tamamen ayrı bir sistemdir. Bu iki sistemi aynı olarak görmek yanlıştır. Zira politikalarında dini esas alan Osmanlı aşiret liderlerine bir statü tanırken, Türkiye GKK sistemi ile Kürtler arasında bir ihanet durumu geliştirmek istemiştir.”

Koruculuk üzerine çalışan Berivan TAPAN'ın Kürt siyasetçi Ahmet TÜRK ile yapmış olduğu görüşmede TÜRK, alaylarda komutanların yetkilerinin geniş, aşiretlerin ise özerk olduğunu ve bu nedenle koruculuktan ayrıldığını vurgulamıştır.⁵⁰³ Nitekim İsmet İNÖNÜ'nün, 1930'da meclis tutanaklarına geçtiği “İsmet Paşanın Şark Hadiseleri Hakkındaki Beyanatı” başlıklı yazıda da paralel ifadeler geçmektedir. İNÖNÜ, Hamidiye Alayları ile

⁵⁰² Kemal Süphandağ'ın çalışmaları: Büyük Osmanlı Entrikası Hamidiye Alayları, Hamidiye Alayları Ağrı Kürt Direnişi ve Zilan Katliamı.

⁵⁰³ Tapan, s. 251.

doğuda bir takım imtiyazlara sahip ve her vatandaşın mükellef olduğu bazı durumlardan sorumlu olmayan bir sınıf meydana getirildiğini belirtmiştir.⁵⁰⁴

⁵⁰⁴ **TBMM Zabıt Ceridesi**, 81. İnikat, Devre 3, Cilt 21, İçtimai Senesi 3, 22.09.1930, s. 4.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAMU PERSONEL REJİMİ AÇISINDAN KÖY KORUCULUĞU VE GEÇİCİ KÖY KORUCULARININ SİSTEME DAİR ALGILARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölüm iki alt bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde köy korucularının mevcut statülerinin ne olduğu incelenecektir. İkinci bölümde GKK'lerin koruculuk sistemine dair algıları değerlendirilecektir.

3.1. KAMU PERSONEL REJİMİ AÇISINDAN KÖY KORUCULUĞU

442 sayılı Köy Kanunu ile 1924 yılında uygulanmaya başlanan köy koruculuğu sistemi 1985 yılına kadar mevcut statülerinde bir değişiklik olmaksızın özlük hakları noktasında da çok az bir iyileşme ile devam etmiştir. Bu iyileşmeler, korucu elbise paralarının köy gelirinden karşılanması, bazı vergilerden muaf tutulmaları, nakdi tazminat gerektirecek hallerin ortaya çıkması durumunda tazminat ödenmesi ve kaçakçılıkla ilgili bir olayda başarılı olmaları durumunda ödüllendirilmeleridir. TBMM'de köy korucularının köylüler tarafından karşılanan aylığının devlet bütçesinden karşılanması ve mevcut statülerinin değişmesi konusu gündeme gelse de bir sonuç alınamamıştır.

1985 yılından sonra GKK ile yeni bir kimlik kazanan koruculuk sistemi hem siyasi olarak hem de korucuların statüleri itibariyle daha fazla gündeme gelen bir mesele olmuştur. Özlük haklarındaki gelişme ve iyileşme hızlanmış ancak GKK'lerin statülerinin netleşmesi ve GKK'leri tatmin noktasında yetersizdir. Özetle 1985 yılından sonra GKK'lerin elde etmiş olduğu kazanımlar; 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanunu hükümlerinden faydalanabilmeleri, sağlık güvencelerinin önce yeşil kart sağlanarak karşılanması, yeşil kart kaldırıldıktan sonra Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu kapsamına alınarak karşılanmasıdır. Ayrıca 1985 değişimi ile birlikte GKK'lerin ücretleri, görevlerinin köy kanunu ve yönetmelikte belirtilen olağan durumlar sebebi ile son bulması halinde aylık bağlanması sağlanmıştır. Son olarak Temmuz 2012'de 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamında bir takım kazanımlar elde

etmişlerdir. Ancak özlük noktasındaki bu gelişmeler GKK'lerin kamu görevlisi sayılmasına yetmemiştir. Nitekim TBMM'nin icra kuvvetinin tüm ferlere ulaşmasında aracı olarak, valiler, kaymakamlar, müdürler, muhtarlar, jandarmalar ve bunlarla birlikte korucular da sayılmaktadır.⁵⁰⁵ Ancak GKK'ler yukarıda sayılan mesleklerin anıldığı 'kamu görevlisi' sıfatından mahrum oldukları gibi özlük hakları noktasında sayılan kamu görevlilerinin çok gerisindedirler.

Personel rejimi açısından 657 sayılı DMK'nin 4. maddesinde sayılan dört istihdam biçimlerinden hiçbirine girmeyen köy korucularının Anayasa'nın 128. maddesinde geçen 'kamu hizmetlerinin gerektirmiş olduğu asli ve sürekli görevlerin memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görüleceği' ifadesindeki diğer kamu görevlilerinden de sayılıp sayılmayacağı tartışmalı bir konudur. Zira koruculuk sisteminin uygulandığı 1924 yılından bugüne kadar TBMM'de, yüksek mahkemelerde ve akademik camiada GKK'lerin statüleri tartışma konusu olmuştur.

Bu bölümde 1982 Anayasasında geçen "kamu görevlisi" ve "diğer kamu görevlileri" kavramları esas alınarak GKK'lerin statüleri, öğreti ve yargı kararları esas alınarak incelenecektir. Öncelikle yargı kararlarında köy korucularının statüleri ile ilgili verilen kararlar incelenip akabinde bu kararlar üstünden 1982 Anayasası esas alınarak değerlendirmeler yapılacaktır.

GKK'ler ile ilgili olarak genel tartışma konusu GKK'lerin yapmış oldukları görevin süreklilik niteliği taşıyıp taşımadıkları noktasındadır. GKK'lerin kamu görevlisi sayılıp sayılmayacağı ayrımının temel sebebi de budur. Bu nedenle 1982 Anayasasında yukarıda sayılan ilkelerden GKK'lerin statülerinin belirlenmesinde bize yardımcı olacak kavramlar üzerinden inceleme yapılacaktır.

3.1.1. GKK'nin Statüsü Hakkındaki Yargı Kararları

GKK'lerin statülerinin ne olduğu konusunda yargı kararlarının incelemesinin nedeni doktrinde GKK'lerin statülerinin yargı kararları esas alınarak tartışılmasıdır. GKK'ler ile ilgili yargı kararlarına Resmi Gazete ve ilgili yüksek mahkemelerin resmi siteleri aracılığı ile ulaştık. GKK sistemi 1985 yılından sonra çeşitli konularda

⁵⁰⁵ Nemci Osten, "İdare Hukuku Bakımından Türkiye'de Komün", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 1, Sayı 1, 1943, s. 232.

doğrudan veya dolaylı olarak yüksek mahkemelerde dava konusu olmuştur.⁵⁰⁶ Bu kararlardan yalnızca GKK'lerin "kamu görevlisi" olup olmama ile ilgili kararlar incelenmiştir.

3.1.1.1. Temyiz Mahkemesi Ceza Heyeti Umumiyesi (1940)

Köy korucularının statüleri ile ilgili verilen ilk mahkeme kararı Temyiz Mahkemesi Ceza Heyeti Umumiyesinin 1940 yılında vermiş olduğu karardır. Kararın özü '*Köy korucularının Memur Muhakematı Hakkındaki Kanuna*⁵⁰⁷ *tabi memurlardan olmadığı*' hakkındadır. Kararda köy korucularının 788 sayılı Kanun'un memur ve müstahdemin tarifini yaptığı birinci maddesi kapsamına girmediğini belirtmiştir. Akabinde köy korucularının mahalli zabitanın denetimi altında bulunduklarını, *zabıtai mania ve adliye* vazifesinde onlara yardımcı olmalarını ve sadece vazifelerini yerine getirdikleri esnada jandarma ve polisin sahip olduğu salahiye sahip olduklarını belirtmiştir.⁵⁰⁸ Buradaki zabıtai mania ile kanunlara, düzenlemelere, talimatnamelere ve bunlara dayanan hükümet emirlerine aykırı fiillerin yapılmasına engel olmak, zabıtai adliye ile de işlenen suç ile ilgili kanunlarda yazılı vazifeleri yerine getirmek kastedilmektedir.⁵⁰⁹

3.1.1.2. Anayasa Mahkemesi Kararı(1985)

1985 yılında TBMM'nin seksen sekiz üyesi Köy Kanununun 74. maddesine İki Fıkra Eklenmesine Dair Kanunun⁵¹⁰ 1. maddesinin Anayasaya aykırı olduğu gerekçesi ile iptali için Anayasa Mahkemesine başvurmuşlardır. İptal isteminin gerekçelendirmeleri arasında GKK'nin nitelikleri görev ve yetkilerinin ne olacağının belirtilmemesi ve bunların belirlenmesinin 'tüzüğe' bırakılmasıdır. Başvuranlar,

⁵⁰⁶ GKK'nin yüksek mahkemelerde konu oldukları davalardan bazıları: GKK'nin personel konularının kanun ile düzenlenmeyişi, siyasi parti kapatma davaları, özlük hakları ile ilgili davalar...bkz. www.anayasa.gov.tr/Kararlar/Bilgi/Bankası

⁵⁰⁷ 788 sayılı Memur Muhakematı Hakkındaki Kanun, Kabul Tarihi: 31. 03. 1926.

⁵⁰⁸ Temyiz Mahkemesi Tevhidi İctihat Heyeti Umumiyesi, 27 E./ 48 K. Numaralı Kararı, Tevhidi İctihat Kararları, **Resmi Gazete**, Sayı 4500(04.05.1940), s. 13745.

⁵⁰⁹ Hikmet Tongur, "Polis Görev ve Yetkileri Münasebetiyle", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 1, Sayı 4, 1943, ss. 752-753.

⁵¹⁰ 3175 sayılı Kanun.

gerekçe kısmında köy koruculuğu ve GKK ayırımına giderek Köy Kanunu'nda belirtilen yetkilerin olağan zamanlara ait olduğunu 1924 de uygulanmaya başlanan ve sürekli olarak görev yapan köy korucularına ait olduğu belirtilmiştir. Anayasanın 128. maddesi, ikinci fıkrasında geçen “*memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atamaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri... kanunla düzenlenir*” ifadesine atıfta bulunulan gerekçe de GKK'lerin görev, yetki, hak ve yükümlülüklerinin belirtilmemesi ve Anayasa'nın 128. maddesine aykırılık nedeni ile iptalini talep etmişlerdir. Anayasa Mahkemesi vermiş olduğu kararda köy korucuları için geçerli hükümlerin GKK'ler içinde geçerli olacağını vurgulayarak GKK ve köy korucusu ayırımına gitmemiştir. Akabinde GKK'lerin yerine getireceği görevleri genel idare esaslarına göre sürekli görev niteliğinde saymamıştır.⁵¹¹

3.1.1.3. Uyuşmazlık Mahkemesi Kararları (1988,1989,1991,1994)

Uyuşmazlık mahkemesinin köy korucuları ve GKK'ler ile ilgili vermiş olduğu kararlardan dört tanesi bunların statüleri ile ilgilidir. Bu kararlardan 1988 ve 1989 tarihli kararlar köy koruculuğu, 1991 ve 1994 tarihli kararlar GKK'ler ile ilgilidir.

1988 Tarihli Karar:⁵¹² Davacı Yaşar AKBURAK 1954 yılında köy koruculuğuna başladığını işten çıkarıldığı 1984 yılına kadar sigortasız çalıştırıldığını, bu nedenle işten çıkarılma nedeni ile ödenmeyen kıdem tazminatı, ihbar tazminatı vs ödemeleri almak için muhtarlığa dava açmıştır. Davanın açıldığı yer olan Akşehir Asliye Hukuk Mahkemesi köy korucularının kaymakamın onayı ile atanan kişilerden olması nedeni ile davanın idari yargının görev alanına girdiğini belirtmiştir. Davacı bu nedenle idari yargıya başvurmuştur. Konya İdare Mahkemesi, kaymakam onayı ile atanan köy korucusunun bir *kamu görevlisi* olsa da anlaşmazlığın çözüm yerinin adli yargı olduğuna karar vermiştir. Mahkeme bu kararı köy korucusunun statüsüne göre değil alacağın niteliğine göre tespit etmiştir.

⁵¹¹ Anayasa Mahkemesi, Karar Tarihi 10.12.1985, Esas Sayısı: 1985/5, Karar Sayısı: 1985/23, <http://www.anayasa.gov.tr/Kararlar/Bilgi/Bankasi>. (20.09.2012).

⁵¹² Uyuşmazlık Mahkemesi Kararları, Esas No: 1988/25, Karar No: 1988/34, Karar Tarihi: 05.12.1988, **Resmi Gazete**, Sayı, 20122, (11.10.2012), ss. 41-44.

Hem Konya İdare Mahkemesi hem de Akşehir Asliye Hukuk Mahkemesi köy korucusunun kamu görevlisi olduğu noktasında aynı görüştedirler. Ancak Asliye Hukuk Mahkemesi köy korucusunun statüsünü esas alırken İdare Mahkemesi alacağın niteliğini esas alarak karar vermiştir. Her iki mahkeme köy korucusunun kamu görevlisi olduğu kanaatine *“kaymakamın onayı ile atanıp görev yapması”* cümlesi ile varmaktadırlar.

Davacı olumsuz görev uyuşmazlığı nedeni ile davayı Uyuşmazlık Mahkemesine götürmüştür. Mahkeme davanın iki yolla inceleyeceğini vurgulayarak, birinci yol da davacının statüsüne göre, ikinci yolda ise iddianın niteliğine göre karar verileceğini belirtmiştir. Ancak davacının talepleri göz önünde bulundurulduğunda yargı yolunun alacağın niteliğine göre belirlenmesini uygun görmüştür. Eğer köy korucusunun statüsünden hareketle bir karar verilecekse *“köy korucusunun kamu görevlisi statüsünde bulunduğu biçiminde bir kabulden”* hareketle dava idari yargıda çözülmelidir. Ancak bu durumda davacının taleplerinin karşılanması noktasında aleyhte bir çıkarım olacağından bu kararın Uyuşmazlık Yargısının niteliğine uygun düşmeyeceğini belirtmiştir. Devamında *“bugünkü mevzuatın belki köy korucusu için kamu görevlisi sıfatını kullanmaya elverişli gibi görünmediğini”* bu nedenle 1954 yılında göreve başlayan köy korucusunun göreve başladığı yıl köy korucularının statüsünün ne olduğuna bakılmasını zorunluluk olarak görmektedir.

Uyuşmazlık Mahkemesi, idari kamusal hizmetleri yerine getirenlerin amir, memur ve hizmetlilerden oluştuğunu ve köy korucularının hizmetli sınıfında olduğunu belirtmiştir. Buradan hareketle ücretli olarak çalışan hizmetliler, kamu hizmetlerinde esaslı bir rol oynamadıklarından, memurlar gibi durumlarının kanuni olarak değil sözleşmeye dayandığını bu nedenle köy korucularının köy tüzel kişiliği ile arasındaki ilişki sözleşmeye dayanmaktadır. Buna delil olarak da Köy Kanunu’nda geçen köy korucularının ihtiyar heyetince tutulacakları ve kaymakamın emri ile başlayacakları ifadesidir. Mahkeme burada *ihtiyar heyetince tutulma* lafzını bir sözleşme ilişkisinin belirtisi olduğunu belirtmiştir. Kaymakamın bu konuda ‘uygun görmesi’nin ise ‘atama tasarrufu’ niteliğinde olmadığını belirtilmiştir.

Yukarıda sayılan görüşler çerçevesinde değerlendirme yapılarak davacının işçi olarak sayılıp sayılmayacağına ve verilecek karar ile ileri sürülen alacakların araştırılması için davanın çözüm yerinin adli yargı olduğu sonucuna varılmıştır. Bu

görüşe iki mahkeme üyeleri Muammer KADIOĞLU ve Kâmil TURAN karşı çıkmıştır. Karşı çıkma gerekçeleri, kaymakamın onayı ile atanan köy korucularını kamu görevlisi olarak görmeleridir. Bu nedenle atama usulü ile göreve başlayan kamu görevlilerinin ücret ve sosyal hakları ile ilgili davanın idare hukuku ilkelerine göre çözümlenmesi gerektir.

Mahkeme kamu görevlisi niteliğini köy korucuları için kullanmaktan kaçınmaktadır. Kararın gerekçesinde kamu görevlisi olmadığına dair delilleri sıralamış fakat yine de kamu görevlisi olmadıklarına dair net bir şey de söylememiştir.

1989 Tarihli Karar:⁵¹³ Yukarıdaki davaya benzer bir dava da mahkeme alacağın niteliğini esas alarak davanın adli yargıda çözülmesine karar vermiştir. Alınan karara Muammer KADIOĞLU ve Kâmil TURAN köy korucularının kamu görevlisi olduğu ve bu nedenle davanın idari yargıda çözülmesi gerektiğini belirterek çoğunluk görüşüne katılmamışlardır.

1991 Tarihli Karar:⁵¹⁴ GKK'lerin silahlarını teröristlere karşı koymadan teslim ettikleri iddiasıyla açılan kamu davasıdır. 1989 yılında bir grup terörist ile karşılaşan GKK'ler haber verme imkânı olduğu halde karakola haber vermedikleri ve yapılan gasp olayına karşı çıkma imkânları varken hiçbir çaba sarf etmedikleri gerekçesi ile Silvan Asliye Ceza Mahkemesine götürülen dava sanıkların görevleri itibariyle askeri nitelikte oldukları gerekçesi ile görevsizlik kararı vermiştir. Diyarbakır 7. Kolordu Komutanlığı Askeri Mahkemesi muhtarın emrinde bulunan GKK'nin İçişleri Bakanlığına bağlı olduğunu ve asker kişilerden sayılamayacaklarını belirterek görevsizlik kararı vermiştir.

Adli ve askeri yargının vermiş olduğu kararlar olumsuz görev uyumsuzluğuna neden olduğu için dava Uyuşmazlık Mahkemesine gönderilmiştir. Mahkeme köy korucuları ve GKK'nin her ikisinin statü olarak aynı olduğu sonucuna varmıştır. Mahkeme Köy Kanunu'nda geçen köy korucularının görevleri ve göreve başlama koşullarına değinmiş ve 1985 yılında eklenen maddeler ile de bu usullerde herhangi bir değişiklik olmadığından statülerinde bir ayrıma gitmemiştir. Askeri görevler ile

⁵¹³ Uyuşmazlık Mahkemesi Kararları, Esas No: 1989/11, Karar No: 1989/12, Karar Tarihi: 29.05.1989, **Resmi Gazete**, 24.06.1989, Sayı, 20205, (11.10.2012), ss. 25-27.

⁵¹⁴ Uyuşmazlık Mahkemesi Kararları, Esas No: 1991/1, Karar No: 1991/8, Karar Tarihi: 04.03.1991, **Resmi Gazete**, 21.03.1991, Sayı, 20827, (11.10.2012), ss. 11-13.

karşılaştırıldığında GKK'lerin asker kişiliği olmadığı sonucuna bakarak oy birliği ile davanın adli yargıda çözüleceği sonucuna varmıştır.

1994 Tarihli Karar:⁵¹⁵ Karar 3'de belirtilen davaya benzer bir davadır. GKK görevine son verilen şahısta görülen şüphe üzerine evinde yapılan aramada bulundurulması gereken silah ve patlayıcı maddeler bulunmuştur. Davanın görüldüğü ilk yer olan Bitlis Ağır Ceza Mahkemesi işlenen suçun askeri nitelikte olduğunu belirterek görevsizlik kararı vermiştir. Dava Van 21. Sınır Tugay Komutanlığı Askeri Mahkemesine gönderilmiştir. Mahkeme askeri suç kavramını ve askeri mahkemenin görevlerini belirtmiş, akabinde GKK'ler ile ilgili düzenlenen yönetmelikten bahsetmeyerek sadece Köy Kanunu'na atıfta bulunarak köy korucuları ve GKK'nin statülerinin aynı olduğunu savunmuştur. GKK ve köy korucularını sivil kişi sayan Uyuşmazlık Mahkemesi davanın adli yargıda çözülmesine karar vermiştir.

3.1.1.4. Danıştay Kararları (1996)

Karar 1:⁵¹⁶ Davacı GKK'nin göreve gelmediği gerekçesi ile GKK yönetmeliğine dayanılarak görevine son verilmiştir. GKK işlemin iptali için Van İdare Mahkemesin başvurmuştur. Mahkeme GKK'nin işe alımı, görevleri, işten çıkarılmaları vb. durumları içeren yönetmeliğin Resmi Gazetede yayımlanmadıkça hukukten geçerli olmayacağını sebep göstererek davacının iptalini istediği işlemi iptal etmiştir. Danıştay 3011 sayılı Resmi Gazetede Yayımlanacak Olan Yönetmelikler Hakkında Kanunun 1. maddesinde geçen milli güvenlikle alakalı ve gizlilik gerektiren yönetmeliklerin Resmi Gazetede yayımlanmayacağını belirtmiştir. Buna binaen bu yönetmeliğin yayımlanması durumunda bir takım mahsurların ortaya çıkabileceğini, bu nedenle İdare Mahkemesinin hukuki gerekçesini resmi gazeteye bağlamaması gerektiğini ve işin esasının incelenerek bir karar vermesi gerektiğini belirtep mahkemenin kararını bozmuştur.

⁵¹⁵ Uyuşmazlık Mahkemesi Kararları, Esas No: 1994/19, Karar No: 1994/19, Karar Tarihi: 08.07.1994, **Resmi Gazete**, 25.07.1994, Sayı, 22001, (11.10.2012), ss. 16-18.

⁵¹⁶ Danıştay 8. Daire, Karar No:113, Esas Yılı: 1994, Esas No: 6995, Karar Tarihi: 23.01.1996. [http://www.danistay.gov.tr/Danistay Bilgi Bankası](http://www.danistay.gov.tr/Danistay_Bilgi_Bankasi). (21.07.2012).

Karar 2 :⁵¹⁷ Danıştay’ın vermiş olduğu bu karar GKK, gönüllü köy korucusu, belediye meclis ve il encümenleri, il genel meclisi ve daimi encümen üyeleri, geçici işçiler ve vekil öğretmenlerin kamu görevlisi olup olmadığı hakkındadır. Danıştay, Anayasanın 128. maddesinde geçen ‘kamu görevlileri’ kavramının yasalarda açık bir karşılığının olmadığını belirtmiş ve bu nedenle öğreti ve yargı kararlarına dayanarak ‘kamu görevlisi’ kavramını açıklamıştır. Tanımlamaya göre kamu görevlisi sayılabilmenin koşulları:

- Kamu idare ve kurumlarında kamu hizmeti gören,
- İdare örgütüne ve hizmet kadrosuna sürekli olarak girmiş ve onunla kaynaşmış,
- Örgüt içinde ve aralarında hiyerarşi bağı ve kendilerine özgü statüleri olan,
- Görevleri dışında statülerini koruyan,
- Kamu hizmetlerinin gerektirdiği alanlarda uzmanlaşmış olan kişiler kamu görevlisi veya memur sayılmaktadır.

Danıştay bu tanımlamayı yaptıktan sonra GKK ve gönüllü köy korucuları için yaptıkları hizmetleri geçici ve arızı olarak değerlendirmiş ve bunları kamu görevlisi saymamıştır.

3.1.2. ‘Kamu Görevlisi’, ‘Diğer Kamu Görevlileri Kavramları’ ve GKK

En geniş anlamda kamu görevlisi, bütün devlet ve kamu tüzel kişilerde çalışan herkesi kapsamaktadır.⁵¹⁸ Bu tanıma istinaden hukuksal statü ve hiyerarşik durumların farklılığı kamu görevlisi sayılmaya engel teşkil etmemektedir.⁵¹⁹ Bunun yanı sıra asli ve sürekli hizmet yapmaları fark etmeden seçimle iş başına gelen ve sürekli olarak görev yapanları da kapsamaktadır.⁵²⁰

⁵¹⁷ Danıştay 1. Daire, Karar No:242, Esas Yılı: 1996, Esas No: 131, Karar Tarihi: 19.12.1996. [http://www.danistay.gov.tr/Danistay Bilgi Bankası](http://www.danistay.gov.tr/Danistay_Bilgi_Bankasi). (21.07.2012).

⁵¹⁸ Kemal Gözler, Gürsel Kaplan, **İdare Hukuku Dersleri**, Ekin Basın Yayın Dağıtım, 12. Baskı, Bursa 2012, s. 614; Oğuzhan Demir, “**Araştırma Görevlileri Anayasa’nın 128 ve 129. Maddelerine Göre “Diğer Kamu Görevlileri” Kapsamında mıdır?**”, Konuş Tarihi: 3 Ekim 2008, www.idare.gen.tr/demir-arastirma-gorevlileri.htm.(20.12.2012), s.1;Ender Ethem Atay, **İdare Hukuku, Turhan Kitabevi**, Ankara, 2006, s. 665; Akyılmaz ve diğerleri, s. 545; Giritli ve diğerleri, s. 433;Dedirman, s. 406; Günday, s. 580.

⁵¹⁹ Giritli ve diğerleri s. 433.

⁵²⁰ Dedirman,s. 406.

5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda(TCK) geçen kamu görevlisi tanımlaması da en geniş anlamda kamu görevlisini kastetmektedir. TCK'ye göre “*kamu görevlisi; kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişidir.*”⁵²¹ Buradan hareketle GKK'lerin geniş anlamda kamu görevlisi sayılmalıdır. Nitekim köyler de idare teşkilatının en küçük yerleşim yeri ve tüzel kişiliğe sahip mahalli bir birimdir.

En dar anlamda kamu görevlisi, sadece devlet memurlarını kapsamaktadır.⁵²² Doğal bir sonuç olarak kamuda çalışan birçok kamu görevlisi gibi GKK'ler de bu gruba girmemektedir.

Dar anlamda kamu görevlisi, idare hukukunu ilgilendiren ve ‘kamu görevlisi’ kavramı ile kastedilen anlamdadır.⁵²³ GKK'lerin statüleri noktasındaki tartışmalar dar anlamda kamu görevlisi üzerinden yapılmaktadır. Bu nedenle çalışmada geçen kamu görevlisi ile kastedilen dar anlamdaki kamu görevlileridir.

Kamu hizmetlerinde emek unsuru olan⁵²⁴ kamu görevlisi, kamu tüzel kişilerinde mesleki bir sıfat ile ücret karşılığında görevini yerine getiren ve kamu hukukuna tabi olan bütün görevliler olarak tanımlanmaktadır.⁵²⁵ Devletin siyasi yapısında çalışan görevliler ile özel hukuk rejimine tabi çalışanlar dışındaki tüm kamu görevlileri bu kapsamdadır.⁵²⁶

Anayasa'nın konumuz gereğince sıklıkla zikrettiğimiz 128. maddesinde *memur ve diğer kamu görevlileri* ile kastedilen dar anlamdaki kamu görevlileridir.⁵²⁷ Bu maddeye göre kamu görevlisinin ifa etmesi gereken görevlerin koşulları şunlardır:⁵²⁸

- Görülen kamu hizmetinin devlet, kamu iktisadi teşebbüsleri veya diğer kamu tüzel kişilerinca yapılması,
- Kamu hizmetini genel idare esaslarına göre yürütmek,
- Görevin niteliğinin asli ve sürekli olmasıdır.

⁵²¹ 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu, madde 6/c, Kabul Tarihi: 26.09.2004.

⁵²² Gözler, Kaplan, s. 615; Dedirman, S. 407.

⁵²³ Günday, s. 580; Gözler, Kaplan, s. 615; ATAY, s. 666.

⁵²⁴ Aslan, Kamu Personel, s.3.

⁵²⁵ Gözler, Kaplan, s. 615

⁵²⁶ Günday, s. 580; Atay, s. 666.

⁵²⁷ Atay, s.670.

⁵²⁸ 1982 Anayasası, madde 128, Kabul Tarihi: 07.11.1982.

Yukarıda sayılan koşullar kamu görevlisinin göreceği işlerin tanımını açıkladığı gibi kamu görevlisi sayılma koşullarını da belirtmiştir ve kamu görevlisi kavramını TCK'ye daha dardır. Anayasa'nın 128. maddesinin ikinci fıkrası *“memurlar ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atamaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülüklerinin, aylık ve ödeneklerinin ve diğer özlük işlerinin kanunla düzenleneceğini”*⁵²⁹ belirtmiştir. Nitekim memurların ve diğer kamu görevlilerinin her biri için ayrı yasal düzenlemeler mevcuttur. Bunlar; 657 sayılı DMK, 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu, 926 sayılı Türk silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu ve 2914 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu'dur.⁵³⁰

Doktrinde diğer kamu görevlileri kavramının tanımlanmasında farklılıklar vardır. Bir görüşe göre sadece memurlar dışında kalan ve ayrı personel kanunları bulunan hâkim ve savcılar, akademik personel ve askeri personel diğer kamu görevlisi olarak kabul edilmektedir.⁵³¹ Sözleşmeli ve geçici personel diğer kamu görevlileri arasında değildir.⁵³² Bir başka görüşe göre sözleşmeli personel, geçici personel, siyasi teşkilatta görev alanlar da diğer kamu görevlisi arasındadır.⁵³³

1961 Anayasası'nın ilgili hükmüne⁵³⁴ ek olarak 1982 Anayasası'nda kamu iktisadi teşebbüslerinin yer alması ve diğer kamu görevlisi kavramının memur ile birlikte kullanılması kamu iktisadi teşebbüsü personeli ve memurlar dışındaki diğer çalışanlar için ayrı bir yasal düzenlemenin yapılmasına anayasal zemin hazırlamıştır.⁵³⁵ Memur ve diğer kamu görevlilerinin aynı anayasal ilkeler altında görevlerini yerine getirmeleri kamu ve öteki personel arasında bir ayrıma gitme gerekliliğini ortadan kaldırmaktadır. Yani kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde genel idare esaslarına ve özel idare usulüne göre bir ayrımın yapılma olanağı

⁵²⁹ 1982 Anayasası, madde 128, Kabul Tarihi: 07.11.1982.

⁵³⁰ Aslan, Kamu Personel, s. 6.

⁵³¹ Giritli ve diğerleri, s. 436; ASLAN, Kamu Personel, s. 3.

⁵³² Demir, s. 3.

⁵³³ Akyılmaz ve diğerleri, s. 547.

⁵³⁴ 1961 Anayasasının ilgili hükmü: Madde 117: Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin, genel idare esaslarına göre yürütmekte yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler, memurlar eliyle görülür.

⁵³⁵ Bülent Serim, Sözleşmeli Personelin Hukuki Statüsü, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt: 21, Sayı: 1, 1988, s. 136.

kalmamıştır.⁵³⁶ Böylece kamu iktisadi teşebbüslerinde asli ve sürekli olmak koşulu ile sözleşmeli olarak çalışan personel diğer kamu görevlisi içine girmektedir.⁵³⁷

1980’den sonra artan neoliberal politikalar neticesinde esneklik yönündeki yeniden yapılanmada genel idare teşkilatında asli ve sürekli görevlerin sözleşmeli personel ve taşeron personel eliyle yürütülmesi genel bir eğilim haline gelmiştir. Bu eğilim Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, belediyeler, il özel idareleri şeklinde parça parça yerleştirilmektedir.⁵³⁸

Lûtfi DURAN, yukarıda anlatılan Anayasa Mahkemesi’nin 1985 yılında verdiği kararın GKK ile ilgili kısmını yorumlarken birinci kısmının yani köy korucularının ve GKK’lerin aynı hükümlere tabi olması gerektiğinin doğru bir yaklaşım olduğunu ifade etmiştir. Ancak GKK’lerin köy korucuları için belirtilen hükümlere tabi olmaları durumunda, mahalli idare kolluk görevini yerine getireceklerini belirtmiştir. Böylece Anayasa Mahkemesi’nin vermiş olduğu kararda birinci bölüm yani GKK’nin köy korucuları ile aynı statüde sayılması kararı ikinci bölümde geçen kamu görevlisi sayılmayacakları kararı ile çelişmektedir.⁵³⁹

1961 Anayasası’nın ‘Memurlarla İlgili Hükümler’, başlığı altındaki *“Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin, genel idare esaslarına göre yürütülmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği aslî ve sürekli görevler, memurlar eliyle yürütülmektedir.”*⁵⁴⁰ maddesinden hareketle DURAN, “asli ve sürekli” görevleri gören personelin yalnızca memurlar olduğunu ve aynı anayasanın 118. maddesinde bunlara “memur teminatı” tanındığını belirtmiştir. Memur haricindeki personelin durumunu belirlemek kanun koyucuya bırakılmıştır. 1982 Anayasası ise *memur ve diğer kamu görevlilerini*⁵⁴¹ aynı personel kategorisine aldığı için DURAN’a göre memurlar ve diğer personeller arasında ayrıma gitmek yersizdir ve kamu hizmetlerinin yürütülmesinde çalışanlar için genel idare esasları- özel yönetim

⁵³⁶ Sait Güran, Anayasa Mahkemesinin 1982 Anayasası Döneminde Personel Hukukuna Bakışı, **Anayasa Yargısı Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 41, s. 44, ss. 37-66.

⁵³⁷ Serim, s. 139.

⁵³⁸ Aslan, Anayasa Mahkemesi, ss. 28-46.

⁵³⁹ Lûtfi Duran, “Anayasa Mahkemesine Göre Türkiye’nin Hukuk Düzeni II” **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt:19, Sayı 2, Ankara, 1986, s. 17; Cihan Kanlıgöz, “1982 Anayasasına Göre Kamu Görevlisi Kavramının Anlam ve Kapsamı”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:43, Sayı:1, 1993, s. 192.

⁵⁴⁰ 1961 Anayasası, madde 117.

⁵⁴¹ 1982 Anayasası, madde 128.

usulleri arasında da fark kalmamıştır.⁵⁴² ASLAN, DURAN'ın genel idare- özel idare hususundaki tespiti doğru bir tespit olduğunu belirtmektedir.⁵⁴³

DURAN her iki anayasaya göre GKK'lerin diğer kamu personelinin sayılması gerektiğini belirtmiştir. Zira GKK'ler, DMK'ya göre işçi sayılmayacaklarından ve kamu tüzel kişilikleri arasında bulunan köy idaresinin bünyesinde bulunduklarından diğer kamu görevlilerinden sayılmalıdır.⁵⁴⁴ DURAN'ın tartıştığı diğer bir kavram “asli ve sürekli” değildir. DURAN'a göre bu nitelikler çalışanların kişiliğine ve durumuna göre değil, yaptığı göreve bağlı özelliklerdir. Doğal olarak GKK'lerin geçici olmaları özelliği onların görevde sürekliliğini ortadan kaldırmamaktadır.⁵⁴⁵ ASLAN ise DURAN'ın bu yorumuna karşı çıkmakta ve nitelik itibarıyla geçici olan bir personelin 1982 anayasasının 128. maddesinin birinci fıkrasına dâhil edilmesinin yanlış olduğunu ifade etmektedir. Nitekim madde, asli ve sürekli görevlerin yalnızca memurlar değil diğer kamu görevlileri içinde bir şart olduğunu belirtmektedir. ASLAN'a göre 1982 Anayasası ile ortaya çıkan *diğer kamu görevlisi* kavramının ilk tartışmaları arasında olan bu Anayasa Mahkemesi kararı çelişkilidir ve bu nedenle GKK'lerin kamu görevlisi sayılması yorumunu açık hale getirmiştir.⁵⁴⁶

ASLAN ve DURAN'ın aynı Anayasa Mahkemesi kararı üzerinden farklı sonuçlara varmalarının nedeni GKK'lerin yaptığı görevin sürekli olup olmadığıdır. Bunun yanında farklı görüş belirtmelerinin bir diğer sebebi 1982 Anayasası'na getirilen *diğer kamu görevlileri* kavramıdır. *Kamu iktisadi teşebbüsleri* kavramının Anayasa'ya girmesi ile genel idare esasları ve özel yönetim usulleri ayrımının ortadan kalktığını savunan DURAN, diğer kamu görevlileri kavramının genişlediği düşüncesinden hareketle GKK'yi kamu görevlisi saymıştır. ASLAN da bu kavramı yine Anayasa'da geçen *kamu görevlilerinin personel konularının kanunla düzenlenmesi* zorunluluğu ile kamu görevlileri kavramını sınırlandırma yoluna gitmektedir. Yani ASLAN'a göre kamu görevlisi sayılmanın şartlarından birisi, bu kişinin personel konularının kanun ile düzenlenmesidir. Bunun yanı sıra ASLAN, GKK için sürekliliği kamu görevlisi sayılmada sınırlayıcı unsur olarak kullanmıştır.

⁵⁴² Duran, s. 18.

⁵⁴³ Aslan, Anayasa Mahkemesi, s. 55.

⁵⁴⁴ Duran, s. 18.

⁵⁴⁵ Duran, s. 17.

⁵⁴⁶ Aslan, S. 55.

Özetle DURAN, madde 128’de öne sürülen genel idare esasları koşulunu ortadan kaldıran *diğer kamu görevlileri* kavramı üzerinden çıkarım yaparken, ASLAN, DURAN’a bu konuda katıldığı halde doktrinde görüş ayrılığına neden olan anayasal ilkeleri değil daha net olan *yasal zorunluluk* ve *sürekliliği* esas alarak çıkarımlar yapmaktadır. Netice de DURAN kamu görevliliğini geniş yorumlarken ASLAN daha dar yorumlamaktadır.

Burada tartışılması gereken bir diğer husus *geçici* kavramıdır. PKK’nın çıktığı ilk yıl oluşturulan GKK sistemi ilk etapta geçici olarak kurulmuş bir sistemdir. Devlet PKK örgütünü tamamı ile ortadan kaldırdıktan sonra muhtemelen geçici kavramını kullandığı bu sistemi kaldıracaktır. Ancak geçici olarak kurulan bu sistemde istihdam edilen kişi sayısı sürekli artmıştır. Zaman zaman sayıda düşüş yaşansa da bugün itibariyle sayıları 40 bini geçmektedir. GKK için ilk başlarda geçicilik bir özellik iken şimdi bir isim olarak kullanılmaktadır. Nitekim buna delil olarak da 2007 yılında GKK’ler için kavram olarak ‘emeklilik’⁵⁴⁷ lafzı kullanılmasa dahi emeklilik benzeri bir sistem getirilmiş ve belirli bir yıl hizmet yapmaları durumunda aylık bağlanmaktadır.⁵⁴⁸

“Sürekli görev” kavramı üzerine yapılan tartışmaların ana sebebi sürekli görev kavramının belirli ayırıcı ölçütler ile kesinleştirilmemiş olmasından kaynaklanmaktadır.⁵⁴⁹ Anayasa Mahkemesinin vermiş olduğu bir kararda “*genel İdare Esaslarına göre yürütülen kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevlerde kadro esastır*” diyerek asli ve sürekliliği bir kadroya dâhil olma koşuluna bağlamaktadır.⁵⁵⁰ Bir başka kararda Anayasa Mahkemesi sözleşmeli sağlık personelinin diğer kamu görevlisi olarak görmüştür.⁵⁵¹

GKK’nin zorunlu koşullar nedeni ile geçici olarak istihdam edilmesi süreklilik yönünden Anayasa’da belirtilen diğer kamu görevlileri kapsamına girmesine engel olurken görevi sürekli olmayan sözleşmeli personelin diğer kamu görevlileri arasında sayılması çelişkilidir.⁵⁵² Çelişkili bu kararların ana sebebi

⁵⁴⁷ DMK madde 19’da emekliliğin memurlar için bir hak olduğu belirtilmektedir.

⁵⁴⁸ Köy Kanunu, ek madde 16-17.

⁵⁴⁹ Güler, Sistem ve Yönetim, s. 84.

⁵⁵⁰ Anayasa Mahkemesi, Karar Tarihi 09.02.1993, Esas Sayısı: 1992/44, Karar Sayısı: 1993/7, [http://www.anayasa.gov.tr/Kararlar Bilgi Bankası](http://www.anayasa.gov.tr/Kararlar/Bilgi/Bankasi). (11.10.2012).

⁵⁵¹ Anayasa Mahkemesi, Karar Tarihi 19.04.1988, Esas Sayısı: 1987/16, Karar Sayısı:1988/8 [http://www.anayasa.gov.tr/Kararlar Bilgi Bankası](http://www.anayasa.gov.tr/Kararlar/Bilgi/Bankasi). (11.10.2012).

⁵⁵² Güran, s. 52.

mahkemenin temel ilkeler koymak yerine önüne gelen kararlara ayrı ayrı bakarak diğerk kamu görevlisi kavramının iğini doldurmaya çalışmasıdır.⁵⁵³

GKK'ler ile ilgili mahkeme kararlarında tartışıldığı bir diğerk konu GKK'nin asker kişilerden sayılıp sayılmayacağına dairdir. Uyuşmazlık Mahkemesi'nin yukarıda aktarılan 1991 ve 1994 tarihli kararlar bu konu ile ilgilidir. Mahkemenin vermiş olduğu her iki kararda GKK'lerin yaptığı görevin niteliğı, görev yeri, sorumlu oldukları alan vb. konularda asker kişilerden ayrıldığı yerinde bir karardır. Aynı kararda, Köy Kanunu'nda köy korucuları için belirtilen nitelik ve görevlerin GKK'ler içinde geçerli olduğu belirtilmiştir. Ancak GKK'lerin görevlendirme şekilleri, göreve alım koşulları, görevleri, disiplin cezaları, disiplin amirleri ve özlük hakları köy korucularından farklıdır. Tezin ikinci bölümünde 'Köy Korucuları' başlığı altında detayları ile belirtildiğı gibi 1986 yılında GKK'ler ile ilgili bir yönetmelik çıkarılmış ancak bu yayımlanması sakıncalı olan yönetmeliklerden olduğu gerekçesi ile yayımlanmamıştır.

Yukarıda ifade edildiğı bağlamda GKK için düzenlenen yasal düzenleme 442 sayılı Köy Kanunu'dur. Burada düzenlenen konular hangi hallerde GKK temin edileceğı, bir takım sağlık hakları, aylıkları, yaş sınırından görevlerinin sonlandırılması ve görev sonrası alacakları tazminattır. Bunu yanı sıra kanunun EK madde 18'de Anayasa'nın 128/2'de sayılan personel konularının yönetmelikle çıkarılacağı belirtilmiştir.

“Geçici köy korucularının görevlendirme şekilleri, göreve alınmalarında aranacak şartlar, görevleri, uygulanacak disiplin cezaları ve görevlerine son verilmesini gerektiren haller, disiplin amirleri, yararlanacakları giyim eşyaları ile bunların şekli ve verilme zamanları, eğitim ve denetim usul ve esasları, sicil ve izinleri, ilk müracaatlarında sahip olmaları gereken sağlık şartları, başka bir işte çalışma hakları ile bu Kanunda yer alan diğerk hususlara ilişkin uygulamalar Milli Savunma Bakanlığı ve Maliye Bakanlığının görüşü üzerine İçişleri Bakanlığınca hazırlanacak ve bu maddenin yayımı tarihinden itibaren altı ay içinde Bakanlar Kurulunca çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenir.”

Köy korucuları için göreceğı işler, bir köyde kaç korucu olacağı, nasıl göreve başlayacakları, koşulları, kimin emri altında oldukları, yapmaları yasak olan işlerin

⁵⁵³ Aslan, Anayasa Mahkemesi, s. 55.

tamamı Köy Kanunu'nda vardır. Bunun yanı sıra özlük hakları ve görevle ilgili detayların olduğu köy koruculuğu yönetmeliği de mevcuttur.

Anayasa Mahkemesinin GKK ve köy korucularını aynı statüde saymasının temel sebebi GKK ile ilgili hükümlerin Köy Kanunu'nda köy korucuları ile ilgili hükümlerin bulunduğu yere ek maddeler ve 74. maddeye ek fıkralar şeklinde konulması ve görev yeri, görevin niteliği itibarıyla benzerlik göstermeleridir. Yani her iki korucu da köyde ve herhangi bir tehlikeye karşı mücadele verecektir.

Köy koruculuğu ve GKK konusunda ayrıma gidilmesinin nedeni Köy Kanunu'na eklenen GKK ile ilgili madde ve fıkralarda “köy korucusu” kavramı tek başına kullanılmamıştır. Bu kavramın kullanıldığı her yerde geçici kavramı mevcuttur.

İkinci bir husus tarihsel olarak Cumhuriyet'in kurulduğu ilk yıllarda eşkıyaya karşı köy koruculuğu gibi bir müessesenin varlığı zaruri iken devletin güçlenmesine paralel olarak bu gereklilik ortadan kalkmıştır. Ancak her ihtimale karşı devletin her köyde bir korucu bulundurması yurttaşlar açısından güven verici bir duygudur. Zira coğrafik olarak güvenli hissedilmeyecek birçok köy vardır. Bu korucuların görevleri nitelik itibarıyla süreklilik arz etmemektedir. Çünkü ortada tehlikeli olabilecek bir alamet mevcut değildir. Olası durumlarda tedbir amaçlıdır. Ancak GKK'ler açısından durum değerlendirildiğinde, mevcut bir tehlike söz konusudur ve GKK'ler devamlı olarak bu tehlike ile karşı karşıya gelme durumundadırlar. Böylece GKK'nin görevi nitelik itibarıyla süreklidir.

Üçüncü olarak bu ayrıma gidilmesinin nedeni her iki sistem için farklı yönetmeliklerin ve bu yönetmeliklere bağlı farklı özlük hakları ve personel işlerinin bulunmasıdır.

Yukarıda belirtilen nedenler GKK'leri köy korucusundan ayırmaktadır. Mahkeme kararı ile değerlendirdiğimiz Köy Kanunu'ndaki köy korucuları ile ilgili hükümler GKK için geçerli sayılmalıdır.⁵⁵⁴ Bu durumda Anayasa madde 128/2'deki kanunla düzenleme zorunluluğu GKK için kalkmış olacaktır. Böylece kamusal bir hizmeti⁵⁵⁵ yerine getiren ve köy tüzel kişisi bünyesinde olan GKK'ler kamu görevlisi

⁵⁵⁴ Ancak bu durumda 442 sayılı Köy Kanunu ve GKK yönetmeliği birbiri ile çelişecektir. Örneğin köy korucuları Köy Kanunu madde 72'ye göre muhtarın gözetim ve denetimi altında iken GKK'ler idari olarak mülki idare amirine bağlıdırlar.

⁵⁵⁵ DURAN'ın ifadesiyle mahalli kolluk görevi.

sayılmaya bir adım daha yaklaşmış olacaktırlar. Eğer ayrı olarak değerlendirirsek Anayasa 128/2’de belirttiklerinin GKK için kanunla değil de yönetmelikle yapılması bu maddeyle bağdaşmayacaktır.

Sonuç olarak GKK’ler köy tüzel kişiliğine bağlı olarak kamusal bir hizmet yerine getirdikleri için en geniş anlamda kamu görevlisidirler. Çünkü devletin vermiş olduğu silahlarla yurttaşların canlarını koruma görevi karşılığında belirli bir ücreti devletten alan bu kişiler için sayılan durumlara rağmen hiçbir statüsü yok demek yerinde bir karar olmayacaktır. Nitekim GÖZÜBÜYÜK ve TAN, ‘Statüleri Özellik Taşıyan Personeller’ başlığı altında inceledikleri köy korucuları için kamu görevlisi sayılıp sayılmayacağı tartışma konusu olan personel türlerindendir demektedir.⁵⁵⁶ Başlıktan anlaşılacağı gibi idare içinde bir statüleri olan ancak bu statü diğerlerine nazaran farklılık göstermesi nedeni ile tartışılan bir statüdür.

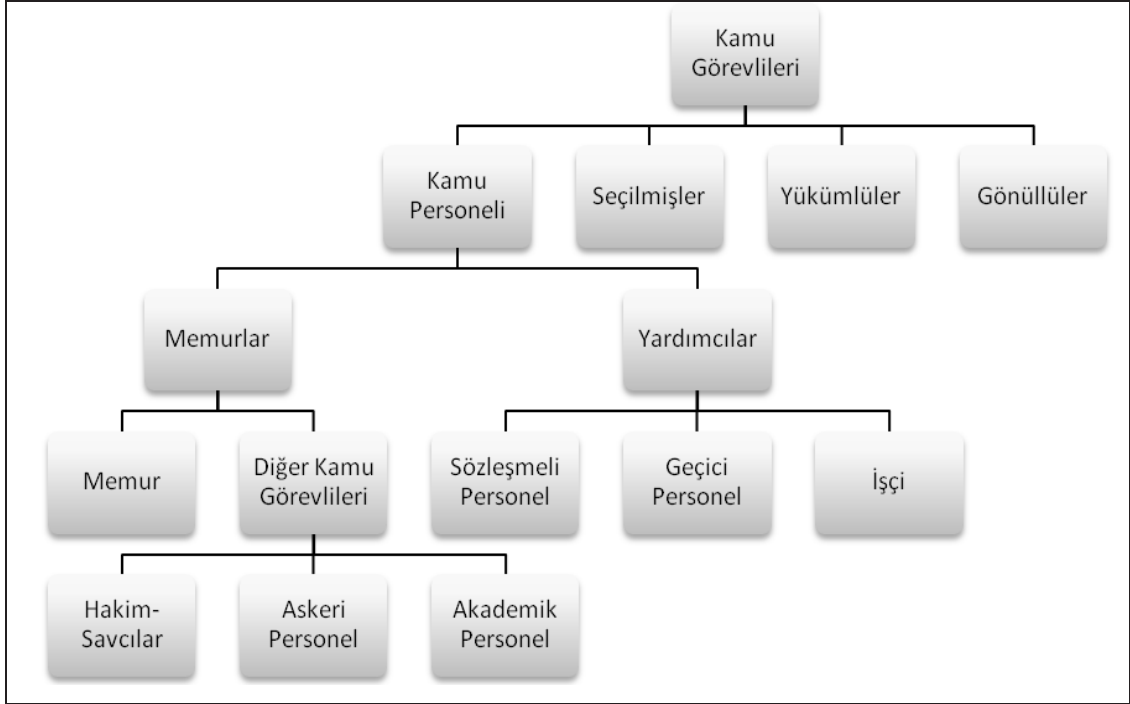
Kamu görevlisi kavramı dar ve geniş şeklinde farklı tanımlansa da kurumsal olarak dört ana kümeye ayrılır.⁵⁵⁷ Bu ayrımın anayasanın ilgili maddesi esas alınmıştır. Zira doktrinde, yargı kararlarında ve Türk Ceza Kanununda kamu görevlilerinin kimlerden oluştuğu konusu farklılık göstermektedir. GKK’nin konumunun Anayasa esas alınarak değerlendirilmesinin iki sebebi vardır. Bu sebeplerin biri bu hassas konuda Anayasa’nın doktrin ve yargı kararlarına nazaran esas alınmada öncelikli sırada olması gerektiği düşüncesidir. İkinci olarak yukarıda anlatıldığı gibi yargı kararları ve doktrinde birbiri ile çelişen karar ve görüşler mevcuttur. Buna sebeplerden dolayı değerlendirmeler ASLAN’ın Anayasa’yı esas alarak oluşturduğu aşağıdaki şablon⁵⁵⁸ üzerinden yapılacaktır.

⁵⁵⁶ Gözübüyük ve Tan, s. 946.

⁵⁵⁷ Aslan, Kamu Personel, s.3.

⁵⁵⁸ Aslan, Kamu Personel, s.3.

Şekil 1: Türkiye’de Kamu Görevlilerinin Soyağacı

Kaynak: Aslan, Kamu Personel, s.3.

GKK’nin bu şablonda geçen memur ve diğer kamu görevlisi kategorisine girmediğine kuşku yoktur. Doktrinde *dar anlamda kamu görevlisi* Anayasa’da *diğer kamu görevlileri* olarak geçen kamu görevlisi için gerekli olan görevin sürekliliği ve personel konularının kanunla düzenlemesi durumu GKK’lerin bu gruba girmesini engelleyici en önemli unsurlardır.

Bu kişiler seçilmiş, yükümlü ve gönüllü olmadıklarına göre bunların kamu personeli kısmında yardımcılar arasında sayılması gerekir. Sözleşmeli personeli doktrinde ve yargı kararlarında kamu görevlisi sayan görüşü esas alırsak GKK’ler de kamu görevlisi sayılmalıdırlar.

GKK’nin diğer kamu görevlileri arasında sayılması için personel konularının kanun ile düzenlenmesi ve yapacakları görevin teknik olarak da geçici kategorisinden çıkarılması gerekir. GKK’nin kamu görevlisi sayılmasının GKK açısından çok büyük faydası olsa da hükümet açısından birtakım sakıncaları vardır. Sayıları 40 binin üzerinde olan GKK’lerin aylık, sağlık güvencesi, eğitim, denetim gibi diğer özlük hakları noktasında maliyet arttırıcı iyileşmeler olacaktır.

3.2. GKK'NİN UYGULANDIĞI BÖLGEDE GKK'LERİN KAMU GÖREVLİSİ OLUP/OLMAMA EKSENİNDE SİSTEME DAİR ALGILARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

3.2.1. Yöntem

GKK sisteminin uygulandığı bölgede bulunan ve bu sistemden doğrudan veya dolaylı olarak etkilenen halkın sisteme dair algılarını değerlendirmek için yarı yapılandırılmış mülakatlar yapılmıştır. Yapılan mülakatlar ile GKK sisteminin bölgeye nasıl getirildiği, yaygınlaştırıldığı ve ne gibi sonuçlar meydana getirdiği anlaşılmaya çalışılmıştır. Bunun yanı sıra köy koruculuğunun kamu görevlisi olma/olmama noktasında sistemin uygulandığı bölge halkının algılarının ne olduğu konusunda değerlendirmeler yapılmıştır.

Mülakatlar için Bitlis ili seçilmiştir. Bunun sebebi diğer bölgelere nazaran daha kolay mülakat yapılma imkânının bulunmasıdır. Bitlis'in GKK sisteminin kabul edilmesi noktasında farklılıklar göstermesi, bazı bölgelerinde korucu sayısının fazla olması, bazı bölgelerinde ise hiç bulunmaması, sistemin bölgede algı farklılıklarının ortaya konulmasını mümkün kılacaktır.

Seçilen örneklemeler konusunda yansızlığın sağlanabilmesi için, GKK sisteminin devam ettiği köylerde bulunan korucular ve korucu olmayan kişiler, koruculuğu kabul edip bir müddet sonra bırakan köylerdeki kişiler ve koruculuk sistemini asla kabul etmeyen köylerdeki kişiler ile görüşülmüştür. Kullanılan mülakat türü planlı- derinliğine mülakattır. Amaçlanan konu ile ilgili önceden hazırlanan sorular kullanılmış ancak mülakat sırasında amaçtan sapmadan sorular genişletilmiştir. Görüşmeler not alınarak yapılmış ve bazı korucular isim ve köy adının verilmemesi hususunu belirtmişlerdir. Bu nedenle köy ve kişi adları verilmemiştir.

Araştırmanın yapıldığı bölgedeki tanıdıklar aracılığı ile mülakatlar yapılmıştır. Görüşmelerin yapıldığı dönem olan Temmuz-Eylül 2012 arasında PKK'nın bölgede faal olması, bazı köy korucularını kaçırması⁵⁵⁹ köy korucuları ile

⁵⁵⁹<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1099727&CategoryID=77>

mülakat yapılmasını zorlaştırmıştır. Mülakatların yapıldığı tarihte güvenlik hassasiyeti nedeni ile GKK'lere ulaşmakta güçlük yaşanmıştır.

17 erkek 4 kadın olmak üzere toplamda 21 kişi ile mülakat yapılmıştır. Kadın sayısının az olmasının sebebi bölgede kadınlara ulaşmak erkekler nazaran çok daha güçtür. Mülakat yapılacak kişi sayısı önceden belirlenmemiştir. GKK ile mülakat yapmak, yaptıkları işin bir sonucu olarak zordur. Ancak yapılan mülakatlar araştırmanın amacına ulaşması bakımından yeterlidir. Görüşülen GKK'ler birbirlerini tekrar etmeleri mülakatların yeterliliğinin göstergesidir. Kadınlar ve erkeklerin 7'si ile mülakatlar Kürtçe olarak yapılmıştır. Diğer mülakatlar ekseriyetle Türkçe yapılmış olup, görüşmeciler kendini rahat hissettikçe Kürtçe konuşmuşlardır.

Kadınlar, sistemin bölgedeki yerleşimi esas alınarak ayrı ayrı bölgelerden seçilmiştir. Kadınların ikisi GKK sisteminin devam ettiği köyde bulunan biri korucu ailesi ve diğeri korucu olmayan aileden seçilmiştir. Diğer iki kadın koruculuğu kabul etmeyip köyü boşaltılan aileden seçilmiştir. Erkeklerden 3'ü hiç koruculuk yapmamış, 3'ü belli bir dönem yapmış ve bırakmış, 1 tanesi köy koruculuğundan emekli olmuş, 10'u koruculuğa devam etmektedir. Koruculuğa devam edenlerden 3'ü GKK'nin ilk getirildiği dönemi bilen eski koruculardır. Geri kalan 7 GKK ise 5-10 yıldır korucudurlar. Koruculuğu hiç kabul etmeyen ve bir müddet sonra bırakan kişilerin mülakatlarda daha rahat oldukları, korucu olan kişilerin ise rahat olmadıkları gözlemlenmiştir. Aynı durum kadınlar açısından da geçerlidir. Korucu ailesinde bulunan kadının, koruculuk sistemine dair soruları cevaplarken rahat olmadığı gözlemlenmiştir.

Köyü boşaltılan kadınlardan biri okuma-yazma bilmektedir. Hiç koruculuk yapmayan 3 erkekten ikisi lise biri ortaöğretim mezunudur. GKK olup sonradan bırakan üç kişiden yalnızca birinin okuma- yazması vardır. Emekli köy korucusu ve hâlihazırda koruculuğa devam eden eski üç köy korucusundan ikisi okuma- yazma bilmekte ancak ilkökul diplomalarını okuma kursundan almışlardır. Diğer korucu okuma-yazma bilmemektedir. Yeni korucuların hepsi ilkökul mezunudur.

Mülakatın yapıldığı kişilerin eğitim seviyelerinin düşük olması mülakat koşullarını zorlaştırmıştır. Mülakatlarda GKK sisteminin bölgeye getirilişi ve yerleştirilmesi konularında zorluk yaşanmazken “kamu görevliliği” algısını öğrenmekte güçlük yaşanmıştır. Bu konuda sıklıkla görüşmeciler yönlendirilmiştir.

3.2.2. GKK Sisteminin Başlangıcı ve Yerleştirilmesi

Bu bölümde mülakatların yapıldığı bölgede GKK sisteminin ilk olarak nasıl getirildiği ve devamında nasıl yerleştirildiği konusu değerlendirilecektir.

GKK sisteminin bölgeye getirildiği yıl 1987-1988'dir. 1988'de GKK sayısı 14 bindir.⁵⁶⁰ 1985'te uygulanmasına başlanılan bu sistemin birkaç yıl sonra görüşmelerin yapıldığı bölgede başlamasının sebebi PKK'nın o bölgede aktif olmaya başlamasıdır. Zira mülakat yapılan kişilerden bazıları o güne kadar 'terörist' olarak nitelendirilen bu örgüt hakkında çok az şey duyduklarını belirtmektedirler. Eski bir GKK bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

1988 yılının ilk aylarında⁵⁶¹ eşkıya diye tanıdığımız, haksızlık, zulüm ve cinayet işleyen bu gruba karşı belirli bir aylık karşılığında kendimizi ve köyümüzü korumamız teklif edildi.

Belli bir dönem GKK olarak görev yapan ve sonradan görevi bırakan diğer kişiler de buna paralel olarak PKK hakkında hiçbir bilgilerinin olmadığını belirtmektedirler. GKK olmayı kabul etmeyenler PKK hakkında birtakım şeyler duyduklarını ve o güne kadar her zaman kötü muamele gördükleri karakol yetkilileri aracılığı ile getirilen bu sistemi kabul etmediklerini söylemişlerdir.

GKK sistemini kabul eden köylerde her aileden bir veya iki korucu istihdam edilmiştir. Hane sayısı 40-50 arasında olan, görüşme yapılan kişilerin köylerinde bulunan GKK sayısı ilk getirildiği yıllarda 12-18 arasında değişmektedir.⁵⁶² Görüşmecilerin hepsi GKK sisteminin ilk geldiği yılda isteyerek ve hiçbir zorlama olmaksızın kabul edildiğini belirtmektedirler. Görüşmeciler çevre köylerinin birçoğunun da o dönemde GKK olmayı kabul ettiklerini belirtmektedir.

GKK olduktan belli bir dönem sonra görevini bırakan eski GKK bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

1987'de silah alarak GKK olduk. Komşu köyün muhtarı karakol komutanı ile anlaşıp GKK silahlarını alıp rüşvet karşılığında tekrar

⁵⁶⁰ Karataşoğlu, Akpınar, s. 369.

⁵⁶¹ GKK sistemin getirildiği yılı konuşma esnasında tam olarak hatırlamış ve 1987'nin sonu ve 1988'in başı arasında ikilemde kaldıktan sonra 1988 demiştir.

⁵⁶² Görüşmelerde o dönemde hane sayısını 40-50 olarak veren köylerde her aileden 1 GKK olması durumunda sayıda bir tutarsızlık gözükse de bu Kürtlerdeki aile anlayışından kaynaklanmaktadır. Evin karşılığı Kürtçede 'xanî'dir. Bir başka anlamda 'mal' olarak da kullanılmaktadır. Ancak 'mal' kavramı belirli bir sülaleden gelenleri de kapsamaktadır. Mala Milan, yani Milan sülalesinin mensuplarını kastetmektedir. Bu durumda köylerde her sülaleden bir veya iki korucu istihdam edilmiştir. Mal- Xanî ayrımı için bkz HECKMAN, s. 204.

vereceklerdi ve silahlar bizden geri alındı. Bu dönemde PKK yoğun bir propaganda yapmaktaydı. Bunlardan karakolun haberi vardı. PKK silahlarımızı teslim etmemizi söylüyordu. Biz de artık silah almamaya karar verdik ve silahlarımızın alınmasını bahane ederek bir daha silah almayı reddettik.

Bir başka eski GKK, 1989'da kendilerine parasız koruculuk teklif edildiğini buna karşılık olarak parasız silah almayacaklarını ifade etmeleri üzerine silahlarını teslim ettiklerini ifade etmiştir.

GKK sistemi 1990'a kadar rıza esaslı olarak gelişse de PKK'nın artan faaliyetleri ve bölgedeki etkinliğine paralel olarak sistem baskıyla yerleştirilmeye çalışılmıştır. Bu durum 1990'da meclis gündemine de getirilmiştir. SHP milletvekili Hakkâri'de bazı köylere koruculuğun baskı ile yerleştirilmeye çalışıldığını ve köylülerin kabul etmemesi üzerine karakol komutanınca köye giriş çıkışın yasaklandığını ifade etmiştir. Erzak giriş çıkışının olmadığı köylerde köylülerin bir kısmı Irak'a bir kısmı da ülke içinde başka yerlere göç etmiştir.⁵⁶³ Nitekim yapmış olduğumuz görüşmeler de bu durumu desteklemiştir. Mülakat yapılan 21 kişi de GKK sisteminin 1990'dan sonra baskı ile yerleştirilmeye çalışıldığını doğrulamaktadır. Korucu olmayı kabul etmedikleri için köyü boşaltılan kadınlardan biri bu konu ile ilgili olarak;

"O günlerin çok zor günler olduğunu, 'hem köyün bağlı bulunduğu karakolun köylünün silah alması konusunda yapmış olduğu baskının hem de PKK'nın silah alınmaması yönündeki baskılarının dayanılmaz olduğunu buna ek olarak çevre köylerde bazı korucularında silah alınması yönünde baskı oluşturduğunu" ifade etmiştir.

Belli bir dönem GKK olan kişi de:

1993'e kadar hiçbir baskıya aldırış etmeden silah almayı reddettik ancak işkence ve baskıların artması ve PKK'nın hem silah almamamızı istemesi hem de yardımları arttırmamız talebi köyde huzur bırakmamıştı ve sonunda köyü boşatmak zorunda kaldık. Birkaç yıl sonra akrabalara ziyaret için geldiğimizde köyde cami dahil her şeyi yakılmış bulduk.

Bu dönemde bölge halkının çok zor durumda kaldığını emekli köy korucu ve eski korucularda doğrulamaktadır. Bu sıkıntıların kaynağı hem PKK hem de devletin baskısıdır. Bu durumu GKK olarak göreve devam eden kişi; "1991- 1993 yılları arasından yalnızca çevre köylerde öldürülen ve içlerinde korucuların da bulunduğu yirmi kişi vardır" diyerek ifade etmiştir. Emekli GKK baskıların olduğunu kabul etmekte ancak kendi köyü ve şahsı adına devlet tarafından hiçbir baskı

⁵⁶³ TBMM Tutanak Dergisi, 73. Birleşim, Devre 18, Cilt 40, Toplantı: 3, 06.02.1990, ss. 264-265.

görmediklerini belirtmektedir. Devletin köylülerin kendilerini korumaları için silah verdiğini, PKK'nın ise silahları bırakmaları için baskı yaptığını hatta PKK'nın 20 kişi ile köye geldiği bir gün, köye geldikleri için kendilerinin tehlikeye girdiğini ve devlet yetkililerinden daha çok baskı gördüklerini söyleyen bir köylünün birkaç gün sonra köyün dışında ölü olarak bulunduğunu anlatmaktadır.

1993-1994 yıllarında artan baskılar sonucunda birçok köy boşalmış veya boşaltılmıştır.⁵⁶⁴ Eski köy korucuları; devlet yetkilileri, PKK ve GKK'lerin baskıları, köyü boşaltmalarının, göç etmek zorunda kalan aileler ve bu ailelerden bazılarının çocuklarının dağa çıkmaları durumları ile sonuçlandığını belirtmektedirler. Hiç koruculuk yapmayanlardan biri zorunlu koruculuğun yalnızca PKK ile mücadele etme amacını taşımadığını belirtmektedir. Bunun yanında korucuları sistemleştirmek, GKK dışındakileri sindirmek, rejime karşı muhalefeti bertaraf etmek, Kürtleri zorunlu göçün psikolojik yıkımı ile karşı karşıya bırakmanın diğer amaçlar olduğunu belirtmiştir.

Bu dönemden sonra köy koruculuğu sistematik olarak yerleşmiştir. Baskılar kısmen azalsa da devam etmiştir. 1997'de Diyarbakır milletvekili Sebgetullah SEYDAOĞLU, jandarma yüzbaşı tarafından idare edilen Lice ilçesinde köy muhtarlarının toplanarak koruculuğun zorla dayatıldığını meclis gündemine taşımıştır.⁵⁶⁵

Devlet 1985 yılında uygulamaya koyduğu GKK sistemini bu bölgede 1987-1988 yılında başlatmasının sebebi PKK'nın bölgede etkin olmasının yanında, tehlikenin sıçramadığı ve böyle bir örgütten habersiz olan bu bölgede GKK istihdamının getireceği maliyet unsuru olabilir. Zaten geçici olması düşünülen bu korucuların yaygınlaştırılması gereksizdir.

3.2.3. Köylülerin GKK Olma/Olmama Sebepleri

Yapılan mülakatlarda GKK sisteminin kabul edilmesi farklı gerekçelere dayandırılmaktadır. Bunlar genel olarak, ekonomik (aylık), siyasi (baskı), sosyolojik (aşiret ideolojisi) ve güvenlidir.

⁵⁶⁴ Pamak, s. 294-295.

⁵⁶⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 42. Birleşim, Devre 20, Cilt 18, Toplantı1, 07.01.1997, s. 316.

- **Ücret:** 1995 yılından beri GKK olarak görev yapan kişilerden biri GKK sisteminin getirildiği ilk dönemlerde belirli bir aylığın ne kadar önemli olduğunu şu şekilde ifade etmektedir.

O dönemde para en az bulunan şeydi. Geçimimiz çok zordu. Her ay maaş almamız bizim için önemli bir şeydi. Köyde bu maaş için korucu olmak isteyen çok kişi vardı. Ama o zaman çok az kişiye silah veriliyordu. Bunun benzeri açıklamaları diğer mülakat yapılan kişiler de belirtmiştir. 1994'ten beri GKK olan bir diğeri, o dönemde yaptıkları köy işlerinden pek fazla kazanamadıklarını bu nedenle bu paranın onlar için önemli olduğunu belirtmektedir. Köyde bu aylığı alanlar ve almayanlar diye bir sınıf ayrımının olduğundan bahsetmektedir. Bunu doğrular nitelikte köylere boşaltılan kadınlar, köyde çeşmeden su doldururken kadınlar arasında öncelik sırasının GKK eşlerinde olduğunu ifade etmiştir.

GKK'nin ilk uygulandığı dönemde koruculuk itibarlı bir görev olarak görülmektedir. Alınan ücret GKK'ler için ekonomik olarak bir iyileşme sağlamış ve köy içinde bir statü kazanmalarına vesile olmuştur. GKK eşi koruculuğun getirmiş olduğu ekstra bir kazançtan memnun olduğunu söylemektedir. Görüşme esnasında son derece dikkatli ve temkinli cevaplar veren GKK eşi bu gelirin ilk zamanlarda kendilerine diğer köylülere nazaran bir takım kazanımlar sağladığını belirtmektedir. Ancak son yıllarda herkesin durumunda bir iyileşme olduğunu ve GKK parasının anlamını yitirdiğine dair ifadeler kullanmıştır. Buda kamu personel yönetimine egemen olan adil ve yeterli ücret ilkesinin sorgulanmasına neden olmaktadır.

2000'den sonra GKK olan 7 kişiden 5'i korucu olmanın gerekçesini bir aylık almaya ve diğer haklara bağlamaktadırlar. Görüşmecilerden bir dönem GKK olarak görev yapanlar da aynı sebepten dolayı silah aldıklarını söylemektedirler. Ancak daha sonra bırakmalarının sebebini para karşılığında kendi halkından birini öldürmenin ağır yükünü taşıyamayacakları, halkına karşı bir ihanet saymak, gibi nedenler ile açıklamaktadırlar. Ücret konusu emekli GKK'ye sorulduğunda öncelikli amacının hiçbir zaman ücret olmadığını belirtmiştir. GKK olmayan üç erkekten biri ve kadınlardan üçü GKK olma sebebini ücrete bağlamaktadır. 2000'den sonra GKK olanlar bu aylığın az da olsa köy geliri ile birlikte kendilerini idame ettiklerini ve özellikle şehir dışında çalışmaya gitme zorunluluğunu ortadan kaldırdığını savunmaktadırlar.

- **Siyasi:** Yukarıda ifade edilen baskılar nedeni ile GKK olduklarını söyleyen üç kişi öncelikli olarak baskılar nedeni ile köylerini boşaltmayı göze almadıklarını belirtmiş ve neticede silah almak zorunda kaldıklarını ifade etmişlerdir. Baskılar kalktıktan sonra neden silah bırakmadıkları sorulduğunda, artık her ay belirli bir aylık almaya alıştıklarını ve köylerinde eskisi kadar bir hareketlilik olmadığından görevlerine devam ettiklerini belirtmişlerdir. O dönemde silah almamaları halinde kendilerinin PKK'lı olarak sayılacağını doğal olarak bu zorunlu saf tercihinde yukarıda sayılan unsurların da etkisi ile silah almayı kabul ettiklerini ifade etmişlerdir.

- **Aşiret İdeolojisi:** GKK olan eski koruculardan biri, emekli GKK ve hiç GKK olmayan üç erkek bölgede GKK olmaya sebep bir diğer şey olarak aşiret olgusunu göstermektedirler. Bunun en önemli delili olarak da gönüllü köy korucularını göstermektedirler. Bunlar kendilerini diğer silahlı aşiretler karşısında veya herhangi başka bir tehlikeden dolayı korumak için silah almışlardır.

- **Güvenlik:** Emekli köy korucusu ve GKK eşi koruculuğu PKK'ya karşı kendi güvenliklerini sağlamakla gerekçelendirmektedirler. Bir yakını PKK tarafından öldürülen emekli GKK diğerlerine nazaran güvenliği öncelikli sebep saymakta ve PKK ile mücadele etmeyi kendine bir görev olarak kabul etmektedir.

3.2.4. Kamu Görevliliği Algısı

GKK sisteminin getirildiği ilk yıllarda almış oldukları aylık ile köy içinde ayrıcalıklı görülen GKK'lere karşı köy boşaltılmalarının ardından bu algı değişmiştir. GKK'ler artık utanç verici bir iş yapıyorlar gibi muamele görmeye başlamışlardır. GKK olmayı bırakan kişiler köylerine döndükten sonra GKK'lerin aldıkları aylıktan çok daha fazla kazandıklarını ve kadroları saklı olmasına rağmen bir daha asla silah almayacaklarını belirtirken şimdi GKK olarak görev yapanların silah bırakma niyetinde olmadıkları anlaşılmaktadır. Bunun sebebi kendi köy işleri ile birlikte GKK olarak görev yapmanın getirmiş olduğu ek kazançtır. GKK'nin kamu görevliliği noktasında algısı bu görevi yapanlar ve yapmayanlara göre değişmemekte ancak bulundukları yer mekân göre değişmektedir. Diğer bir ifade ile GKK'ler kendilerini kamu görevlisi olsa da köy içinde bunun bir anlam ifade

etmediğini ancak il veya ilçede görevleriyle ilgili makamlara gidince kamu görevlisi olarak görüldüklerini söylemektedirler. Zaman zaman siyasi ve bürokratların kendilerini ziyaret ettiğini ve sorunlarını dinlediklerini ve onlar tarafından değer gördüklerini ifade etmektedirler. Oysa GKK eşi kadın hariç diğer kadınlar ve GKK olmayanların bu konudaki algıları, GKK'lerin bir iş yapmadıkları, yaptıkları işin bir kamu görevi niteliğinde olmadıkları yönündedir. Bu ifadeler tezin giriş kısmında belirtilen GKK'lerin kendilerini kamu görevlisi olarak görmediği varsayımını genel olarak doğrulamaktadır.⁵⁶⁶

GKK'lerin çoğu zaman şehirde korucu olduklarını gizlemeye çalıştıklarını iddia eden bu kişilere güvenlik nedeni ile olabileceği söylendiğinde bununla alakası olmadığını yaptıkları işin vermiş olduğu utançtan kaynaklandığını belirtmişlerdir. Nitekim bir GKK'ye şehirde neden korucu olduklarını gizleme gereği duyduklarını sorduğumuzda, güvenlik nedeninin yanı sıra yaptıkları işin hoş karşılanmadığını ifade ederek bunu doğrulamıştır. Bu da tezin giriş kısmında belirtilen ikinci varsayımı doğrulamaktadır. GKK'lerin yaptıkları işin bazı insanlar nezdinde hoş karşılanmamasına rağmen maddi kaygılar nedeni ile görevlerine devam ettikleri anlaşılmaktadır.

GKK'ler göreve başladıklarında kendilerinin bu hizmeti yapabilecek nitelikte olup olmadıklarına bakılmaksızın göreve başlatıldığını belirtmişlerdir. Sağlıklı olmak aranan tek şarttır. Nitekim koruculuğu kabul etmeyen görüşmeciler hiçbir zaman kendilerine GKK olma koşulların sayılmadığını koşulsuz ve şartsız GKK olmaları yönünde devletin baskı yaptığını belirtmektedir. GKK alımında personel rejiminin temel ilkelerinden olan liyakat ilkesi göz ardı edilmiştir. Bunun yanı sıra GKK'ler için kamu görevlilerinin uzmanlaşması, ilerlemesi ve buna bağlı olarak aylığının da artması özelliklerini anlatan kariyer ilkesi de mevcut değildir. GKK'ler üst kademedeki korucu başlarının bulunduğunu ifade etmişlerdir. Kimin korucu başı olacağına idare karar vermekte ve genellikle alanda kimin hakimiyeti fazla olarsa onun seçildiğini belirtmişlerdir.

⁵⁶⁶ GKK'ler tarafından kurulan bir sitenin ana sayfasından, 'haklarımızı istiyoruz' başlığı altında görev sırasında ve görev ile ilişkileri kesildikten sonraki özlük haklarının yetersizliği vurgulandıktan sonra polis ve asker kişilerden de suç işleyenlerin olduğunu ancak GKK'nin suç işlemesinin bunlara nazaran daha büyük bir tepki ile karşılandığı belirtilmiştir. Buda GKK'nin kendisine olan bakış açısına dair algısına bir örnektir. <http://koykoruculari.tr.gg/>

GKK'lerin kendilerini neden kamu görevlisi olarak görmedikleri sorusuna yoğunlaştığında bunun diğer kamu görevlilerine⁵⁶⁷ nazaran özlük hakları, ücret ve statüye dayandırdıkları anlaşılmıştır. GKK'lerin tümünde almış oldukları aylıktan memnun olmadıkları gözlemlenmiştir. Bunun yanı sıra kendilerinin diğer kamu görevlileri gibi sağlık güvenceleri bulunmadığını belirtmişlerdir. Hükümet dairelerinde kamu görevlilerinin kendilerine karşı bakış açısının kamu görevlisi olmadıkları yönünde olduğunu ifade etmişlerdir.⁵⁶⁸ Ancak tüm bunlara rağmen GKK olarak çalışmaya devam etmeyi istemektedirler.

3.2.5. GKK'nin Sonuçları Üzerine

Köyü boşaltılan kişiler, GKK sisteminin düzenlerini bozduğunu birçok insanlık dışı muameleyle karşılaştıklarını belirtmektedirler. Bazılarının işkence gördüğünü, bazılarının dağa çıkmak zorunda kaldığını, bazı insanların öldürüldüğünü, birçok kişinin bu süreçten sonra göç ettikleri metropollerde siyasete girip tutuklandıklarını ifade etmişlerdir. Bu kişiler GKK ile ilgili olumlu hiçbir yandan söz etmemişlerdir. Ancak GKK olanlardan bu görevi eskiden yerine getirenler sistemin olumsuz yanlarının olduğunu belirtmiş fakat aylık ve güvenlik gibi etmenlere dayanarak olumlu yanları da bildirmişlerdir. GKK eşinin söyledikleri de bu yöndedir. Yeni GKK'ler, sistemin kendisinin neredeyse hiçbir olumsuz yanını görmemektedirler. Nitekim Bahçeşehir Üniversitesinin yapmış olduğu bir araştırma da yukarıda belirtilen görüşleri desteklemektedir. Araştırmada ailesinden birinin korucu olduğu kişilerden GKK'nin olumsuz yönünün olduğunu düşünenler olumsuz

⁵⁶⁷ Burada kastedilen diğer kamu görevlileri 1982 Anayasası'nda geçen diğer kamu görevlileri değil doktrinde en geniş anlamda kamu görevlisi olarak yorumlananlardır.

⁵⁶⁸ GKK'ler sayılan yetersizlikleri çeşitli şekillerde dile getirmektedirler. Yerel ve federasyon şeklinde organize oldukları dernekler aracılığı ile zaman zaman hükümet yetkilileri ile özlük haklarının iyileştirilmesi hususunu görüşmektedirler. GKK'leri ile ilgili 'haklarının iyileşeceğine' dair internette çıkan haberlerin altına yapılan yorumlarda özlük haklarının yetersizliği en çok şikâyet edilen konudur. Bunun yanı sıra az da olsa sosyal paylaşım sitelerinde etkin olmaya çalışan GKK'lerin paylaşımları arasında ağırlık noktasını vatana sadakat ve özlük haklarının yetersizliği oluşturmaktadır. GKK'lerin kurmuş oldukları ve sorunlarını dile getirdikleri basit internet siteleri de mevcuttur. (İnternet kullanımındaki bu yetersizlik eğitim seviyelerinin düşük olması ve kırsal alanda internet kullanımının kente göre az olması ile açıklanabilir). Bkz. Özlük hakları haberleri: <http://www.trthaber.com/haber/turkiye/koy-korucularinin-haklari-iyilestirilecek-49534.html>, <http://www.haberler.com/gecici-koy-koruculari-ozluk-haklari-icin-ankara-ya-4098023-haberi/>. Sosyal paylaşım siteleri: facebook.com/köy korucuları- doğu ve güneydoğu gönüllü ve geçici köy korucuları- Tunceli geçici köy korucuları derneği-K.maraş geçici köy korucuları. Web sitesi: <http://koykoruculari.tr.gg/>

yönü bulunmadığını belirtenlerin yarısıdır. Buna karşın akrabaları arasında GKK bulunmayan kişilerden GKK'nin olumsuz yönünün bulunduğunu söyleyenlerin sayısı olumsuz yönünün bulunmadığını söyleyenlerden daha fazladır.⁵⁶⁹

GKK olarak görev yapmayanlar bu sistemin getirdikleri nedeni ile kaldırılması gerektiğini savunurken GKK'ler sistemin devam etmesini istemektedirler. Bunun en büyük nedeni almış oldukları aylıktır. İnsanların yaşam kaygıları tüm dışlanmışlıklara rağmen bu işi sürdürmelerine neden olmuştur.

⁵⁶⁹ Bahçeşehir Üniversitesi Stratejik Araştırma Merkezi, **Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri Sosyo Ekonomik ve Sosyo- Politik Yapı Araştırması ve Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinden En Fazla Göç Almış İllerin Sosyo- Ekonomik ve Sosyo Politik Yapı Araştırması: Sorunlar, Beklentiler ve Çözüm Önerileri**, Proje Raporu, İstanbul, 2009, 186.

SONUÇ

Denetimden uzak, eğitimsiz, yeterli donanımda olmayan sivil birlikleri askerleştirme yöntemi toplumun her tarafına nüfuz edemeyen devletler için bir sonuç haline gelmiştir.⁵⁷⁰ Guatemala, Peru,⁵⁷¹ Cezayir, Kolombiya,⁵⁷² Afganistan⁵⁷³ sadece bunlardan bir kaçıdır. Dünya’da örnekleri olan bu sistemin uygulanma nedenleri gibi sonuçları da benzetmektedir. Guatemala bunlardan biridir. Guatemala’da devrimci silahlı isyancı grubuna katılan köylüleri engellemek için sivil birlikler oluşturulmuş ve sivillere baskı yaparak halkı bu isyancılardan ayırmışlardır. Sonuç olarak sayıları on binleri bulan ölü, bir milyon insan yerli mülteci haline gelmiştir.⁵⁷⁴

GKK sisteminin uygulandığı bölgede, uygulanişından bugüne kadar GKK’lerin birçok insan hakları ihlali yaptığı, adli birçok suç işlediği,⁵⁷⁵ karşısında savaştığı örgüt ile işbirliğine gittiği⁵⁷⁶ belli başlı olumsuz sonuçlardır. Sistemin bölge içine baskı esaslı yerleştirilmeye çalışılması neticesinde binlerce köy boşaltılmış ve yakılmış, milyonlarla ifade edilen göçler meydana gelmiştir.⁵⁷⁷

Türkiye için yaşanan tüm olumsuzluklara rağmen saf olarak devleti seçen veya seçmek zorunda kalanlar bunun karşılığını alamamışlardır. Önemli bir kamu hizmetini yerine getiren GKK’ler en geniş anlamda kamu görevlisi olarak kabul edilse de dar anlamda kamu görevlisi olarak kabul görmemektedirler. Almış oldukları ücret diğer kamu görevlilerine nazaran çok düşük, sağlık güvenceleri kısımdır. Bunun yanında hayatlarını tehlikeye attıkları operasyon ücreti çok düşüktür.

Farklı açılardan olumsuzlukların olduğu GKK sistemi hem bölge halkı için bir tehdit oluşturmuş hem de bu sisteme dâhil olanlar açısından yetersiz sağlık güvencesi, düşük aylık gibi mağduriyetlerin yaşanmasına neden olmuştur. 2009 yılında 44 kişinin yaşamını yitirdiği Bilge Köyü katliamı ve yine aynı tarihte Muş’un Bulanık ilçesinde protesto gösterisi yapan gruba ateş açarak 2 kişinin ölmesi 10

⁵⁷⁰ Gambetti, s. 8.

⁵⁷¹ Gambetti, s. 8.

⁵⁷² Koç, s. 448.

⁵⁷³ Karataşoğlu, Akpınar, s.369.

⁵⁷⁴ Amin, s. 160-161.

⁵⁷⁵ İHD, İnsan Hakları Raporu.

⁵⁷⁶ Ekinci, s.101.

⁵⁷⁷ Aksoy, s. 3; Pamak, ss.294-295.

kişinin yaralanması olayları GKK'ler eliyle olmuştur. Yakın tarihte yaşanan bu olaylar yaşanacak olayların işaretidir. Bu sistem insanların hak kayıplarının yaşandığı, sistemin ilk getirildiği yıllarda göçe zorlanan kişilerin geri dönüşlerinde engelleyici, GKK olarak görev yapanlar için mağduriyetlerin yaşandığı bir sistemdir. Sürekli suç ve insan hakları ihlallerinin yaşandığı bu sistemin bu haliyle devam etmesi bir tehlikedir.

GKK'nin yukarıda sayılan olumsuzlukları sürekli olarak gündeme getirilmiş ve kaldırılması istenmiştir.⁵⁷⁸ Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Güvenlik Hizmetlerinde Etkinlik Özel İhtisas Raporunda; Devlet Personel Başkanlığı temsilcileri de GKK sisteminin işlevini tamamladığı gerekçesi ile kaldırılmasını savunmuştur. Aynı raporda Jandarma Genel Komutanlığı; GKK'lerin PKK ile mücadelede güvenlik güçlerine yardımcı olduğunu ve örgütün kırsal kesimde yapacağı propagandalarda engelleyici rol üstlendiği belirtilmiştir. Türkiye'deki yıkıcı, bölücü ve irticai faaliyetlerin ortadan kalkması durumunda bu sistemin kurumsallaşmadan tasfiye edilmesi uygun görülmüştür. Ancak tasfiye sonucundan endişelenen GKK'lerin mevcut haklarının korunarak ve yeni bir istihdam alanı oluşturularak PKK'ya fırsat verilmeksizin gerçekleştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.⁵⁷⁹ 1985 yılında bir zorunluluk olarak görülen ve baskıya dayalı yerleştirilen bu sistem bugün hem hükümet yetkilileri hem de bölge halkı açısından bir istihdam aracı olarak görülmektedir. Sayıları 45 bini bulan GKK'ler için bu sistem bir iş kaynağıdır. Devlet'in GKK aylıkları için harcamış olduğu yıllık net tutar 450.000.000 TL'ye yakındır.⁵⁸⁰ Bu meblağ bölge ekonomisi açısından azımsanamayacak kadar çoktur. Sistemin GKK'ler için alternatifler bulunmadan kaldırılması halinde bölgeden çekilecek bu para bölge ekonomisi açısından zararlı sonuçlara neden olabilir.

GKK sisteminin kaldırılması halinde mevcut GKK'lerin mağdur olmaması için bu sistem yerine başka bir iş alanı sağlanmalıdır. Bu kişiler sosyal

⁵⁷⁸ TESEV, **Güvensizlik Mirasının Aşılması: Devlet ve Yerinden Edilmiş Kişiler Arasında Toplumsal Mutabakata Doğru**, TESEV Yayınları, İstanbul, 2006, s. 10; TEPAV, **Avrupa Komisyonu 2007 yılı Türkiye İlerleme Raporu: Siyasi Kriterler**, Kasım 2007, s. 24; İHD, İnsan Hakları Raporu, ss. 1-64.

⁵⁷⁹ DPT, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, **Güvenlik Hizmetlerinde Etkinlik Özel İhtisas Raporu**, Ankara, 2001, [http://ekutup.dpt.gov.tr/\(07.11.2012\)](http://ekutup.dpt.gov.tr/(07.11.2012)), ss. 20,61,62.

⁵⁸⁰ Bu tutar temmuz- ağustos verilerine göre yazar tarafından hesaplanmıştır. 45.072(kişi) x 823,20(net aylık) x12(ay)= 445.239.244,8

güvenliklerinin tam olarak sağlandığı, hayatlarını daha rahat idame edecekleri ve hayatlarını riske etmeyecekleri bir iş ile dışlanmışlıklar yaşadıkları toplumlarına yeniden kazandırılmalıdırlar.⁵⁸¹

Sivil toplum örgütleri ve 2001 yılına ait yukarıda bahsedilen rapordaki görüşlere rağmen gündemde GKK ile ilgili sürekli olarak özlük haklarının iyileştirileceği ve yeni istihdamların olacağından bahsedilmektedir. Bu da GKK sisteminin kaldırılmasına dair bir niyetin olmadığına göstergesidir. Sistemin kaldırılmayacağına diğer göstergeleri; 6360 sayılı On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun⁵⁸² ve Köy Kanunu tasarısı taslağıdır. 6360 sayılı kanun, bu kanun ile tüzel kişiliği kaldırılan köylerde geçici ve gönüllü köy korucularının, 442 sayılı Köy Kanunu ve diğer mevzuatlarda kendilerine tanınan haklardan bir şey kaybetmeksizin görevlerine devam edecekleri ve ihtiyaç bulunması halinde aynı usul ile yeni görevlendirmelerin yapılabileceği belirtilmiştir.⁵⁸³ Köy Kanunu tasarısı taslağında, ‘Yürürlükten Kaldırılan Hükümler’ başlığı altında 442 sayılı yasada geçen köy korucuları ile ilgili hükümler dışında kalan diğer hükümlerin kaldırıldığı ve kalan maddelerin 1’den başlayarak yeniden numaralandırılıp, 442 sayılı Kanunun isminin ‘Köy Korucuları, Geçici Köy Korucuları ve Gönüllü Köy Korucuları Kanunu’ olarak değişeceğini belirtmiştir. Tasarısı taslağında bulunan Köy Kanunu Genel Gerekçe kısmında, koruculara yönelik düzenlemeye dokunulmayacağı ifade edilmiştir.⁵⁸⁴

Eğer sistem kaldırılmıyacaksa bu sistemin içinden eğitim, güvenlik, disiplin gibi silahlı bir görevin gerektirmiş olduğu koşulları sağlayanlar haricindekilere yeni bir iş alanının oluşturulup geri kalan çok az kesimin sistem içinde devam etmesine izin verilebilir. Ancak bunların da mevcut durumlarının iyileştirilmesi gerekmektedir. Kamu hizmeti yerine getiren bu kişiler, kamu hizmeti görevliliğinin gerektirmiş olduğu statü bağı ile idareye bağlı olmalıdırlar. GKK’lerin kamu görevlisi oldukları algılarının hem GKK’ler hem de GKK olmayanlar arasında

⁵⁸¹ TESEV, s. Güvensizlik, s. 10.

⁵⁸² 6360 sayılı On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kabul Tarihi: 12.11.2012.

⁵⁸³ 6360 Sayılı Kanun, Madde 3/5.

⁵⁸⁴ Köy Kanunu Tasarısı, <http://yonetimbilimi.politics.ankara.edu.tr/eski/koytasari2009.pdf>, Md. 63. (02.01.2013).

yaygınlaşması psikolojik olarak GKK'lere bakış açısını değiştirebileceği gibi bunların kendilerini kamu görevlisi olarak görmeleri yaptıkları işin hassasiyetini anlamada da yardımcı olacak ve yasadışı faaliyet yapma potansiyellerini düşürecektir.

KAYNAKÇA

Akdağ, Bedran. **Dağın Ardındaki Gerçekler(PKK, Korucular, JİTEM, İtirafçılar ve “Diğerleri”**, Ozan Yayıncılık, İstanbul, 2012.

Akgüner, Tayfun. “Kolluk Kavramına Genel Bir Bakış”, **Polis Dergisi**, Sayı: 36, Ankara, 2003, ss. 195-196.

Akgüner, Tayfun. **Kamu Personel Yönetimi**, Der Yayınevi, İstanbul, 2001.

Aksoy, Mustafa. **Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’nde Terörün Neden ve Sonuçları**, Uluslar arası İnsan Bilimleri Dergisi, ISSN: 1303-5134, www.insanbilimleri.com(07.09.2012), s. 3. (E.T. 07.07.2012).

Aktaş, Nuri Ahmet Mevlüt Polat. **Genel Kolluk-Özel Kolluk İlişkisi**, Divan Kitap, Ankara, 2009.

Akyılmaz, Bahtiyar, Murat Sezginer, Cemil Kaya. **Türk İdare Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2009.

Altan, Yakup. “Kalkınma Planlarında Türk Kamu Personel Rejimi”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakülte Dergisi**, Cilt: 15, Sayı: 1, 2010, ss. 423-439

Amin, Samir, Andre Gunder Frank, Chomsky. **Düşük Yoğunluklu Demokrasi: Yeni Dünya düzeni ve Yeni Politik Güçler**, çev. Ahmet Fethi, 2. Baskı, , Alan Yayıncılık, İstanbul, 1995.

Anayasa Mahkemesi, Karar Tarihi 31.12.1992, Esas Sayısı: 1992/40, Karar Sayısı: 1992/55, [http://www.anayasa.gov.tr/Kararlar Bilgi Bankası](http://www.anayasa.gov.tr/Kararlar/Bilgi/Bankasi). (11.10.2012.)

Anayasa Mahkemesi, Karar Tarihi 09.02.1993, Esas Sayısı: 1992/44, Karar Sayısı: 1993/7, [http://www.anayasa.gov.tr/Kararlar Bilgi Bankası](http://www.anayasa.gov.tr/Kararlar/Bilgi/Bankasi). (11.10.2012).

Anayasa Mahkemesi, Karar Tarihi 19.04.1988, Esas Sayısı: 1987/16, Karar Sayısı: 1988/8 [http://www.anayasa.gov.tr/Kararlar Bilgi Bankası](http://www.anayasa.gov.tr/Kararlar/Bilgi/Bankasi). (11.10.2012)

Anayasa Mahkemesi, Karar Tarihi 10.12.1985, Esas Sayısı: 1985/5, Karar Sayısı: 1985/23, [http://www.anayasa.gov.tr/Kararlar Bilgi Bankası](http://www.anayasa.gov.tr/Kararlar/Bilgi/Bankasi). (20.09.2012).

Arınç, Kenan. “Siyasi ve Tarihi Coğrafya Perspektifiyle: Türkiye’nin Terör Sorununun Analizi ve Jeopolitik- Jeostratejik Açıdan Değerlendirilmesi”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt:14, Sayı:2, 2010. ss. 1-34.

Aslan, O. Ender. **Devlet Bürokrasi ve Kamu Personel Rejimi**, 2. baskı, İmge Kitabevi, Ankara, 2012.

Aslan, Onur Ender. **Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında 1982 Anayasasına Göre Kamu Personel Rejimi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2007.

Aslan, Onur Ender. **Kamu Personel Hukuku**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2012.

Aslan, Onur Ender. **Kamu Personel Rejimi: Statü Hukukundan Esnekliğe**, TODAİE Yayınları, Ankara, 2005.

Atay, Ender Ethem. **İdare Hukuku**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006.

Avcıoğlu, Doğan. **Milli Kurtuluş Tarihi**, Cilt: 3, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1997.

Averyanov, P.İ. **19. Yüzyılda Osmanlı, İran, Rus Savaşlarında Kürtler: Türk, İran ve Rus Kürtlerinin Çağdaş Politik Durumu Bir Tarih Denemesi**, çev. İbrahim Kale, Avesta Yayınları, Diyarbakır, 2010,

Aygün, Zehra. **Kamu Yönetimi**, Kum Saati Yayınları, İstanbul, 2008.

Ayhan, Ahmet Hamdi. **Türk Kamu Yönetimi**, 4. baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2011.

Ayman Güler, Birgül. “Türkiye’de Kamu Personel Rejimi Esasları”, **Türkiye’de Kamu Personel Rejiminin Yeniden Yapılandırılması Sempozyumu**, Başbakanlık ve Devlet Personel Başkanlığı ve TUHİS, Ankara, 22-23 Şubat 2003. ss.1-8.

Aytar, Osman. **Hamidiye Alaylarından Köy Koruculuğuna**, Medya Güneşi Yayınları, İstanbul, 1992.

Bağçeci, Yahya. “XIX. Yüzyılın Sonlarında Anadolu’da Çıkan Ermeni İsyanlarına Karşı Osmanlı Devletinin Aldığı Askeri Tedbirler”, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 24, Yıl: 2008/1, ss.317-331.

Bahçeşehir Üniversitesi Stratejik Araştırma Merkezi. **Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri Sosyo Ekonomik ve Sosyo- Politik Yapı araştırması ve Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinden En Fazla Göç Almış İllerin Sosyo-Ekonomik ve Sosyo Politik Yapı Araştırması: Sorunlar, Beklentiler ve Çözüm Önerileri**, Proje Raporu, İstanbul, 2009, <http://busam.bahcesehir.edu.tr/rapordosya/Guneydogu-Raporu.pdf>(09.10.2012).

Balta, Evren. Causes Consequences Of The Village Guard System in Turkey, **Draft Paper for at Mellon Fellowship for Humanitarian and Security Affairs Conference**, CUNY- Graduate Center, New York, December 2, 2004. pp. 1-25. <http://web.gc.cuny.edu/dept/rbins/IUCSHA/fellows/Balta-paper.pdf>(09.10.2012).

Barkey, Henry J. Graham E. Fuller. **Turkey’s Kurdish Question**, Rowman& Littlefield Publishers, INC, USA, 1998.

Bayram Kodaman. **Sultan II. Abdülhamid Devri Doğu Anadolu Politikası**, TKAE Yayınları, Ankara, 1987.

Beg, Muhammed Emin Zeki. **Kürtler ve Kürdistan Tarihi**, 2. Baskı, Nûbihar Yayınları, İstanbul, 2011.

Beşe, Ertan. “Geçici Köy Korucuları”, **Almanak Türkiye 2005 Güvenlik Sektörü ve Demokratik Gözetim**, Ed. Ümit Cizre, TESEV Yayınları, İstanbul, 2006.

Beşikçi, İsmail **Doğu Anadolu’nun Düzeni: Sosyo- Ekonomik ve Etnik Temeller**, 2. baskı, e Yayınları, Ankara, 1970.

Beşikçi, İsmail. **Devletlerarası Sömürge Kürdistan**, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1990.

Beşikçi, İsmail. **Kürt Aydını Üzerine Düşünceler**, 2. Baskı, Yurt Kitap Yayın, Ankara, 1991.

Bruinessen, Martin Van. **Ağa, Şeyh Devlet**, çev. Banu Yalkut, 6. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010.

Can, Halil ve Tayfun Akgüner, Şahin Kavuncubaşı, **Kamu ve Özel Kesimde İnsan Kaynakları Yönetimi**, 4. Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2001.

Canpolat, Hasan ve Mehmet Cangir. “ Değişen Dünyada Kam Yönetiminin Geleceği ve Türkiye’nin Reform Gündemi: Devletin Daha Fazla Demokratikleşmesi”, **Türk İdare Dergisi**, Sayı: 466, Mart 2010. ss. 25-46.

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, 69. Birleşim, Cilt: 38, Toplantı: 17, 27.06.1978.

Çapar, Selim. “Almanya’da Kamu Personel Sistemi”, **Türk İdare Dergisi**, Sayı: 466, Mart 2010. ss. 47-64.

Dağlı, Faysal. **Brakuji(Kürtlerin İç Savaşı)**, Belge Yayınları, İstanbul, 1994, s. 36.

Danıştay 8. Daire, Karar No:113, Esas Yılı: 1994, Esas No: 6995, Karar Tarihi: 23.01.1996. [http://www.danistay.gov.tr/Danistay Bilgi Bankası](http://www.danistay.gov.tr/Danistay_Bilgi_Bankası). (21.07.2012).

Danıştay 1. Daire, Karar No:242, Esas Yılı: 1996, Esas No: 131, Karar Tarihi: 19.12.1996. [http://www.danistay.gov.tr/Danistay Bilgi Bankası](http://www.danistay.gov.tr/Danistay_Bilgi_Bankası). (21.07.2012).

Demir, Oğuzhan. “**Araştırma Görevlileri Anayasa’nın 128 ve 129. Maddelerine Göre “Diğer Kamu Görevlileri” Kapsamında mıdır?**”, Konuluş Tarihi: 3 Ekim 2008, www.idare.gen.tr/demir-arastirma-gorevlileri.htm.(20.12.2012).

Demirtaş, Bahattin. “Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde Eğitim ve Öğretim(1923-1938)”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı: 41, Mayıs 2008, ss.63-87.

Demren Dönmez, Burcu. “ Türk Ceza Kanununda Kamu Görevlisi Kavramı” **TBB Dergisi**, Sayı:94, 2011, ss.95-130.

Derdiman, Cengiz. **İdare Hukuku**, 2. Baskı, Alfa- Aktüel, Bursa, 2007.

Doğan Canman, Yücel Ertekin, Fikret Ar, Türksel Kaya Benschgir, Cevat Özer. **Kamu Görevlileri El Kitabı**, TODAİE Yayınları, Ankara, 2002.

Doğan, Fatih. **Polis ve Jandarma Teşkilatları Açısından İç Güvenlik Yönetimi**, Sorunları ve Değişimi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2010.

DPT, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, **Güvenlik Hizmetlerinde Etkinlik Özel İhtisas Raporu**, Ankara, 2001, [http://ekutup.dpt.gov.tr/\(07.11.2012\)](http://ekutup.dpt.gov.tr/(07.11.2012)).

Duran, Lûtfi. “Anayasa Mahkemesine Göre Türkiye’nin Hukuk Düzeni II”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt:19, Sayı:2, Haziran 1986, ss.3-28.

Dündar, A. Nihat. **Açıklamalı-İçtihatlı- Örnek Uygulamalı Emniyet Teşkilatı ve Hizmetleri**, Yiğit Ofset, Ankara, 1988.

Eickelman, Dale F(Ed). **Social, Economic and Political Studies of the Middle East and Asia: The Settlement Issue in Turkey and the Kurds**, Brill Academic Publishers, Boston, MA, USA, 2007.

Ekinci, Filiz “Kamu Personel Yönetiminden İnsan Kaynakları Yönetimine Geçişin Çalışanların Verimliliğine Etkisi” **Maliye Dergisi**, Sayı: 155, Temmuz- Aralık 2008. ss. 175-185.

Ekinci, Nihat. **Pimi Çekilmiş Bomba Köy Koruculuğu Sistemi**, Do Yayınları, İstanbul, 2011.

Ener, Meliha ve Esra Demircan. “Küreselleşme Sürecinde Değişen Devlet Anlayışından Kamu hizmetlerinin Dönüşümüne: Sağlık Hizmetlerinde Piyasa Mekanizmaları”, **Süleyman Demirel Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt:13, Sayı:1, 2008, ss. 57-82.

Eren, Hayrettin. “1982 Anayasası ve Kamu Görevlileri Kavramı” **Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:2, Sayı:1, ss 55-87.

Eren, Veysel. “Personel Rejiminde Bürokratik Modelden İşletmecî Anlayışa Geçiş”, **SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Sayı: 11, Nisan 2006. ss. 131-153.

Ersever, Ahmet Cem. **Kürler, PKK ve A.ÖCALAN**, 5.Baskı, Kiyap Yayın, Ankara, 1993.

Eryılmaz, Bilal. **Bürokrasi ve Siyaset: Bürokratik Devletten Etkin Yönetime**, 3.Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul, İstanbul, 2008.

Eryılmaz, Bilal. **Kamu Yönetimi**, 2.Baskı, Okutman Yayıncılık, Ankara, 2009.

Gambetti, Zeynep. “Linç Girişimleri, Neoliberalizm ve Güvenlik Devleti”, **Toplum ve Bilim**, No:109, Yaz 2007, s. 7-34.

Gençoğlu, Mustafa. “1864 ve 1871 Vilâyet Nizamnamelerine Göre Osmanlı Taşra İdaresinde Yeniden Yapılanma”, **Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 2(1), 2011, ss.29-50.

Giritli, İsmet, Pertev Bilgen ve Tayfun Akgüner, **İdare Hukuku**, Der Yayını, İstanbul, 2001.

Göküş, Mehmet. **Kamu Hizmeti: Kuram, Politika, Uygulama**, Çizgi Kitabevi, Konya, 2011.

Gözler, Kemal ve Gürsel Kaplan, **İdare Hukuku Dersleri**, 12. Baskı, Ekin Basın Yayın Dağıtım, Bursa 2012.

Gözübüyük, A. Şeref ve Turgut Tan. **İdare Hukuku- Genel Esaslar**, Cilt 1, Turhan Kitabevi, Ankara, 1998.

Gözübüyük, A. Şeref. **Türkiye’nin Yönetim Yapısı**, 7.Baskı, Turhan Kitabevi, 2001.

Gözübüyük, A. Şeref. **Yönetmelik Yargı**. 23.Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2005.

Gunter, Micheal M. **Historical Dictionary of the Kurds**, 2. Edition, The Scarecrow Press, Plymouth, UK, 2011.

Gunter, Micheal M. **The A to Z of the Kurds**, The Scarecrow Press, Plymouth, UK, 2009.

Güler, Birgül Ayman. “Türkiye’de Kamu Personel Rejimi Esasları”, **Türkiye’de Kamu Personel Rejiminin Yeniden Yapılandırılması Sempozyumu**, Başbakanlık ve Devlet Personel Başkanlığı ve TUHİS, Ankara, 22-23 Şubat 2003, <http://www.birgulaymanguler.net/files/pdf/dpb-turkiye.pdf>(30.07.2012)

Güler, Birgül Ayman. **Kamu Personeli: Sistem ve Yönetim**, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2005.

Günay, Selçuk. “Hamidiye Alayları ve Osmanlı Politikası”, **Türk Dünyası Tarih Dergisi**, Haziran 1987, ss. 39-41.

Günday, Metin. **İdare Hukuku**, 10. Baskı, İmaj Yayınevi, Ankara, 2011.

Güran, Sait. “Anayasa Mahkemesinin 1982 Anayasası Döneminde Personel Hukukuna Bakışı”, **Anayasa Yargısı Dergisi**, Cilt:6, Sayı:41, 1989, ss.39-66.

Gürhan, Veysel. “İdris-i Bitlisi ve Bölgenin Osmanlılar Tarafından Fethi”, **1. Uluslararası Dünden Bugüne Tatvan ve Çevresi Sempozyumu Bildirileri Kitabı**, Tatvan Belediyesi, Tatvan, 31 Ağustos- 2 Eylül 2007.

Hurç, Ramazan. “II. Abdulhamid Döneminde Devlet- Halk Münasebetleri”, **Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı: 2, 1997. ss. 15-37.

Işık, Mehmet Kemal. **Tarihselden Güncele Kürt Gerçeği**, Sorun Yayınları, İstanbul, 2000.

Izady, Mehrdad R. **Bir El Kitabı Kürtler**, çev. Cemal Atilla, Doz Yayınları, İstanbul, 2004.

İHD, Ocak 1990-Mart 2009 Döneminde Köy Korucuları Tarafından gerçekleştirilen İnsan Hakları İhlallerine İlişkin Rapor, Raporlar/Özel Raporlar, 08.05.2009, http://www.ihd.org.tr/index.php?option=com_content%view=article&id=1359:ocak-1990-mart-2009-doneminde-koy-korucuları-tarafından-gerçekleştirilen-insan-hakları-ihlallerine-İliskin-ozel-rapor&catid=34:el-raporlar&Itemid=90(15.07.2012).

Kahraman, Ahmet. **Kürdistan İsyanları(Tedip ve Tenkil)**, 2.Baskı, Evrensel Basım Yayım, İstanbul, 2004.

Kanlıgöz, Cihan. “1982 Anayasasına Göre Kamu Görevlisi Kavramının Anlam ve Kapsamı”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 43, Sayı:1, 1993. ss. 169-197.

Karagöz, Ahmet. **Kolluğun İdari Görevleri, Ceza Hukuku El Kitabı**, İstanbul, Beta Yayınları, 1985.

Karal, Enver Ziya. **Dünya Tarihi: Osmanlı Tarihi**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Kurumu Yayınları, XIII. Dizi:4. 2011.

Karataşoğlu, Soner ve Mahmut Akpınar. “Geçici Köy Koruculuğu Sistemi Üzerine Bir Saha Çalışması: Beytüşşebap Örneği”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 10, Sayı: 38, 2011. ss. 367-396.

Kayar, Nihat. **Kamu Personel Yönetimi**, 3. Basım, Ekin Yayınevi, Bursa, 2011.

Koç, Murat. “Bir Güvenlik Organizasyonu Olarak Geçici Köy Koruculuğu Sisteminin Dünyü, Bugünü ve Terörle Mücadeledeki Önemine Dair Tespitler” **Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 20, Sayı: 3, 2011, ss. 433-458.

Kodaman, Bayram. “Ermeniler, Aşiret Süvari Alayları ve II. Abdülhamid”, **Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı: 24, 2010. [http://edergi.manas.edu.kg/index.php/sbd/article/viewFile/1802/1522\(08.07.2012\)](http://edergi.manas.edu.kg/index.php/sbd/article/viewFile/1802/1522(08.07.2012)).

Kodaman, Bayram. “Hamidiye Hafif Süvari Alayları(II. Abdülhamid ve Doğu-Anadolu Aşiretleri)”, **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi**, Sayı: 32, Mart 1979.

Kodaman, Bayram. “II. Abdülhamit ve Kürtler- Ermeniler” **SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı: 21, Mayıs 2010.

Kurban, Dilek ve Serkan Yolaçan(Haz.). **Kürt Sorununun Çözümüne Dair Bir Yol Haritası: Bölgeden Hükümete Öneriler**, TESEV Yayınları, İstanbul, 2008.

Kurban, Dilek. “Bir ‘Güvenlik’ Politikası Olarak Koruculuk Sistemi”, Ed. Ali Bayramoğlu, Ahmet İnsel, **Almanak Türkiye 2006-2008: Güvenlik Sektörü ve Demokratik Gözetim**, TESEV Yayınları, İstanbul, 2009.

Kurdish Human Rights Project, **Trial Obseration Report, Turkiye’s Sahame: Sexual Violence Without Redress- The Plight of Kurdish People**, London, 2003.

Kutay, Naci. **İttihat Terakki ve Kürtler**, 3.Baskı, Beybun Yayınları, Ankara, 1992.

Küçük, Yalçın. **Kürtler Üzerine Tezler**, Dönem Yayıncılık, İstanbul, 1990.

Lazarev, M.S. **Emperyalizm ve Kürt Sorunu(1917-1923)**, çev. Mehmet Demir, Öz-Ge Yayınları, Ankara, 2011.

Milli Güvenlik Konseyi Tutanak Dergisi, 155. Birleşim, Sayı: 9, 25.07.1983.

Minorsky , V. Th. Bois, Mac Kenzie, **Kürtler ve Kürdistan**, çev. Kamuran Fıratlı, 2. Baskı, Doz Yayınları, İstanbul, 2004.

Osten, Nemci. “İdare Hukuku Bakımından Türkiye’de Komün”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:1, Sayı:1, 1943. ss.232-253.

Ozonsoy, Cüneyt. “Türkiye’de Kamu Hizmeti Tartışmaları: Bir Hamaset ve Habaset Alanı”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 46, Sayı:1-4, 1997, ss. 85-100.

Ökten, Şevket. “İktidarın Sosyolojik Kimliği: Aşiretlerde İktidarın Biçimi ve Kaynakları”, **Sosyoloji Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 13, Sayı:2, Güz 2010, ss.182-215.

Özdemir, Murat. “Kamu Yönetiminde Etik”, **ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 4, Sayı:7, 2008. ss. 179-195.

Özer, Evren S. ve Erdem Türközü. **Türkiye İnsan Hakları Raporu 2010**, Ankara, 2012.

Özgür Aydın Ziya(ed.). **Jandarmanın Görev ve Yetkileri**, Açıköğretim Fakültesi Yayını, Eskişehir, 2009.

Pamak, Mehmet. **Kürt Sorunu ve Müslümanlar**, Selam Yayınları, İstanbul 1996.

Parlak, Bekir ve Zahid Sobacı. **Kuram ve Uygulamalarda Kamu Yönetimi Ulusal ve Global Perspektifler**, Aktüel Yayınları, Bursa, 2005.

San, Coşkun. “Türkiye’de Demokrasi ve İnsan Hakları Sorunları: Avrupa Birliği ve Bütünleşme Önündeki Tek Engel Mi? Türkiye ve Avrupa”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 53, Sayı: 1, 1998. ss. 261-277.

Sancakdar, Oğuz. **İdare Hukuku Teorik Çalışma Kitabı**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2011.

Sayan, İpek Özkal ve Aziz Küçük. “Türkiye’de Kamu Personel İstihdamında Dönüşüm”, **Ankara Üniversitesi, SBF Dergisi**, Cilt: 67, Sayı: 1, 2012. ss. 171-203

Sayan, İpek Özkal. “Türkiye’de Kamu Personel Sistemi: İdari, Askeri, Akademik, Adli Personel Ayırımı”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 64, Sayı: 1, ss. 201-245

Serim, Bülent. “Sözleşmeli Personelin Hukuki Statüsü”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt: 21, Sayı 1, 1988. ss.135-154.

Sever, Tahsin. **1925 Kürt Hareketinin Yapısı ve Hedefleri**, www.peyamazadi.com, 2006.(10.08.2012).

Sezer, Özcan. “Kamu Hizmetlerinde Müşteri(Vatandaş) Odaklılık: Türkiye’de Kamu Hizmeti Açısından Bir Değerlendirme”, **ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 8, 2008. ss. 147-171.

Sırma, İhsan Süreyya. **Belgelerle II. Abdülhamid Dönemi**, 2.Baskı, Beyan Yayınları, Ankara, 2009.

Soyaslan, Doğan. “Ceza Hukukunda Memur Kavramı(Kamu Menfaati İçin Görevlendirilmiş Şahıslar)”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 45, Sayı: 1-4, 1996. ss.41-53.

Süphandağ, Kemal. **Büyük Osmanlı Entrikası Hamidiye Alayları**, Komal Basım-Yayın- Dağıtım, İstanbul, 2006.

Süphandağ, Kemal. **Hamidiye Alayları, Ağrı Kürt Direnişi ve Zilan Katliamı**, Peri Yayınları, İstanbul, 2012.

Şaylan, Gencay. **Kamu Personel Yönetiminden İnsan Kaynakları Yönetimine Geçiş**, TESEV Yayınları, İstanbul, 2000.

Şimşek, Yılmaz. “Kamu Politikalarına Yön Vermesi Açısından PKK Şiddetinin Sosyo- Kültürel Kaynakları”, **Polis Bilimleri Dergisi**, Cilt: 14, Sayı: 2, 2012, ss. 119-150.

Talay, Aydın. **Eserleri ve Hizmetleriyle II. Abdülhamid**, Armoni Yayınları, İstanbul, 2007.

Tan, Altan. **Kürt Sorunu: Ya Tam Kardeşlik, Ya Hep Birlikte Kölelik**, 8.Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul, 2011.

Tan, Altan. **Turabidin’de Berriyê’ye: Aşiretler, Dinler, Diller, Kùltürler**, Nûbihar Yayınları, İstanbul, 2011.

Tapan, Berivan. **Terörün Bekçileri: Hamidiye Alaylarından Günümüze Koruculuk**, Güncel Yayıncılık, İstanbul, 2007.

Temyiz Mahkemesi Tevhidi İçtihat Heyeti Umumiyesi, Tevhidi İçtihat Kararları, Esas No:27, Karar No:48, Sayı: 4500, **Resmi Gazete**, 04.05.1940.

TBMM Genel Kurul Tutanağı, 28. Bileşim, Dönem: 23, Yasama Yılı: 4, 09.12.2009.

TBMM Siyasi Faili Meçhul Cinayetleri araştırma Komisyonu, **Ülkemizin Çeşitli Yörelerinde İşlenmiş Faili Meçhul Siyasal Cinayetler Konusunda Meclis Araştırma Komisyonu Raporu**, 12.10.1995. www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem19/yil01/ss897.pdf(16.08.2012).

TBMM Tutanak Dergisi. 1. Birleşim, Dönem: 18, Cilt: 31, Yasama Yılı: 3. 01.3.09.1989.

TBMM Tutanak Dergisi. 109. Birleşim, Dönem: 23, Cilt: 21, Yasama Yılı: 2, 27.05.2008.

TBMM Tutanak Dergisi. 11. Birleşim, Dönem: 23, Cilt: 80, Yasama Yılı: 5, 26.10.2010.

TBMM Tutanak Dergisi. 123. Birleşim, Dönem: 19, Cilt: 81, Yasama Yılı: 4, 06.07.1993.

TBMM Tutanak Dergisi. 24. Birleşim, Dönem: 20, Cilt: 2, Yasama Yılı: 1, 14.03.1996.

TBMM Tutanak Dergisi. 27. Birleşim, Dönem: 4, Cilt: 1, Toplantı: 1, 09.01.1974.

TBMM Tutanak Dergisi. 28. Birleşim, Dönem: 23, Cilt: 54, Yasama Yılı: 4, 9.12.2009.

TBMM Tutanak Dergisi. 34. Birleşim, Dönem: 5, Cilt: 13, Toplantı: 3, 24.01.1980.

TBMM Tutanak Dergisi. 39. Birleşim, Dönem: 18, Cilt: 34, Yasama Yılı: 3, 29.11.1989.

TBMM Tutanak Dergisi. 42. Birleşim, Devre: 20, Cilt: 18, Toplantı:1, 07.01.1997.

TBMM Tutanak Dergisi. 54. Birleşim, Dönem: 18, Cilt: 3, Yasama Yılı: 2. 09.3.03.1988.

TBMM Tutanak Dergisi. 54. Birleşim, Dönem: 18, Cilt: 8, Yasama Yılı: 1, 13.04.1988.

TBMM Tutanak Dergisi. 58. Birleşim, Dönem: 18, Cilt: 23, Yasama Yılı: 2, 14.02.1989.

TBMM Tutanak Dergisi. 64. Birleşim, Devre: 7, Cilt: 24, Toplantı: 3, 13.06.1946.

TBMM Tutanak Dergisi. 65. Birleşim, Dönem: 23, Cilt: 62, Yasama Yılı: 4, 24.02.2010.

TBMM Tutanak Dergisi. 73. Birleşim, Dönem: 18, Cilt: 40, Yasama Yılı: 3, 06.02.1990.

TBMM Tutanak Dergisi. 75. Birleşim, Dönem: 17, Cilt: 37, Yasama Yılı: 4, 11.03.1987.

TBMM Tutanak Dergisi. 77. Birleşim, Dönem: 17, Cilt: 14, Yasama Yılı: 2, 26.03.1985.

TBMM Tutanak Dergisi. 81. Birleşim, Dönem: 2, Cilt: 28, Toplantı: 3, 26.06.1968.

TBMM Tutanak Dergisi. 85. Birleşim, Dönem: 19, Cilt: 57, Yasama Yılı: 3, 14.03.1995.

TBMM Tutanak Dergisi. 87. Birleşim, Dönem: 23, Cilt: 44, Yasama Yılı: 3, 07.05.2009.

TBMM Tutanak Dergisi. 88. Birleşim, Dönem: 19, Cilt: 57, Yasama Yılı: 3, 12.04.1994.

TBMM Zabıt Ceridesi. 15. İçtima, Devre: 2, Cilt: 7/1, İçtimai Senesi: 2, 18.03.1340(18.03.1924).

TBMM Zabıt Ceridesi. 71. İnikat, Devre: 3, Cilt: 4, İçtimai Senesi: 1, 05.05.1928.

TBMM Zabıt Ceridesi. 8. İçtima, Devre: 2, Cilt: 6, İçtimai Senesi: 1, 21.02.1340(21.02.1924).

TBMM Zabıt Ceridesi. 81. İnıkat, Devre: 3, Cilt: 21, İçtimai Senesi: 3, 22.09.1930.

TBMM Zabıt Ceridesi. 82. İnıkat, Devre: 6, Cilt: 20, İçtimai Senesi: 2, 22.09.1941.

TEPAV, **Avrupa Komisyonu 2007 yılı Türkiye İlerleme Raporu: Siyasi Kriterler**, Kasım 2007,

http://www.tepav.org.tr/upload/files/1271250800r1004.Siyasi_Kriterler.pdf(11.08.2012)

TESEV, **Güvensizlik Mirasının Aşılması: Devlet ve Yerinden Edilmiş Kişiler Arasında Toplumsal Mutabakata Doğru**, TESEV Yayınları, İstanbul, 2006.

Tongur, Hikmet. “Polis Görev ve Yetkileri Münasebetiyle”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 4, 1943. ss. 747-755.

Tortop, Nuri ve diğerleri, **Kamu Yönetimi**, Yargı Yayınevi, 3. Baskı, Ankara, s.71.

Tortop, Nuri. **Kamu Personel Yönetimi**, Yargı Yayınevi, 7. Baskı, Ankara, 2005.

Tutum, Cahit. **Personel Yönetimi**, Doğan Basımevi, Ankara, 1979.

Ulusoy, Ali. **Kamu Hizmeti İncelemeleri**, Ülke Kitapları, Ankara, 2004.

Uyuşmazlık Mahkemesi Kararları, Esas No: 1988/25, Karar No: 1988/34, Karar Tarihi: 05.12.1988, **Resmi Gazete**, Sayı: 20122, (11.10.2012).

Uyuşmazlık Mahkemesi Kararları, Esas No: 1989/11, Karar No: 1989/12, Karar Tarihi: 29.05.1989, **Resmi Gazete**, 24.06.1989, Sayı: 20205, (11.10.2012).

Uyuşmazlık Mahkemesi Kararları, Esas No: 1991/1, Karar No: 1991/8, Karar Tarihi: 04.03.1991, **Resmi Gazete**, 21.03.1991, Sayı: 20827, (11.10.2012).

Uyuşmazlık Mahkemesi Kararları, Esas No: 1994/19, Karar No: 1994/19, Karar Tarihi: 08.07.1994, **Resmi Gazete**, 25.07.1994, Sayı: 22001, (11.10.2012).

Ünal, Fatih. “Osmanlı Devleti’nin Son Yıllarında Güneydoğu Aşiretlerinden Milli Aşireti ve İbrahim Paşa”, **Türk Kültürü ve Hacı Bektaşî Veli Araştırma Dergisi**, Sayı: 41, Mart 2007. ss. 183-204.

Ünal, Fatih. “Ruslar’ın Kürt Aşiretlerini Osmanlı Devleti’ne Karşı Kullanma Çabaları”, **Karadeniz Araştırmaları**, Cilt: 5, Sayı: 17, Bahar 2008. ss.133-152.

Üzel, M. Faruk. **Türkiye’de İç Güvenlik Teşkilatlarının Yeniden Yapılandırılması**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin, 2008.

Versan, Vakur. **Kamu Yönetimi- Siyasi ve İdari Teşkilat**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1984.

Yalçın-Heckman, Lale. **Kürtlerde Aşiret ve Akrabalık İlişkileri**, çev. Gülhan Erkaya, 2. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2006.

Yeğen, Mesut. **Devlet Söyleminde Kürt Sorunu**, 5. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2011.

Yıldız Tokatlıoğlu, Mircan. **Küreselleşme ve Kamu Hizmetleri**, Aktüel Yayınları, Bursa, 2005.

Yılmaz, Abdullah ve Mustafa Ökmen. **Kamu Yönetimi**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004.

Yılmazöz, Mehmet. “Türkiye’de Kamu Personel Yönetimi Sorunu” , **Maliye Dergisi**, Sayı: 157, 2009. ss. 293-302.

Yüceşahin, M. Murat E. Murat Özgür. “Türkiye’nin Güneydoğu’sunda Nüfusun Zorunlu Yerinden Oluşu: Süreçler ve Mekânsal Örüntü”, **Coğrafi Bilimler Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 2, 2006. ss. 15-35

Zaim, Sebahattin. **Çalışma Ekonomisi**, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayını, İstanbul, 1972.

EKLER

EK 1: Geçici Köy Korucularına Yönelik Araştırmada Kullanılan Sorular

Köy koruculuğu sistemi ilk kez köyünüze ne zaman geldi?

Neden korucu oldunuz?

Kaç yıldır korucusunuz?

Korucu olmak için teklif aldınız mı?

Koruculuk sisteminin amacı nelerdir?

Devlet neden koruculuk sistemine ihtiyaç duydu?

Korucu olduktan sonra ekonomik durumunuzda iyileşme oldu mu?

Kendinizi bir kamu görevlisi olarak hissediyor musunuz?

Özlük haklarınızda ne gibi eksiklikler var?

Koruculuk dışında yaptığınız bir iş var mı?

Koruculuğu bırakmak istiyor musunuz?

Sizce koruculuk kaldırılmalı mıdır?

Koruculuk toplumsal hayatınızı nasıl etkiledi?

Şu anki sorunlarınız nelerdir?

EK 2: Korucu Olmayanlara Yönelik Araştırmada Kullanılan Sorular

Köy koruculuğu sistemi ilk kez köyünüze ne zaman geldi?

Korucu olmak için teklif aldınız mı?

Neden korucu olmadınız?

Koruculuk sisteminin amaçları nelerdir?

Köyünüzdeki köy korucuları bir kamu görevlisi midir?

Köy korucularını diğer kamu görevlilerinden ayıran farklar nelerdir?

Koruculuk sistemi köyünüzü nasıl etkiledi?

Köy korucuları ile ilişkileriniz nasıl?

Köy korucularının ekonomik durumu sizlerinkine göre nasıl?

Koruculuk toplumsal hayatınızı nasıl etkiledi?

Sizce koruculuk kaldırılmalı mıdır?